

VYSOKÉ UČENÍ TECHNICKÉ V BRNĚ

BRNO UNIVERSITY OF TECHNOLOGY

FAKULTA ARCHITEKTURY

FACULTY OF ARCHITECTURE

ÚSTAV URBANISMU

DEPARTEMENT OF URBAN DESIGN

**KVALITA URBANISTICKÉ STRUKTURY DLE
HODNOCENÍ JEJICH OBYVATEL**

QUALITY OF URBAN STRUCTURE BASED ON EVALUATION OF THEIR INHABITANTS

DISERTAČNÍ PRÁCE

DOCTORAL THESIS

AUTOR PRÁCE

AUTHOR

Ing. arch. Jana Matyášová

VEDOUCÍ PRÁCE

SUPERVISOR

doc. Ing. arch. Gabriel Kopáček, Dr.

BRNO 2020

Abstrakt

Spokojenost obyvatel je součástí sociálního pilíře trvale udržitelného rozvoje. Zkoumáním spokojenosti obyvatel lze přispět k navrhování takových obytných souborů, které budou lépe odpovídat požadavkům obyvatel a budou lépe uspokojovat jejich potřeby za účelem celkové životní spokojenosti. Celková životní spokojenost je základem prosperující a obecně spokojené společnosti.

Tato práce se zabývá vztahem mezi urbanistickou strukturou a spokojeností obyvatel v ní žijících. Pro popsání tohoto vztahu je nutné definovat pojmy *urbanistická struktura* i *spokojenost obyvatel*. Výzkumnou část je třeba opřít o teoretické poznatky a přehled urbanistických struktur. Teoretická část práce se zabývá historickým přehledem a vývojem urbanistických struktur ve městě Brně a Vídni od poloviny 19. století do současnosti. Na základě tohoto poznání jsou následně vybrány lokality pro případové studie obytných souborů tak, aby byly zastoupeny různé urbanistické struktury. V takto vybraných obytných souborech proběhlo místní šetření, dotazníkové šetření a rozhovory s obyvateli.

Výsledek výzkumu na některé otázky odpovídá a některé další klade, neboť spokojenost obyvatel je relativní pojem a nejedná se o exaktně vyjádřitelnou veličinu. Je také podmíněna mnoha faktory, které nelze v rámci této práce uchopit. Ukazuje se, že kompaktní město nemusí být dobře funkční, pokud není v centrální části města a překvapivým výsledkem byl i relativní úspěch volné zástavby panelového sídliště vůči kompaktním souborům v části blízké centru města. Některé další předpoklady však byly potvrzeny.

Abstract

Residential satisfaction is a part of the social pillar sustainable development. An investigation of satisfaction can contribute to designing of such residential estates that will better satisfy their needs towards overall life satisfaction. Overall life satisfaction underpins the prosperous and generally satisfied society.

This work deals with the relationship between the urban structure and the satisfaction of the residents living there. To describe this relationship, it is necessary to define the terms urban structure and residential satisfaction. The research block shall be based on theoretical grounds and overview of urban structures. The theoretical block deals with the historical overview and development of urban structures in the

city of Brno and Vienna since the mid-19th century to the present. Based on this knowledge, locations for case studies of the residential estates have been selected subsequently to represent various urban structures. A local survey, questionnaire survey and interviews with residents took place in the residential estates selected in this way.

The result of the research some of questions answers and asks some other ones, because the residential satisfaction is a relative consideration and not an exactly expressible value. It is also conditional on many factors that cannot be managed in this work. It is evident that the compact city may not be well-functioning if it is not in the central part of the city and the relative success of the of the open building line of the prefab estates compared to compact sets nearby city centres has been also a surprising result. However, some other assumptions have been confirmed.

Klíčová slova

urbanismus; Brno; spokojenost obyvatel; obytný soubor; urbanistická struktura; Vídeň
urbanism; Brno; residential satisfaction; residential complex; urban structure; Vienna

Bibliografická citace

MATYÁŠOVÁ, Jana. *Kvalita urbanistické struktury dle hodnocení jejich obyvatel*. Brno, 2020. Dostupné také z: <https://www.vutbr.cz/studenti/zav-prace/detail/117620>. Dizertační práce. Vysoké učení technické v Brně, Fakulta architektury, Ústav urbanismu. Vedoucí práce Gabriel Kopáček.

Prohlášení autora o původnosti práce

Prohlašuji, že jsem dizertační práci na téma „Kvalita urbanistické struktury dle hodnocení jejích obyvatel“ vypracovala samostatně s použitím odborné literatury a pramenů uvedených v seznamu, který je součástí této práce.

Ing. arch. Jana Matyášová

Poděkování

Děkuji doc. Ing. arch. Gabrielu Kopáčkovi, Dr. za odborné vedení při tvorbě mé dizertační práce. Děkuji svému manželovi Martinovi za velkou podporu a všem, kteří pomáhali hlídat naši malou dceru, děkuji za to, že mi poskytli prostor na psaní a studium.

Obsah

Abstrakt	2
Abstract	2
Klíčová slova.....	3
Bibliografická citace	4
Prohlášení autora o původnosti práce	5
Poděkování	6
Úvod	11
Kritické zhodnocení stavu poznání v oblasti tématu dizertační práce.....	12
Spokojenost obyvatel ve světové odborné literatuře.....	12
Výzkum spokojenosti obyvatel v českém prostředí	15
Spokojenost obyvatel ve veřejně dostupných datech	17
Cíl práce	20
Použité vědecké metody zkoumání	21
Současné metody zkoumání spokojenosti obyvatel	21
Metodika výzkumu v dizertační práci	25
Teoretický základ k výzkumu	25
Statistická data	26
Objektivně měřitelná data	26
Místní šetření.....	26
Dotazníkové šetření	28
Hloubkové rozhovory	29
Význam a vymezení pojmů <i>spokojenost obyvatel a urbanistická struktura</i>	31
Význam hodnocení spokojenosti obyvatel	31
Definice spokojenosti obyvatel v dizertační práci	32
Urbanistická struktura.....	36
Definice základních pojmů týkajících se bydlení podle ČSN	36

Pojem urbanistická struktura obytných souborů v dizertační práci	36
Pojem urbanistická kompozice	37
Urbanistické struktury v kontextu města Brna	38
Urbanistické struktury obytných souborů v historickém kontextu města Brna.....	38
Urbanistický vývoj mezi lety 1848 - 1918.....	40
Urbanistický vývoj v meziválečném období	42
Obytné soubory brněnského funkcionalismu.....	44
Brno mezi válkou a revolucí - 1945-1989	48
Brněnská sídliště	50
Brno po roce 1989.....	53
Urbanistické struktury v kontextu města Vídeň.....	55
Vídeň mezi lety 1848-1914	57
Meziválečné období 1918-1934 - Rudá Vídeň	59
Poválečné období, 50. a 60. léta.....	63
70. a 80. léta ve Vídni	65
Obytné soubory z přelomu tisíciletí.....	66
Základní typologie urbanistické struktury v dizertační práci	69
Historická struktura centra města.....	69
Gründerské město s vnitroblokem	70
Kompaktní město	70
Pavlačové domy	71
Dělnická kolonie.....	71
Vilová čtvrť	73
Urbanistická struktura panelových sídlišť	75
Případové studie	78
Brno	78
Lokalita B1: Historické jádro.....	78

Lokalita B2: Stránice	80
Lokalita B3: Veverží	82
Lokalita B4: Královo Pole	84
Lokalita B5: Bystrc.....	86
Vídeň.....	89
Širší souvislosti	89
Lokalita W1: Compact City	90
Lokalita W2: Frauen-Werk-Stadt	93
Lokalita W3: Grüne Schanze	95
Lokalita W4: Car-Free Housing	98
Data a srovnání	101
Statistická data	101
Objektivně měřitelná urbanistická data	102
Místní šetření.....	104
Dotazníkové šetření	110
Hloubkové rozhovory	116
Závěr	118
Přílohy.....	120
Dotazník v českém jazyce	120
Dotazník v německém jazyce	128
Přepisy hloubkových rozhovorů	136
Obrázky	148
Tabulky.....	150
Grafy.....	150
Použitá literatura.....	151
Knihy a kapitoly z knih.....	151
Články, příspěvky ve sbornících	152

Webové stránky	156
Projekty	158

Úvod

Více než polovina obyvatel planety země žije ve městech (Bettencourt, & West, 2010). Současná společnost se aktivně zabývá spokojeností obyvatel ve městech a zkoumá, jaká kritéria tuto spokojenost ovlivňují. Jsou to objektivně měřitelné proměnné (délka života, dosažené vzdělání) a subjektivní proměnné (postavení ve společnosti, prožívaná životní etapa) (Ballas, 2013) a mnoho dalších faktorů. Jedním z těchto kritérií by mohla být i urbanistická struktura obytných souborů, která je bezpochyby determinována společenskými, politickými a ekonomickými změnami ve společnosti.

Předmětem výzkumu dizertační práce je popsání vztahu mezi urbanistickou strukturou a spokojeností obyvatel. Tento vztah je mimo jiné zkoumán prostřednictvím dotazování obyvatel daných lokalit a rozhovorů s obyvateli. Smyslem je pochopení vlivu urbanistické struktury na životy lidí bydlících v těchto obytných souborech. Definováním tohoto vztahu lze přispět ke spokojenějším životům uvnitř navrhovaných budov. Tento výzkum se tedy věnuje popsání vztahu, který je velmi komplexní a zasahuje do něj mnoho faktorů, z nichž některé nelze měřit a často ani pozorovat.

Úvod teoretické části práce je věnován ukotvení tématu v dostupné vědecké literatuře. Nosnou částí teoretického poznání práce je kromě vytyčení základních pojmů historický urbanistický vývoj obytných souborů a jejich urbanistických struktur, na jehož základě jsou definovány obecně popsatelné urbanistické struktury.

Výzkumná část práce se zaměřuje na popsání a definování vybraných lokalit zastupujících odlišné urbanistické struktury na základě dostupných objektivně měřitelných urbanistických dat, fotodokumentace, místního šetření, dotazníkového šetření a individuálních rozhovorů s obyvateli. V některých obytných souborech nebylo dotazníkové šetření vzhledem k počtu respondentů úspěšné, ale přesto jsou zde výsledky těchto šetření zveřejněny.

V závěru práce jsou pak výsledky vyhodnoceny a případové studie pro jednotlivé lokality vzájemně porovnány. Provedený výzkum naznačuje, že spokojenost obyvatel je ovlivněna urbanistickou strukturou a podařilo se vypořádat odlišné chování residentů v různých obytných souborech. Výzkum přinesl i zajímavé podněty pro další zkoumání, které jsou popsány v závěru práce.

Kritické zhodnocení stavu poznání v oblasti tématu dizertační práce

Spokojenost obyvatel a kvalita života v obytných souborech je tématem mnoha studií z celého světa. Jedná se o studie vědecké, které zkoumají vztah člověka a jeho prostředí z psychologického, sociologického či ekonomického hlediska. Dále se jedná o urbanistické studie, jejichž předmětem je zpravidla to, které aspekty urbanismu mohou zapříčinit vyšší spokojenost obyvatel. Tyto studie si k pochopení všech souvislostí pomáhají právě sociologií a psychologií či ekonomii nebo také historickým kontextem.

Spokojenost obyvatel ve světové odborné literatuře

Spokojenost obyvatel je komplexní, transdisciplinární a složitě měřitelné vědecké téma. Každá studie si na základě lokálních podmínek určí možné determinanty, které spokojenost v jejím pojetí mohou ovlivňovat. Některé determinanty se shodují, jiné se liší. Dále mají studie různé metodiky měření spokojenosti, přičemž jakkoli se ji snažíme kvantifikovat, nelze ji měřit exaktně. Proto je potřeba k těmto vědeckým studiím přistupovat individuálně.

Weidemann uvádí, že existují v zásadě dva typy vědeckých studií spokojenosti obyvatel; takové, které považují spokojenost obyvatel za ukazatel chování (úmysl zůstat/přestěhovat se z existujícího bydlení) a takové, které spokojenost obyvatel vnímají jako kritérium kvality bydlení (Weidemann, & Anderson, 1985). Člověk přemýšlí komplexně, pracuje se záměry, cíli a je schopný změny. Tato schopnost je vymezena a podpořena příležitostmi a hranicemi sociálního, fyzického a historického kontextu, ve kterém se jedinec pohybuje (Shin, 2016). Základem tohoto předpokladu je, že rozdíly ve stávajícím bydlení a skutečné potřeby bydlení a preference obyvatel budou mít za následek buď změnu stávajícího bydlení, nebo přestěhování do bytové jednotky, která splňuje jejich skutečné preference a potřeby bydlení (Mohit, & Azim, 2012). Studie, které chápou spokojenost obyvatel jako měřítko kvality bydlení, určují, do jaké míry je osoba spokojena se stávající bytovou jednotkou (Amérigo, & Aragonés, 1997). Specifické skupiny lidí mohou rovněž hodnotit obdobné podmínky bydlení odlišným způsobem vzhledem k jejich konkrétním potřebám bydlení a preferencím týkajícím se okolí domu (Mridha, 2015).

Nizozemská studie zkoumající spokojenost obyvatel žijících blízko dálnice (Hamersma & Tillema & Sussman, & Arts, 2014) dokazuje, že spokojenost obyvatel se pravděpodobně zvyšuje s vyššími příjmy, vyšším vzděláním a vyšším věkem. První dva

faktory souvisí s lepší možností vybrat si místo, kde chce resident bydlet. Třetí faktor souvisí s delším vztahem residenta k danému místu.

Hodnotným článkem je také studie z Madridu, která předkládá teoretický a metodologický přístup ke studiu spokojenosti s bydlištěm a snaží se poskytnout obecný pohled na vztahy mezi člověkem a jeho obytným prostředím (Amérigo, & Aragonés, 1997).

Další studie z Madridu se věnuje tématu hodnocení bydlení obyvateli, kteří se již usadili a mají tedy již prožitou zkušenost s bydlením. V 90. letech byl dokončen projekt obytných souborů na předměstí Madridu, který se však stal předmětem všeobecné kritiky. Ta následně vedla ke snaze najít problémy a dále je zkoumat. Studie demonstruje hodnotu takovéto zkušenosti (Iñigo, & Mace, 2019). Krom toho ukazuje na potřebu zabývat se spokojeností obyvatel a na snahu předcházet problémům s obytnými soubory, které nefungují dobře.

Studium vztahu mezi spokojeností obyvatel a urbanistickou strukturou slouží k pochopení potřeb residentů a posunu v navrhování urbanistických celků směrem k lepšímu uspokojení potřeb residentů. Vědecké studie ze zemí mimo Evropu, kde má zkoumání spokojenosti obyvatel delší tradici, se na tato témata taktéž orientují. V některých případech slouží studie jako podklad pro další urbanistický rozvoj nebo pro posun urbanistických projektů k určitému cíli.

Například Indie, která se zavázala do roku 2050 formovat svá města po vzoru evropských Smart Cities, potřebuje silnější empirické důkazy o vlivu urbanistické struktury na sociální udržitelnost, která souvisí s udržitelným designem a udržitelnou politikou (Hemani & Das, & Chowdhury, 2017). Na to reaguje Hemani svou studií, která zkoumá vztah urbanistické struktury a sociální udržitelnosti pomocí kvalitativních a kvantitativních metod na základě celkem osmnácti případových studií. Studie se týká indického města Guváháti v oblasti Ásám v severovýchodní části Indie. V kvantitativní části výzkumu byly nejlépe hodnoceny urbanistické struktury s dobře propojenou a integrovanou uliční sítí, vyšší hustotou, různorodějším využitím, vyšším podílem otevřených rekreačních ploch a menší kompaktní městské bloky (Hemani & Das, & Chowdhury, 2017).

Výsledky ze studie z čínského města Ningbo, které je městem přístavním, ukazují, že indikátory jako jsou příjmy domácností, typologie bytu, soudržnost komunity, hustota obyvatelstva a vzdálenost k okresnímu nákupnímu středisku jsou

nejvlivnějšími faktory spokojenosti obyvatel. Průzkum byl prováděn na základě osobních rozhovorů s residenty, přičemž se opírá o 403 platných vzorků. Podle autorů je spokojenost s bydlením jedním z klíčových prvků, které určují výběr umístění bydliště a tím pádem ovlivňují budoucí rozvoj residenčních čtvrtí (Yin & He & Zhang, & Zhao, 2019).

Studie z Jordánska, zabývající se vztahem městské formy a sociální udržitelnosti, potvrdila, že hustota obyvatel, využití půdy a prostupnost území jsou nejvlivnější aspekty urbanistické struktury. Utvářejí a přímo ovlivňují způsob života obyvatel, jejich vztahy, pocity, majetek a kompaktnost komunity. Studie zkoumala dvě lokality s odlišnou urbanistickou strukturou a sociálním prostředím. Dalšími testovanými aspekty urbanistické struktury byly výška budov a typ bydlení (Ali & Al-Betawi, & Al-Qudah, 2019).

Za zmínku stojí studie spokojenosti studentů s bydlením v Nigérii, ve které byly zkoumány různá typologická uspořádání chodeb, velikosti a tvary místností ve vztahu ke spokojenosti obyvatel. Ze studie, ve které odpovídalo 1124 respondentů, přičemž 53% z nich bylo nespokojeno, vyplynulo, že dispoziční řešení výrazně ovlivňuje spokojenost obyvatel, avšak je nutné dále zkoumat možné další faktory ovlivňující spokojenost obyvatel (Amole, 2009). Obdobnému tématu u dětí ve věku 9-12 let se věnuje turecká studie z Ankary (Severcan, 2020).

Syeda reaguje svým článkem na potřeby rychlého růstu hlavního města Pákistánu. Města v Pákistánu z důvodu rychlého tempa urbanizace nejsou schopna poskytnout dostatečné množství bytů a vyhovět potřebám obyvatel. Islámábád, hlavní město Pákistánu, má dva miliony obyvatel a rychlé tempo růstu. Výstavba bytových domů, jako jedna z alternativ k uspokojení bytových potřeb, je na vzestupu. Byty jsou však navrženy bez ohledu na potřeby obyvatel (Syeda & Malik & Waheed, & Muhammad, 2019). Studie, která se zabývala hodnocením sociálně-ekonomického profilu a spokojenosti obyvatel v bytových domech a rodinných domech v hlavním městě Pákistánu dokazuje, že obyvatelé obou urbanistických struktur byli stejně spokojeni. Dále z ní však vyplývá poznatek, že při navrhování bytových domů je potřeba se více zaměřit na faktory jako otevřený prostor, základní vybavení bytového domu a soukromí (Syeda & Malik & Waheed, & Muhammad, 2019).

Z australského prostředí jsou zajímavé poznatky ze studie z roku 2018, která zkoumá spokojenost obyvatel v předměstských oblastech (Abass, & Tucker, 2018). Za

účelem měření spokojenosti obyvatel byl proveden kvantitativní výzkum s 247 obyvateli žijícími ve třech různých suburbánních oblastech. Nejpodstatnější se, ve vztahu ke spokojenosti obyvatel, jeví charakteristiky sousedství jako je typ ulice, množství zeleně, sdílený otevřený prostor a společenské prostory. Studie naznačuje, že dobře naplánované obytné čtvrti jsou pro obyvatele uspokojivější a je potřeba, aby urbanisté při návrhu těchto charakteristik obytné čtvrti zvažovali právě dopad na komunitu obyvatel (Abass, & Tucker, 2018).

Podmínky bydlení, individuální spokojenost obyvatel a denní aktivity porovnává čínská studie z Pekingu z roku 2016 (Zhang, & Lu, 2016), která hodnotí dva typy urbanistických struktur. Jedná se o tradiční zástavbu v porovnání s nově vzniklou čtvrtí New Siheyuan, která se pokusila o přiblížení myšlenek tradiční zástavby při návrhu konceptu projektu. Výsledkem však je, že obyvatelé nově vzniklé zástavby hodnotili téměř všechny aspekty spokojenosti obyvatel hůře než obyvatelé zástavby tradiční. Také měli méně rozvinutou sociální síť a méně se zapojovali do sousedských aktivit ve svém okolí. Studie navrhuje zařadit spokojenost obyvatel jako jedno z hodnotících kritérií výstupu projektu (Zhang, & Lu, 2016). Studie použila metodu dotazníkového šetření a hloubkových rozhovorů s residenty.

Výzkum spokojenosti obyvatel v českém prostředí

Průkopníkem sociologického výzkumu je Výzkumný ústav výstavby a architektury (VÚVA), který existoval v letech 1951-1994. Nešpor uvádí, že vzhledem ke spjatosti (části) českých architektů se sociálně-vědním uvažováním v rámci VÚVA od počátku probíhaly diskuse o sociálních otázkách výstavby a územního plánování, a to i v období úplného zákazu sociologie. Samotní protagonisté ústavu se však v těchto oblastech nepovažovali za plně kompetentní, proto v roce 1958 angažovali sociologa Jiřího Musila, který ve VÚVA postupně vybudoval Kabinet ekonomie, sociologie a řízení s asi dvaceti pracovníky. Oficiálně byl zřízen v roce 1964 a sídlil v Praze v Letenské ulici, mezi jeho pracovníky patřili Lubomír Kotačka, Eva Librova, Libuše Macková, Zdeněk Ryšavý, Vladimír Wynnyczuk. Kabinet se věnoval sociologii města, bydlení, sociálním aspektům územního plánování a podobným otázkám, a to i po Musilově odchodu na Fakultu architektury ČVUT (1983). Podílel se přitom na teoretických diskusích, produkoval znalecké posudky a další interní expertizy, veřejně však příliš nevystupoval, takže zejména v období tzv. normalizace představoval jeden z „azylů šedé zóny“ tehdejší české sociologie. Obdobně fungoval menší Výzkumný ústav rozvoje oblastí a měst

v Ostravě. VÚVA v letech 1958-94 vydával interní bulletin Výstavba a architektura, zprvu jako měsíčník, od roku 1986 dvouměsíčník, ve kterém kromě vlastních článků (i z oblasti sociologie architektury, urbanismu a územního plánování) vycházely rovněž překlady významných zahraničních sociologů věnujících se těmto tématům (Nešpor, 2017). Výzkumný ústav výstavby a architektury se věnoval také spokojenosti obyvatel.

V rámci tématu důležitosti architektonického výzkumu píše VÚVA již v roce 1957 o vlivu architektury na lidské vědomí: Architektura, je-li logicky domyšlena, je výrazem lidských potřeb a požadavků. Její výtvoř mají vliv na člověka a člověk ovlivňuje architekturu. V tomto směru architektonický výzkum má široké pole působnosti při zkoumání vlivu prostoru na vizuální lidské chápání, při rozboru měřítka staveb, vlivu barev aj. Je úkolem architektů, aby při vypracování návrhu brali zřetel na tyto stránky lidského vědomí (Láznička, 1959).

K prvním pokusům o sociologický výzkum v urbanismu VÚVA uvádí, že se zpočátku jejich sociologický výzkum zaměřil na zkoumání kvantitativních a kvalitativních potřeb bydlení. V ústavu byly vypracovány základní metody odhadu objektivních přítomných a budoucích potřeb bytů, které se pak obecně začaly používat v plánovací praxi. Na tyto metody navazovaly demografické analýzy domácností a rodin jako východiska určování velikostní skladby bytů v nové výstavbě (Stach, 1976).

Kabinet sociologie, který byl ustanoven roku 1965, prováděl rovněž soustavně průzkumy užívání všech bytů realizovaných podle typových podkladů a vyhodnotil rovněž bydlení v experimentálních bytech. K systematickým analytickým pracím zabývajícím se procesem bydlení patřil i rozbor časového režimu jednotlivých členů rodin v bytech (Stach, 1976). Na toto období navazovala série sociologických výzkumů jednotlivých druhů obytných domů a forem bydlení a také bydlení určitých kategorií obyvatelstva (jednotlivě žijící osoby, starší lidé). K analýze bydlení v kolektivních domech, provedené již dříve, přibýly rozbor bydlení v rodinných domech, ve výškových, pavlačových, chodbových a sendvičových domech. Do kategorie těchto prací patří i průzkum bydlení na venkově. Všechny tyto analytické studie jak o bytech, tak i o jednotlivých druzích domů byly souběžně s výsledky širších průzkumů současné úrovně bydlení v nové a staré bytové zástavbě využívány k pracím o výhledu bydlení (Stach, 1976). Kabinet sociologie si v průběhu své více než desetileté existence vypracoval vlastní metody průzkumů, zejména rozpracoval specifické metody pro

výzkum způsobu bydlení a výzkum jednotlivých urbanistických celků ve městech (Stach, 1976).

Výše zmíněný sociolog Jiří Musil napsal publikaci *Lidé a sídliště* (Musil, 1985) která je zaměřena na sociologický výzkum z panelových sídlišť z let 1976-1978 a obsahuje myšlenky, na které je možné navázat i dnes. Kniha vychází z dat získaných Výzkumným ústavem výstavby a architektury (VÚVA) z let 1976-1980. Musil ve své knize nabízí výsledky výzkumu z oblastí obytného prostředí sídlišť, občanského vybavení sídlišť, polohy sídlišť a dojíždění obyvatel, volného času v sídlištích, dětí, mládeže a seniorů na sídlištích a sídliště jako sociální jednotka a také kapitolu pojednávající o spokojenosti obyvatel se životem na sídlištích.

Zadražilová se o mnoho let později věnovala výzkumu týkajícího se vůle bydlet v centrální části města Brna. Výsledky šetření na nereprezentativním vzorku ukazují, že mezi respondenty jednoznačně existuje vůle bydlet v centrální poloze. Tato vůle se vyskytuje především mezi mladšími lidmi, ale také například mezi rodinami s dětmi (Zadražilová, 2012).

Jak definovat ukazatele spokojenosti obyvatel je tématem článku *Perception of Residential Environment in Cities: a Comparative Study* (Hanák & Marović, & Aigel, 2015). Článek zkoumá vnímání důležitosti předem definovaných 22 ukazatelů spokojenosti obyvatel ve městech na příkladu měst Brno, Praha a Ostrava. Těchto 22 ukazatelů již ověřili na studii porovnávající města Brno, Rijeka a Podgorica. Dotazovali se online a pomocí vyrovnávací rovnice srovnali dosažená data. Došli k závěru, že obyvatelé měst mají podobné vnímání důležitosti jednotlivých ukazatelů ve vztahu ke spokojenosti obyvatel, avšak studie prokázala drobné odchylky vnímání obyvatel ve městě Ostrava a autoři tak doporučují se dále zaměřit na zjištění, proč tomu tak je. Aplikovatelnost do praxe je zřejmá, studie má za cíl pomoci městským zastupitelstvům vyhodnotit, kterými ukazateli je nutné se blíže zabývat.

Spokojenost obyvatel ve veřejně dostupných datech

Vědecké články a publikace, které se zabývají tématem spokojenosti obyvatel lze hodnotně doplnit informacemi z různých webů, ať už jsou to data, která poskytuje město Brno nebo data z Evropské unie. Tato data nám mohou poskytnout srovnání měst mezi sebou a dokazují atraktivitu tématu. Nelze je považovat za data stejně hodnotná jako data z vědeckých zdrojů, slouží pouze jako data doplňující.

Město Brno vydalo online publikaci, ve které prezentuje základní statistická i jiná data (Brno 2050.cz, 2017). Publikace obsahuje také kapitolu s názvem *Kvalita života: jak to vidí Brňáci?*, která se odkazuje na data zaznamenaná v tzv. *pocitové mapě*. Pocitovou mapu vytvořili obyvatelé města při online průzkumu, zapojilo se do ní 1 157 občanů a vytvořili 7 676 pocitových bodů (Pocitové mapy, 2016). Další zajímavá data týkající se města Brna jsou volně dohledatelná na internetu, přičemž nejzajímavější je *mapa kvality života* (Data Brno, n. d.), ve které mohou obyvatelé města hodnotit různá místa v šesti oblastech: životní prostředí a ekologie; sociální status; bezpečí; oddech; kultura a relaxace; nákupy a služby a doprava MHD.

Zajímavým zdrojem dat je webová databáze Numbeo. Je to databáze statistických i jiných dat z měst a zemí z celého světa, která vypočítává tzv. *quality of life index* - *index kvality života*. Ten je odhadem celkové kvality života pomocí empirického vzorce, který bere v úvahu několik faktorů: index kupní síly, index znečištění, příjmy a výdaje domácností, index životních nákladů, bezpečnost ve městě, spokojenost se zdravotní péčí, s dopravou a klimatem. Město Brno je podle tohoto portálu 81. nejlepším místem k životu („Numbeo“, 2018). Následující tabulka ukazuje srovnání města Brna s Vídní podle zmíněných kritérií.

Index ⓘ	Brno	Vienna
Quality of Life Index:	164.13	192.44
	Brno	Vienna
Purchasing Power Index	Moderate 75.81	High 101.68
Safety Index	High 74.21	High 77.13
Health Care Index	High 75.91	High 78.38
Climate Index	High 78.17	Very High 80.35
Cost of Living Index	Very Low 45.91	Moderate 71.71
Property Price to Income Ratio	High 12.39	High 12.92
Traffic Commute Time Index	Low 25.57	Low 25.69
Pollution Index	Moderate 44.94	Very Low 18.00
Quality of Life Index	Very High 164.13	Very High 192.44
Minimum contributors in an underlying section:	43	63
Maximum contributors in an underlying section:	204	371
Last Update:	September 2018	September 2018

Obr. 1: Srovnání kvality života Brno a Vídeň, zdroj: („Quality of Life Comparison“, 2009-2018)

Je patrné, že město Vídeň je obecně hodnoceno vyššími hodnotami, avšak v některých oblastech je na tom Brno srovnatelně, a dokonce v oblasti znečištění je na tom město Brno o mnoho lépe než Vídeň.

Dalšími daty o spokojenosti obyvatel disponuje statistický úřad Evropské unie Eurostat. Z těchto dat byl sestaven článek o spokojenosti obyvatel evropských měst, kde chybí město Brno, jsou zde však data za Českou republiku pro Prahu a Ostravu (Arnett, 2014). V článku je možné vidět spokojenost obyvatel vyjádřenou

v procentech z mnoha různých oblastí: zdravotnictví, vzdělávání, veřejná prostranství, čistota, hluk, vzduch, bezpečnost, zaměstnanost, bydlení, vzhled ulic a budov a další.

Dokument *How satisfied are people with their lives?* vydaný Euroststem (Litwinska, & Dantaite, 2019) uvádí míru spokojenosti lidí se svými životy na jedenáctibodové škále, přičemž hodnota 0 znamená, že nejsou spokojeni vůbec a 10, že jsou absolutně spokojeni. Tato data byla sledována v roce 2013 a 2018. Následující tabulka ukazuje tyto údaje pro rok 2013 pro Českou republiku a Rakousko. Data jsou rozdělena podle věkových kategorií.

	16-24	25-34	35-49	50-64	64-74	75+	Celkově
Česká republika	7.7	7.3	7.0	6.6	6.6	6.5	6.9
Rakousko	8.4	8.1	7.7	7.7	7.7	7.6	7.8

Tab. 1: Spokojenost obyvatel v ČR a Rakousku 2013 a 2018 (ZDROJ: (Litwinska, & Dantaite, 2019).

Z tabulky vyplývá zajímavý fakt - lze vnímat sestupnou tendenci celkové spokojenosti lidí s životem (*life satisfaction*) ve vztahu k věku. Čím jsou lidé starší, tím jsou méně spokojeni se životem. Pozitivní však je, že se tato spokojenost mezi lety 2013 a 2018 zvýšila a má vzestupnou tendenci i nadále (Litwinska, & Dantaite, 2019).

Termín životní spokojenost, jak jej vnímá studie Eurostatu, ukazuje, jak respondent hodnotí svůj život jako celek. Jde o pokrytí širokého, reflexivního hodnocení osoby, která si svůj život vytváří. Termín „život“ je zde míněn, jako všechny oblasti lidské existence (Diener, 2006). Proměnná se tedy týká názoru či pocitu respondenta ohledně spokojenosti s životem. Záměrem je spíše to, jak lidé vnímají „tyto dny“, než to, aby hodnotili delší či kratší časové období. Není záměrem získat aktuální emoční stav respondenta, ale reflexivní úsudek o jeho spokojenosti (Rosswen, 2018). S tímto přístupem je bezpochyby nutné pracovat i při výzkumu spokojenosti obyvatel.

Srovnání evropských měst poskytuje také publikace *Cities in Europe* (Nabielek & Hamers, & Evers, 2016). V publikaci je kapitola o kvalitě života ve městech. Ani zde však město Brno nefiguruje v každém srovnání.

Dalším zdrojem, který však vychází z dat výše zmíněného Eurostatu je Oddělení pro udržitelný rozvoj ČR, který vydal Analýzu rozvoje české republiky („Analýza rozvoje České republiky”, 2016), kde uvádí, že v subjektivně vnímané životní pohodě obyvatel (tzv. *well-being*) se Česká republika nachází na mírně podprůměrné pozici v EU („Quality of life in Europe - facts and views - overall life satisfaction”, 2015). Nejvyšší hodnoty uvádějí obyvatelé severských států a Rakouska. Průzkum ukazuje pozitivní korelaci mezi mj. výší příjmu a (ne)zaměstnaností respondenta a jeho životní pohodou. Také vývoj spokojenosti s životem měřený příslušným indexem CVVM naznačuje souvislost mj. s vývojem nezaměstnanosti - od roku 2013 *index spokojenosti obyvatel ČR* stále roste (Malina, & Čadová, 2016).

Existuje také mnoho žebříčků nejlepších měst, nejšťastnějších obyvatel či měst nejlepších k životu nebo článků z méně vědeckých zdrojů, těmi se však kvůli nízké odbornosti zabývat nebudeme.

Vědeckých publikací a článků o tématu spokojenosti obyvatel je mnoho. Není však příliš mnoho z nich, které by se zabývaly přímým vztahem urbanistické struktury ke spokojenosti obyvatel. Studie nabízejí odlišné pohledy na vnímání spokojenosti obyvatel, vnímají mírně odlišné faktory ovlivňující spokojenost obyvatel, jsou prováděny ze všech možných koutů světa, z různých měst i z odlišných sociologických podmínek a nabízejí mnoho drobně odlišných metodologií výzkumu. Tématem urbanistické struktury a spokojenosti obyvatel, navíc v podmínkách střední Evropy, či České republiky, se zabývá jen velmi malé množství z nich. Propojením urbanistické struktury se spokojeností obyvatel v našich podmínkách však lze zkoumat to, do jaké míry je urbanistická struktura důležitým faktorem spokojenosti obyvatel, což může mít za následek aktivnější sociologický přístup k návrhům nových obytných souborů. Jsou to právě obytné soubory, potažmo byty, či rodinné domy, ve kterých trávíme většinu času svého života a které nás i naši psychiku formují.

Z poznání dostupné literatury plyne potřeba zabývat se vztahem urbanistické struktury a spokojenosti obyvatel v našich podmínkách.

Cíl práce

Práce má za cíl zkoumat vliv různých typů urbanistických struktur obytných souborů na spokojenost obyvatel ve vybraných lokalitách na základě případových studií.

Použité vědecké metody zkoumání

Současné metody zkoumání spokojenosti obyvatel

Nejčastější metodou zkoumání spokojenosti obyvatel ve studiích dostupných v odborných zdrojích z celého světa je šetření výzkum pomocí dotazníků. Dotazníky se však liší svým obsahem či formou. Popíšu zde jen některé z nich:

Studie z Malediv (Mohit, & Azim, 2012) zkoumala spokojenost obyvatel na vzorku 100 domácností z celkového počtu 288 domácností pomocí dotazníku. Dotazník byl základním zdrojem dat a skládal se ze 7 základních okruhů: sociální a demografické zázemí residenta; spokojenost s fyzickými vlastnostmi bytové jednotky; spokojenost respondentů se službami poskytovanými v bytové jednotce; spokojenost s veřejnými zařízeními poskytovanými v oblasti bytové jednotky; spokojenost se sociálním prostředím v oblasti bydlení; celková spokojenost s bytovou jednotkou; rozhodnutí zůstat / přecházet z existující bytové jednotky.

V rámci studie z Íránu (Riazi, & Emami, 2018) byla použita výzkumná smíšená metoda (Creswell, 2013). Jedná se o kvalitativní a kvantitativní výzkum, jehož společnou proměnnou je spokojenost obyvatel. Kvalitativní část výzkumu obsahovala rozhovory s poskytovateli služeb a získala tak informace o procesu navrhování bytových komplexů. Přímě s obyvateli bylo provedeno celkem 60 částečně strukturovaných rozhovorů (ve třech různých bytových komplexech). Na základě kvalitativního výzkumu byl poté sestaven dotazník pro kvantitativní část výzkumu (Riazi, & Emami, 2018). Z celkového počtu 1782 domácností bylo shromážděno 221 vyplněných dotazníků. Dotazníky vyplňovaly pouze ženy, neboť tráví v domácnosti více času než muži, což vyplynulo z rozhovorů prováděných s obyvateli.

Studie z Twin Cities (Cao, 2016) přebírá Campbellův model a zkoumá vlivy charakteristik sousedství na životní spokojenost. Vnímaná dostupnost či přístupnost představuje podle Cao (Cao, 2016) pozitivní kognitivní reakci na charakteristiky sousedství, zatímco vnímané překážky představují negativní reakci. Tyto dva vjemy společně ovlivňují spokojenost obyvatel (*residential satisfaction*), což zase přispívá k životní spokojenosti (*life satisfaction*). Objektivní charakteristiky sousedství (charakteristika hustoty, rozmanitosti, designu a vlastností prostředí v této studii) a osobní charakteristika jsou exogenní proměnné, zatímco vnímání sousedství a spokojenosti jsou endogenní proměnné.

Průzkum byl řešen dotazováním přes dopisy, přičemž pro zvýšení účasti bylo přislíbeno deset náhodně vybraných 50 dolarových odměn. Bylo posláno celkem 3000 dopisů na náhodně vybrané adresy ze zkoumaných částí měst a účast v průzkumu byla 22,2 %.

Některé studie se nově opírají o poznatky z uživatelského designu a pokouší se do výzkumu zahrnovat také hloubkové osobní rozhovory (Zhang, 2016; Yin, 2019). Nejedná se pak o kvantitativní metodu, při které bychom byli schopni říct, kolik procent obyvatel spojuje nějaký jev. Jakkoli se zdá být tato kvalitativní metoda náročná, je velmi praktická v kombinaci s nějakou kvantitativní metodou z toho důvodu, že dokáže odkrýt nějaké problémy či skutečnosti, které nemusí být při plánování výzkumu zřejmé.

V sociologickém průzkumu z českého prostředí panelových sídlišť z 80. let uvedeném v knize *Lidé a sídliště* (Musil, 1985), u kterého je důležité brát zřetel na politickou a ekonomickou změnu společnosti, která se od 80. let výrazně posunula, bylo dotázáno 1769 respondentů z 13 sídlišť. Byla jim položena otázka: „Když zhodnotíte všechny skutečnosti týkající se života lidí ve vašem sídlišti, můžete nám říci, jak jste celkově spokojeni?“. Výsledky jsou zaznamenány v následující tabulce:

Stupeň spokojenosti	Podíl v %
Velmi spokojeni	9,0
Poměrně spokojeni	56,7
Průměrně spokojeni	29,0
Poměrně nespokojeni	4,8
Velmi nespokojeni	0,5
Celkem	100

Tab. 2: Celková spokojenost se sídlištěm (zdroj: Musil, 1985, str. 269)

Podstatnější jsou však pro nás data z výzkumu srovnávajícího spokojenost obyvatel na sídlištích, starších městských čtvrtích ve čtvrtích rodinných domků, tedy z různých urbanistických struktur.

Stupeň spokojenosti	sídliště	starší čtvrtě	čtvrtě rodinných domků
Velmi spokojeni	9,0	4,1	16,3
Poměrně spokojeni	56,7	46,0	59,1
Průměrně spokojeni	29,0	42,3	24,1
Poměrně nespokojeni	4,8	5,6	0,5
Velmi nespokojeni	0,5	2,0	0,0
Celkem	100	100	100

Tab. 3: Celková spokojenost s vlastní čtvrtí v sídlištích, starších městských čtvrtích a čtvrtích rodinných domků (zdroj: Musil, 1985, str. 274)

Musil vycházel z předpokladu, že úroveň celkové spokojenosti bude v sídlištích nižší než mezi obyvatelstvem obytných čtvrtí. Tento předpoklad však vycházel z nesprávného odhadu veřejného mínění o sídlištích a z hypotéz vycházejících z odborné literatury. Hypotézy počítají především s odlišnostmi sociální a demografické skladby obyvatelstva mezi sídlišti, staršími čtvrtěmi a čtvrtěmi rodinných domků. Musil uvádí čtyři hypotézy:

Vliv odlišné délky pobytu

Je známo, že čím déle žijí lidé na jednom místě, tím více se u nich vyvíjejí a prohlubují sociální a psychické vazby k různým složkám místního prostředí, dochází ke stále větší adaptaci a stabilizaci a k posílení kladného postoje k tomuto prostředí. Kromě toho, čím je určená obytná jednotka starší, tím větší je pravděpodobnost, že mezi jejími obyvateli je větší podíl osob s pozitivním vztahem k danému místu prostě proto, že lidé s tímto prostředím nespokojení už měli během doby dost příležitostí odstěhovat se jinam.

Vliv odlišné věkové skladby

Četné výzkumy prokázaly, že starší lidé jsou místně stabilizovanější a mají ke svému bydlišti pozitivnější vztah než lidé mladší. Vzhledem k pravděpodobně vyššímu průměrnému věku obyvatel starších čtvrtí (a čtvrtí rodinných domků) proti obyvatelům sídlišť lze i tuto okolnost pokládat za činitele podporujícího vyšší celkovou spokojenost obyvatel starších čtvrtí proti obyvatelům sídlišť. (Musil, 1985) Dnes už ale tato hypotéza nemusí platit ve vztahu k sídlištím, neboť obyvatelstvo na sídlištích již nemusí být mladší než obyvatelstvo ve starších čtvrtích. Věková struktura respondentů však hraje roli.

Vliv místního původu

Lidé, kteří žijí v určitém místě od narození, mají k tomuto místu obvykle mnohem kladnější a citově podbarvený vztah než lidé přistěhovalí odjinud.

Vliv odlišné náročnosti

Je triviální zkušeností, že citlivost na různé nedostatky závisí na úrovni osobních nároků. Lidé s nižšími nároky bývají se svým okolím spokojenější než lidé s nároky vyššími. Je dále známo, že mezi ukazatele, případně determinanty úrovně nároků patří takové charakteristiky, jako je stupeň dosaženého vzdělání a výše příjmu. (...)

Nejprve je třeba ověřit, do jaké míry, a zda vůbec, jsou platné výše uvedené hypotetické předpoklady o odlišnostech sociální a demografické skladby dotazovaných osob jako činitelích celkového postoje k obytné čtvrti, a pak hledat činitele další, především mezi charakteristikami obytné kvality prostředí čtvrtí trojího různého typu. (Musil, 1985)

Musil na základě dosažených výsledků ze své studie definoval deset nejvýznamnějších vlastností obytného prostředí z hlediska celkové spokojenosti obyvatel - viz následující tabulka. Čím vyšší koeficient korelace (KK), tím významnější vlastnost obytného prostředí.

Sídliště		Starší čtvrti	
Spokojenost s:	KK	Spokojenost s:	KK
Bytem	0,433	Vybavením domu	0,376
Architekturou sídliště	0,429	Chováním lidí v okolí	0,373
Upraveností a čistotou	0,386	Bytem	0,316
Vybavením domu	0,377	Úrovní klidu v okolí	0,312
Obchody a službami	0,361	Výhledem z okna	0,305
Tvary domů v okolí	0,351	Úpravou zeleně v okolí	0,269
Úpravou zeleně v okolí	0,34	Architekturou v okolí	0,261
Úrovní klidu v okolí	0,335	Upraveností a čistotou	0,255
Chováním lidí v okolí	0,318	Vzdáleností k parku	0,235
Výhledem z okna	0,293	Tvarem domů v okolí	0,23

Tab. 4: Deset nejdůležitějších vlastností obytného prostředí z hlediska celkové spokojenosti obyvatel (zdroj: Musil, 1985, str. 279)

Metodika výzkumu z roku 2017 z knihy *Mezi domy, mezi lidmi?* (Wittmann a kol., 2017) se zabývá hodnocením volných prostorů pro udržitelný urbánní rozvoj. Jednotlivé

vybrané prostory mezi domy byly hodnoceny metodou multi-kriteriální analýzy. Výhodou této metody je schopnost porovnat mezi sebou varianty na základě těžko objektivně měřitelných a srovnatelných kritérií. (...) V tomto výzkumu se porovnávaly vybrané městské prostory se svými konkrétními charakteristikami a hodnotícími „kritérii“ pak byly indikátory udržitelného rozvoje. Plnění každého indikátoru bylo vyhodnoceno v rozsahu 0 až 10 bodů, přičemž střední hodnota 5 bodů odpovídá obvyklému standardu v území, hodnota 0 bodů znamená degradaci měřeného ukazatele a hodnota 10 bodů znamená maximální přínos jevu pro udržitelný rozvoj. Pokud sledovaný indikátor dosahuje jen nepříznivých hodnot, byl oceněn v rozmezí 0 až 5 bodů (Wittmann a kol., 2017). Ve výzkumu byla data sbírána pomocí místního a dotazníkového šetření.

Specifické skupiny lidí mohou hodnotit obdobné podmínky bydlení odlišným způsobem vzhledem k jejich konkrétním potřebám a preferencím týkajících se bydlení a okolí domu. Přijetí nevhodných statistických metod může být také příčinou odlišných výsledků (Mridha, 2015). Hodnocení spokojenosti obyvatel však nemá univerzální návod či metodiku aplikovatelnou celosvětově, neboť faktory vstupující do hodnocení spokojenosti obyvatel souvisejí mimo jiné s danou lokalitou. Každá současná studie si hledá cestu, jak v daných a konkrétních podmínkách nejlépe uchopit a definovat spokojenost obyvatel v dané lokalitě. Dalším krokem výzkumu by mohla být snaha o vyvinutí takovéto metodiky či jednotlivých doporučení pro zvýšení spokojenosti obyvatel, která by byla aplikovatelná na česká města a české prostředí.

Metodika výzkumu v dizertační práci

Teoretický základ k výzkumu

K popsání vztahu mezi urbanistickou strukturou a spokojeností obyvatel je nutné nejprve oba pojmy definovat a ukotvit je v současném vědeckém poznání. Tomu jsou věnovány úvodní teoretické kapitoly této práce. Další kapitoly teoretické části práce jsou věnovány výběru urbanistických struktur, které jsou dále zkoumány v rámci případových studií. V těchto kapitolách je na základě historického vývoje popsána rozdílnost urbanistických struktur v městech Brně a Vídní. V kontextu tohoto teoretického poznání lze určit, kterými strukturami se při výzkumu zabývat.

Výběr je proveden tak, aby byly zastoupeny odlišné urbanistické struktury, vždy alespoň jeden zástupce obytných souborů za každou urbanistickou strukturu, která se

výrazněji propisuje ve struktuře města Brna. Lokality v městě Vídni jsou vybrány spíše jako doplnění či rozšíření poznatků z města Brna.

Obytné soubory ve městě Brně zastupují různorodou škálu urbanistických struktur, historických období i různých společenských podmínek. Výběr obytných souborů ve Vídni je naopak proveden tak, aby představoval srovnání obytných souborů vzniklých v podobných podmínkách (vzdálenost do centra, vybavenost čtvrti) v jedné čtvrti ve stejného časového období, avšak navržených odlišnými koncepčními myšlenkami. Data z výzkumu v Brně spolu s daty z výzkumu z Vídně nám ukazují dopad urbanistické struktury na spokojenost obyvatel.

Statistická data

Brněnské lokality jsou popsány statistickými daty, jako je počet obyvatel, změna počtu obyvatel (tj. srovnání počtu obyvatel v roce 2001 a 2011 ze sčítání lidu a vzájemné procentuální porovnání fluktuace obyvatel), poměr žen a mužů v lokalitě, věková struktura obyvatel (tj. procentuální srovnání počtu mladých osob do 14 let věku vůči počtu osob starších 65 let), vzdělání a nezaměstnanost v lokalitě.

Ve městě Vídeň se podařilo získat pouze poměr počtu osob do 18 let věku vůči počtu osob starších 66 let.

Objektivně měřitelná data

Pro vybrané případové studie odlišných urbanistických struktur obytných souborů byla zaznamenána objektivně měřitelná urbanistická data, jako jsou indexy zastavěné a podlahové plochy, průměrná podlažnost (počítaná z IZP a IPP), rozloha obytného souboru v hektarech, počet obyvatel na hektar a dostupnost lokality vyjádřená v počtu spojů městské hromadné dopravy směřujících do centra města v běžný pracovní den ve špičce za hodinu.

Místní šetření

Dalším krokem výzkumu bylo místní šetření. To probíhalo v lokalitách zvolených obytných souborů za obdobných podmínek při hezkém počasí. Byla sledována a zaznamenávána data o počtu kolemjdoucích a o počtu lidí setrvávajících v lokalitě a vykonávající nějakou aktivitu, o hygienických a estetických kvalitách obytného souboru a byla provedena fotodokumentace. Místní šetření částečně vycházelo z metodiky popsané v knize *Mezi domy, mezi lidmi?* (Wittmann a kol., 2017) a to především z toho důvodu, že se tato metodika jeví pro účely dizertační práce jako

nejpoužitelnější, jelikož byla ověřena v podobném prostředí (ve městě Brně) a přinesla výsledky.

V části místního šetření, kde se zaznamenávaly hygienické a estetické podmínky lokality, se zaznamenávalo bodové hodnocení na škále 0-10, která byla vždy předem definována. Pozorovala se:

- příjemná vůně:
  - příjemné přírodní vůně na jaře a na podzim, intenzivnost vjemu: velmi intenzivní (10 bodů), intenzivní (9 bodů), středně intenzivní (8 bodů), málo intenzivní (7 bodů), téměř nezatelný (6 bodů), žádný (5 bodů)
- prašnost
  - stupeň zaprášenosti na škále: velmi silné (0-1 bod) / silné (2-3 body) / střední (4-6 bodů) / malé (7-8 bodů) / žádné zaprášení (9-10 bodů)
- čistota v ulici
  - 10-9 bodů: Nevyskytují se nebo se vyskytuje v zanedbatelné míře - prostor téměř netřeba čistit
  - 8-7 bodů: Minimální výskyt - nepořádek a smetí ve velmi malé části prostoru, vybavení a zeleně - prostor je třeba dle potřeby (občas) čistit
  - 6-5 bodů: Malý, občasný výskyt - dotčena je malá (méně než třetinová) část prostoru, vybavení a zeleně, nutný pravidelný běžný úklid
  - 4-3 bodů: Velký výskyt - ve značné (více než třetinové) části prostoru, vybavení a zeleně, vyčištění je nákladné
  - 2-0 bodů: Výrazný výskyt - v téměř celém prostoru - vyčištění je možné za cenu vysokých nákladů
- čistota ve dvoře (obdobně jako čistota v ulici)
- projevy vandalizmu
  - extrémní hodnota za sledované okamžiky: 5 bodů: zcela žádné nebo zcela zanedbatelné
  - 4 body: minimální - velmi malá část prostoru, vybavení a zeleně je poničena

- 3 body: občasné, malé - malá (méně než třetinová) část prostoru, vybavení a zeleně je poničena
  - 2 body: velké - značná (třetinová a více než třetinová) část prostoru, vybavení a zeleně je poničena
  - 1-0 bodů: velmi výrazné - téměř kompletně zničený prostor a jeho vybavení.
- stopy po užívání drog (obdobně jako u projevů vandalismu)
  - popíjení alkoholu (obdobně jako u projevů vandalismu)
  - bezdomovci a žebráci (obdobně jako u projevů vandalismu)

Dotazníkové šetření

Pro zkoumání spokojenosti obyvatel ve vybraných obytných souborech byla opět zvolena metodika, která byla použita pro zkoumání spokojenosti obyvatel ve výzkumu významu volných prostorů pro udržitelný rozvoj na případových studiích ve městě Brně, Grazu a Bratislavě (Wittmann a kol., 2017). Sociologický pilíř udržitelného rozvoje volných prostor mezi obytnými budovami byl hodnocen pomocí dotazníkového šetření zaměřeného na otázky týkající se spokojenosti obyvatel. Šetření bylo vztaženo na podmínky středoevropské společnosti a možné lokální determinanty spokojenosti obyvatel, proto se pro šetření obytných souborů v Brně jeví opět jako nejvhodnější (z důvodu podobnosti možných determinantů spokojenosti obyvatel). Dotazníkové šetření bylo provedeno za pomoci papírových i online dotazníků, které byly připraveny za pomoci sociologa. Dotazník je přiložen k práci v kapitole Přílohy.

Dotazníkové šetření probíhalo v listopadu a prosinci roku 2017 a únoru a březnu roku 2018. V každé lokalitě bylo distribuováno 300-450 papírových dotazníků a bylo iniciováno také online šetření. Tyto online dotazníky byly vyplňovány především osobami ve věku 25-40 let, zatímco papírová forma dotazníků oslovila i starší osoby a osoby v důchodovém věku. Návratnost dotazníků byla ve městě Brně průměrně 15 % (v lokalitě B1 pouze 8 %, B3 12 %, u dalších lokalit se pohybují v rozmezí 15-20 %). Ve Vídni byla návratnost dotazníků pod 7 %. Přesné počty jsou uvedeny v kapitole Výsledky v grafu 3: Počet rozdaných a vybraných dotazníků.

Odpovědi z dotazníků byly převedeny na bodové hodnocení za pomoci škály 0-10 bodů, kdy 0 je degradace jevu, 5 je normální, střední hodnota a 10 je největší možný

přínos. Tyto body byly poté vyhodnocovány spolu s body z místního šetření do celkového *indexu spokojenosti* podle Wittmanna (Wittmann a kol., 2017).

Hlubkové rozhovory

Dotazníkové šetření zastupuje kvantitativní část výzkumu. Pro rozšíření poznatků bylo provedeno také kvalitativní šetření formou individuálních osobních rozhovorů s několika residenty z daných lokalit. Residenti byli k rozhovorům rekrutováni přes sociální sítě. Ke každé lokalitě byl proveden jeden hlubkový rozhovor podle metodiky Steva Portigala (Portigal, 2013). Vzhledem k situaci v březnu a dubnu 2020 v souvislosti s pandemií nového typu koronaviru byly provedeny 4 rozhovory telefonicky a jeden osobně. Předmětem rozhovorů bylo získat od residentů osobní vhledy a jejich příběhy a zkušenosti s lokalitou. Počet rozhovorů je nízký, avšak podle Sharona (Sharon, 2012) dostačující, neboť 5 respondentů takového výzkumu nám poskytne dostačující data, která by se s více respondenty spíše jen duplovala, navíc nám zde data slouží pouze k bližšímu pochopení problematiky, nikoliv k návrhu prostoru či služeb. Přepisy rozhovorů jsou k nalezení na konci práce v kapitole Přílohy.

Všechna získaná data byla následně vyhodnocena a za pomoci tzv. multi-kriteriální metody převedena na bodové hodnocení, které názorněji srovnává dosažené výsledky. Hlubkové rozhovory byly popsány zvlášť. Spokojenost obyvatel byla na závěr procentuálně vyjádřena *indexem spokojenosti* (Wittmann a kol., 2017).

Vybrané lokality

Ve městě Brně byly vybrány následující obytné soubory:

- centrum města - historické jádro (lemováno Kolištěm, Českou, Husovou a Hlavním nádražím)
- Veverí - grüunderské město (ulice Hrnčířská, Dřevařská, Bayerova, Kotlářská, Tučkova, Hoppova)
- Masarykova čtvrť - vilová čtvrť (mezi Náměstím Míru, Vaňkovým náměstím, Wilsonovým lesem a Pisárkami - ulicí Hlinky)
- Královo Pole - řadové rodinné domy v blokové zástavbě (mezi ulicemi Palackého třída, Skácelova, Purkyňova a Červinkova)
- Bystrc - panelové sídliště volné zástavby (ulice Kuršova, Rerychova, Teyschlova)

Těchto pět obytných souborů zastupuje odlišné urbanistické struktury, které se propisují jak do urbanistického vývoje z historického hlediska, tak do urbanistické struktury města Brna. Vzhledem k náročnosti organizace výzkumu v každé této lokalitě se dizertační práce zabývá pouze těmito pěti zástupci, přestože urbanistických struktur, které jsou charakteristické, je možno sledovat více.

Ve městě Vídni byly vybrány obytné soubory ve čtvrti Floridsdorf přiléhající k ulici Donaufelder Straße. Z důvodu množství urbanistických struktur a problémům při získávání dat v Rakousku (statistická data nejsou veřejně přístupná) jsou tyto obytné soubory spíše doplněním k brněnskému výzkumu. Více o důvodu výběru daných lokalit je popsáno v kapitole Vídeň - širší souvislosti.

- Frauen-Werk-Stadt - koncept feministického hnutí
- Car-Free Housing (Autofreie Siedlung) - koncept bezautového obytného souboru
- Compact City - koncept kompaktního obytného souboru
- Green City - koncept bydlení v zeleni

Význam a vymezení pojmů *spokojenost obyvatel* a *urbanistická struktura*

Význam hodnocení spokojenosti obyvatel

Spokojenost obyvatel, jak již bylo zmíněno, je důležitou součástí sociálního pilíře trvale udržitelného rozvoje. Udržitelné město je podle definice *Organizace spojených národů* takové město, kde jsou dosaženy úspěchy v sociálním, ekonomickém a fyzickém rozvoji (United Nations, 2001). Dobře informovaný národní, regionální i místní systém, který je vybaven daty včetně hodnocení kvality života, je nezbytný pro posílení procesu udržitelnosti. Prosperující město musí být navíc zdravým prostředím pro lidskou interakci (Turkoglu, 2015). Zabývat se spokojeností obyvatel je nezbytně nutné, pokud chceme stavět města či obytné soubory tak, abychom negativně neovlivňovali vývoj společnosti další generace.

Hodnocení spokojenosti obyvatel má kromě udržitelnosti ještě psychologický význam. Pokud vezmeme v potaz poznatky o psychosomatických nemocech, můžeme tvrdit, že tvůrce architektury uspořádáním prostoru ovlivňuje jak duševní, tak i tělesný stav obyvatel, a i délku jejich života. Klasický psychosomatický názor je ten, že emotivní zážitky individua mohou působit na jeho tělesné funkce, na jeho zdravotní stav, eventuálně na průběh a léčbu jeho nemoci. Tato formulace vede k životnímu prostředí individua, protože emotivní zážitky jsou vzbuzovány charakteristikou prostředí, ve kterém žije.

Naše životní prostředí nás ovlivňuje celou řadou způsobů. Pomáhá nám cítit se povzneseně a vyrovnaně, když navštívíme místo zvláště pěkné a klidné. Přispívá k pocitu tenze a napětí např. na přeplněné ulici. Mnoho dalších součástí životního prostředí může produkovat stres, včetně hluku, teploty, znečištění. Naše prožívání a pocity jsou ovlivňovány množstvím různých faktorů a prostředí, ve kterém se nacházíme, je jeden z nejdůležitějších, i když si často nevšimneme efektu, který na nás má (Schmeidler, 1997).

Musil dodává, že hmotná forma a organizace nových obytných souborů jak bezprostředně, tj. sémanticky a esteticky, tak zprostředkovaně, tj. vlivem na způsob života, působí trvale a mnohostranně na psychiku člověka. Rozumět tomu, jak, v jakém směru a v jaké míře působí jednotlivé složky prostředí sídliště na člověka, je proto předpokladem jejich dalšího zlepšování (Musil, 1985).

Hodnocení spokojenosti obyvatel mimo jiné pomáhá projektantům bytových domů při vytváření úspěšné bytové politiky tak, že identifikuje faktory, které určují spokojenost obyvatel (Galster, & Hesser, 1981). Na základě těchto faktorů je možné se zaměřit na podpoření těch pozitivních a potlačení těch, které spokojenost či lidskou psychiku ovlivňují negativně.

Při navrhování bytového komplexu by se mělo vycházet z nějaké sociologické metodiky pro tvorbu bytového komplexu, která by dávala návod či podněty k navrhování takových bytových komplexů, ve kterých by na základě provedených studií žili co nejvíce spokojení residenté. Problémem je právě absence této ucelené metodiky, která by četné studie pomohla převést do praxe, což je jistě dáno tím, že je problém příliš komplexní a nejednoznačný.

Definice spokojenosti obyvatel v dizertační práci

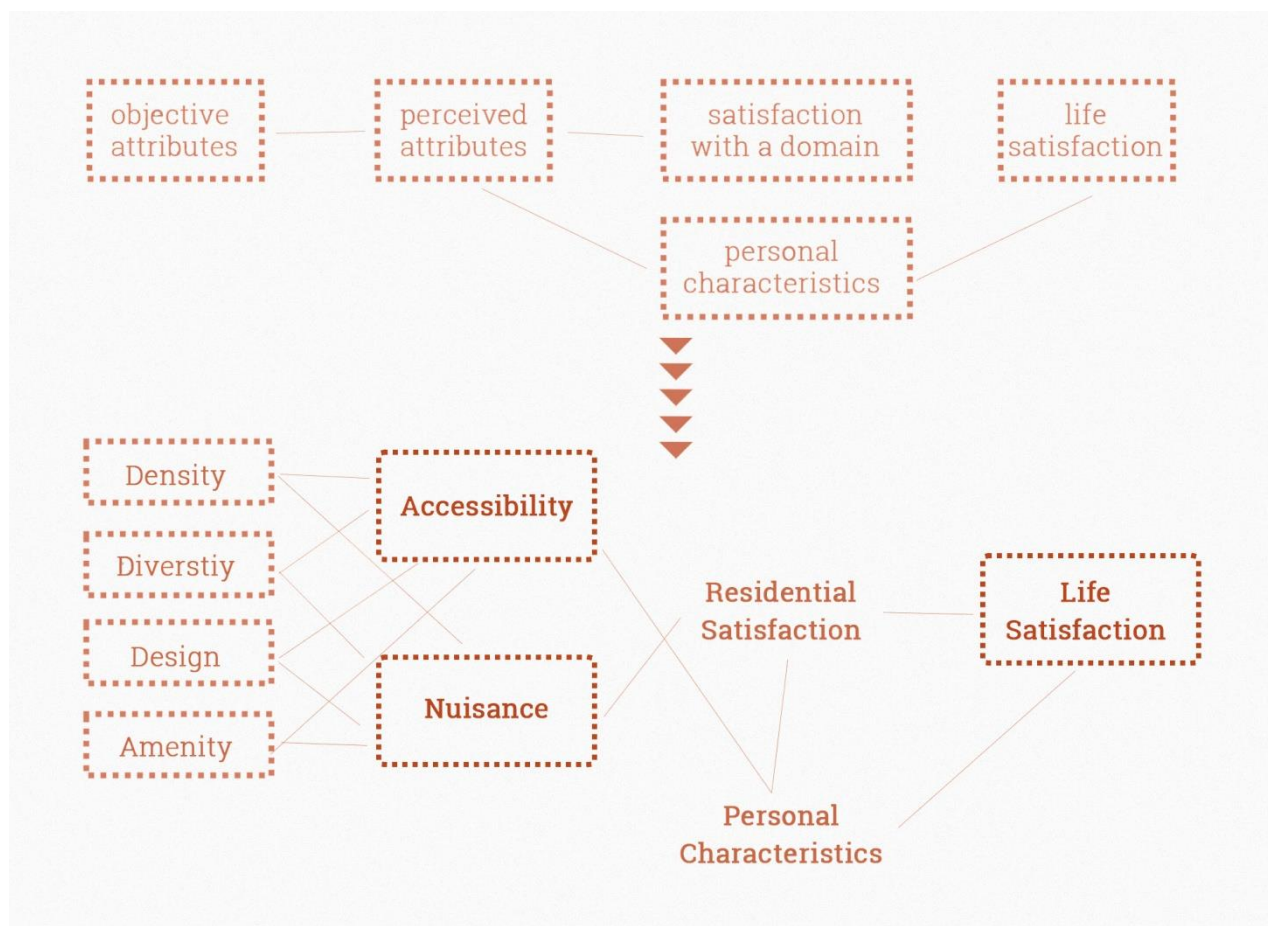
Spokojenost obyvatel je pojem, který ve své práci používám pro překlad anglického výrazu *residential satisfaction*. Tato *spokojenost obyvatel* je míněna jako spokojenost residentů konkrétního bytového nebo rodinného domu či jejich uskupeními, nebo v širším smyslu jako spokojenost obyvatel s jejich bydlením, bydlištěm a s jeho okolím.

V literatuře spojené s tímto tématem (Cao, 2016) se také objevuje pojem *life satisfaction*, tedy *životní spokojenost* či *spokojenost se životem*. Veenhoven uvádí, že životní spokojenost je chápána jako míra, do jaké jednotlivec příznivě hodnotí celkovou kvalitu svého života jako celku (Veenhoven, 1991). To je v souladu s definicí, že životní spokojenost je zřetelný konstrukt představující kognitivní a globální hodnocení kvality života člověka jako celku (Pavot, & Diener, 2008).

Zatímco ukazatele, jako je spokojenost s prací, spokojenost s finanční situací domácnosti nebo spokojenost s bydlením, se zabývají určitými oblastmi života, obecná životní spokojenost (*life satisfaction*) se týká hodnocení jednotlivce ve všech subjektivně relevantních životních oblastech, a proto se považuje za míru celkové subjektivní kvality života či blahobytu (Rossen, 2018).

Také Campbell tvrdí, že životní spokojenost je pravděpodobně nejvyšší míra spokojenosti v evropsky smýšlejícím světě. Podle Campbellova teoretického modelu - obr.2 (Campbell & Converse, & Rodgers, 1976) - je spokojenost obyvatel jedním ze dvou předpokladů k životní spokojenosti. Je ovlivňována charakteristikou osobnosti a spolu s ní také ovlivňuje životní spokojenost.

Fornara definuje *spokojenost obyvatel* jako zkušenost prožívané radosti nebo uspokojení vyplývající z bydlení na určitém místě. Jedná se o jeden z nejvíce studovaných psychologických vzorců souvisejících s obytným prostředím (Fornara & Bonaiuto, & Bonnes, 2010).

Obr. 2 Campbellův model, zdroj: Campbell, 1976 (úprava: autor)

Podle nizozemské studie (Hamersma & Tillemans & Sussman, & Arts, 2014) se může *spokojenost obyvatel* považovat za spokojenost s okolím domu (se sousedstvím) a s obydlem (bytovou jednotkou). Zatímco některé studie se zaměřují na sousedství (Hur, & Morrow-Jones, 2008), jiné rozlišují bydlení a sousedství (Lu, 1999), anebo je kombinují (Kroesen et al., 2010).

Podle Marije Hamersmy lze rozlišovat tři skupiny faktorů ovlivňující spokojenost obyvatel: osobní charakteristika, charakteristika bydlení a charakteristika okolí domu (charakteristika sousedství) (Hamersma & Tillemans & Sussman, & Arts, 2014). Obecně lze tedy chápat subjektivní a objektivní determinanty spokojenosti obyvatel.

V literatuře se objevuje také pojem *kvalita života - quality of life*. Subjektivní *kvalita života* zkoumá, do jaké míry je život jednotlivce vnímán tak, aby odpovídal nějakému implicitnímu nebo explicitnímu internímu standardu (Dissart, & Deller, 2000). Použití subjektivních indikátorů je nejvíce nesporným aspektem přístupu ke kvalitě života. Subjektivní kvalita života ilustruje kvalitu života spíše jako psychologický stav životní spokojenosti než objektivní podmínky a prostředí (např. fyzické, sociální a ekonomické), ačkoli oba jsou vzájemně propojeny (Turkoglu, 2015).

Ghafourianova studie z roku 2018 se zabývá vztahem mezi *duchem místa (sense of place)* (SOP) a *spokojeností obyvatel (residential satisfaction)* (RS). SOP je ve většině empirických a teoretických studií považován za mnohotvárnou strukturu, která vysvětluje emocionální vazby mezi jednotlivci a geografickým prostředím jejich bydliště, jakož i jeho kulturu, hodnoty a sociální symboly. Studie se zabývá také pojmy *place identity* (PI), *place dependence* (PD) a *place attachment* (PA) a dokazuje, že spokojenost obyvatel (RS) je jimi přímo predikována. (...) Výsledky studie také naznačují, že PI, PD a PA jsou prediktivní faktory spokojenosti obyvatel nejen jako samostatné proměnné, ale mohou také silně ovlivnit spokojenost obyvatel, pokud jsou uvažovány jako jednotný celek (Ghafourian, & Hesari, 2018).

Musil používá v českém prostředí pojem nejvíce se blížící pojmu *spokojenost obyvatel* a nazývá ho: *úroveň celkové spokojenosti se sídlištěm*. Uvádí, že pro posouzení toho, do jaké míry sídliště odpovídají potřebám jejich obyvatel, a tedy i pro hodnocení sídlišť jako nejrozšířenější, masové formy širšího obytného prostředí v poválečném období, lze úroveň celkové spokojenosti obyvatel s životem v sídlištích použít jako jedno z kritérií, ne-li jako kritérium nejvýmluvnější (Musil, 1985). Zde je však nutné si uvědomit, že se jedná pouze o úroveň celkové spokojenosti s panelovými sídlišti, navíc v době, kdy probíhala jejich výstavba.

Výhrady vůči neobjektivnosti, a tedy nespolehlivosti výroků obyvatel o stupni jejich vlastní spokojenosti s životem na sídlišti, lze podle Musila stručně formulovat tak, že stejné podmínky hodnotí různí lidé různě, někteří příliš příznivě, jiní příliš nepříznivě. Musil dále uvádí, že sociologickou relevanci mají tyto odlišnosti v hodnocení těchto podmínek tenkrát, znamená-li ono „různí“ příslušnost obyvatel k odlišným sociálním skupinám, vrstvám, typům sociálního chování atd. Pro objektivní posouzení kvality sídlišť a zejména rozdílů mezi sídlišti jsou sociálně podmíněné odlišnosti v hodnocení zdrojem nepříjemných zkreslení pouze potud, pokud jejich přítomnost

zůstává zcela neznámá a nepočítá se s nimi při interpretaci souhrnných nálezů týkajících se obyvatelstva sídlišť jako jediného celku. Umožňují-li však zjištěná data o celkové spokojenosti se sídlištěm další analýzu podle takovýchto sociálních charakteristik respondentů, lze přítomnost uvedených subjektivních činitelů rozpoznat a při interpretaci nálezů s nimi počítat (Musil, 1985).

Wittmann na základě vyhodnocení dat z výzkumu významu volných prostor pro udržitelný rozvoj definuje tzv. *index spokojenosti obyvatel*. Index je počítán z odpovědí v dotazníku, který vyplňovali obyvatelé domu žijících okolo zkoumaného prostoru. Index je procentuálním podílem součtu konkrétních bodů získaných za odpovědi vůči maximálnímu možnému počtu dosažitelných bodů, je tedy výrazem míry spokojenosti obyvatel - čím vyšší hodnocení, tím vyšší spokojenost. Index spokojenosti odráží odpovědi na otázky týkající se např. četnosti a účelu návštěv zkoumaného volného prostoru, pocitu bezpečí, estetické kvality, sousedských vztahů, domova, zainteresovanosti na úpravě prostoru a vnímání obtěžování hlukem, větrem, prachem či pachy (Wittmann a kol., 2017).

Obecně lze konstatovat, jak tvrdí Wittmann, že spokojenost obyvatel s bydlením v určitých lokalitách a domech je výsledkem působení řady faktorů. Významnou roli nepochybně hrají také další technické a estetické aspekty, které lze většinou měřit a srovnávat. Jde o ukazatele obložnosti bytů (obytná plocha na obyvatele, počet osob na obytnou místnost), technické vybavenosti a technického stavu bytů, jejich dispozice a podobně.

Druhou skupinu faktorů tvoří prostředí, tedy poloha z hlediska dosažitelnosti významných aktivit a přírodních prvků, chráněná poloha z hlediska narušení životního prostředí, poloha z hlediska výhledu a celková *image lokality*. (...) Třetím faktorem je sousedství. Jde o sousedy a sousedské vztahy a celkovou kvalitu sociálního prostředí (Wittmann a kol., 2017).

Spokojenost obyvatel je tedy v současné literatuře determinována celou řadou faktorů, které ji mohou ovlivňovat; jedná se o umístění bytové jednotky ve vztahu ke službám v okolí či k lokálnímu centru, hygienické požadavky bytu (prašnost, blízkost ke zdroji hluku, výhled či osvětlení bytu), sociologické faktory (vztahy se sousedy, soudržnost komunity) a další. Urbanistická struktura je vnímána jako další možný determinant či soubor dílčích determinantů, které spokojenost obyvatel ovlivňují.

Urbanistická struktura

V dizertační práci se zabývám hodnocením urbanistické struktury podle residentů, jedná se o urbanistické struktury *obytných souborů* nikoliv větších městských celků či veřejných budov. Z architektonicko-urbanistického hlediska v současném městě rozlišujeme dvě základní formy bydlení v *rodinných domech* nebo bydlení v *bytových domech*, a to jak monofunkční, tak i koexistenci s dalšími funkcemi. Zvláštní formou bydlení, které spojuje výhody obou je tzv. *kompaktní bydlení* (Blažková, 2013).

Definice základních pojmů týkajících se bydlení podle ČSN

Česká státní norma ČSN 73 4301 Obytné budovy definuje následující termíny:

Obytná budova - stavba určená pro trvalé bydlení, ve které alespoň dvě třetiny podlahové plochy připadají na byty, včetně plochy domovního vybavení určeného pro obyvatele jednotlivých bytů (nezapočítávají se plochy společného domovního vybavení a domovních komunikací). Člení se na bytové nebo rodinné domy.

Rodinný dům - stavba pro bydlení, která svým stavebním uspořádáním odpovídá požadavkům na rodinné bydlení a v níž je více než polovina podlahové plochy místností a prostorů určena k bydlení; rodinný dům může mít nejvýše tři samostatné byty, dvě nadzemní a jedno podzemní podlaží a podkroví.

Bytový dům - stavba pro bydlení, ve které převažuje funkce bydlení. Poznámka: Ve vztahu k termínu obytná budova zahrnuje tento termín stavby pro bydlení o čtyřech a více bytech, přístupných z domovní komunikace se společným hlavním vstupem, případně hlavními vstupy z veřejné komunikace.

Pojem urbanistická struktura obytných souborů v dizertační práci

Urbanistická struktura (z anglického výrazu *urban form*) je pojem, který se v literatuře objevuje ve vztahu k celým městským celkům, avšak lze ji chápat i jako urbanistickou strukturu v menším měřítku. Definic tohoto pojmu je nespočet, některé se opírají o využití půdy, měření zabrání půdního fondu městské struktury, jiné o socioekonomické aspekty města jako je počet obyvatel a jeho růst. Urbanistickou strukturu ovlivňuje dynamický proces městského rozvoje (Schwarz, 2010).

Dominantní část zastavěných území našich měst tvoří urbanistická struktura s převažující obytnou funkcí. Uspořádání obytných domů v území souvisí jak s utilitárními a obecně technickými požadavky na bydlení různých forem a typů, tak s místními často historickou zkušeností ovlivněnými způsoby organizace domů do

vyhrazených privátních či semiprivátních obytných ploch obslužených uliční sítí (Blažková, 2013).

Živković využívá pojem *urbanistická struktura* k popisu fyzických charakteristik města. Podle Živković se vztahuje na velikost, tvar a konfiguraci města či jeho části. Jak bude dále struktura chápána a analyzována závisí na měřítku, ve kterém ji zkoumáme. Charakteristikou *urbanistické struktury* jsou od nejdetailejšího měřítka prvky jako stavební materiály, fasády či oplocení, až po prvky ve větším měřítku jako jsou ulice a jejich prostorové uspořádání. Koncept *urbanistické struktury* zahrnuje také nefyzické aspekty, jako je například hustota (Živković, 2019).

Charakter urbanistické struktury může vycházet z topografických možností území, může být ovlivněn historickými, ekonomickými či společenskými faktory - například důraz na hygienické požadavky svým způsobem formoval urbanistické struktury panelových sídlišť, která z počátku vycházela z přísných funkcionalistických požadavků na osvětlení a provětrání každé bytové jednotky.

Pojmem urbanistická struktura obytných souborů v této dizertační práci nazývám morfologické uspořádání domů obytného celku, jejich vzájemnou polohu, půdorysný tvar, umístění domů na parcelách, pravidelné či organické tvary zástavby apod. Urbanistickou strukturu obytných souborů lze popisovat objektivními měřitelnými urbanistickými kritérii jako počet obyvatel, rozloha, indexy zastavěné a podlažní plochy apod.

V této práci se budeme zabývat urbanistickými strukturami obytných souborů, které se nacházejí na území města, nikoliv tedy urbanistickými strukturami vesnických osídlení a malých obcí. Zajímají nás proměny urbanistických struktur obytných souborů v čase, urbanistické struktury ovlivněné různými myšlenkami návrhu, jinou dobou a odlišnými ekonomickými možnostmi společnosti té či oné historické etapy a jejich vztah se spokojeností obyvatel.

Pojem urbanistická kompozice

Pojem urbanistická struktura je blízký pojmu *urbanistická kompozice*. My se zde zabýváme urbanistickou strukturou, kterou jsme si definovali výše. Pro úplnost ale uvedu i několik definic pojmu *urbanistická kompozice* a jeho vztah k pojmu *urbanistická koncepce*.

Jedním z hlavních cílů urbanistické tvorby a také základem územních plánů je *urbanistická koncepce* a *urbanistická kompozice*. *Urbanistická koncepce* je soustava

přijatých zásad a pravidel, které jsou zárukou harmonického rozvoje sídelní struktury, sídel a krajiny v kontextu vývoje osídlení. Stanovovat urbanistickou koncepci je jedním z úkolů územního plánování [§ 19 odst. 1 písm. b) stavebního zákona].

Součástí urbanistické koncepce je *urbanistická kompozice*. Jejím cílem je estetické utváření a kompoziční uspořádání prostorů, ploch, přírodních a stavebních prvků do komponovaných souborů a celků s kvalitním a charakterově pestrým prostředím. *Urbanistická kompozice* má rozhodující vliv na vizuální vnímání prostředí člověkem a na jeho chování, na celkový obraz krajiny, sídel a jejich částí (Pokorná, & Rozmanová, 2014).

Krásný uvádí, že pod pojmem *urbanistická kompozice* se rozumí cílevědomá skladba přírodních a stavebně hmotných prvků do prostorově se uplatňujících souborů, které vytvářejí vyhovující materiální prostředí lidí jako integrující součást jejich životního prostředí. Kompozice spolurozhoduje o životních způsobech společnosti i o cílech ideového a kulturně výtvarného prostředí urbanismu (Krásný, 1979).

Předmětem urbanistické kompozice je organizace prostorové formy (Todl & Hexner, & Novák, 1985). Smyslem urbanistické kompozice je tvůrčí syntéza všech složek urbanistického díla, vyjádřená skladbou prostorů a hmot. Komponenty urbanistické kompozice jsou v čase proměnné, stejně jako podmiňující determinanty politicko-ekonomické (Oberstein, & Cach, 2001). Tato definice je svým významem nejbližší pojmu *urbanistická struktura*, který je v této práci využit k popisu obytných souborů.

Urbanistické struktury v kontextu města Brna

Urbanistické struktury obytných souborů v historickém kontextu města Brna

Pro pochopení odlišností urbanistických struktur je nutné zasadit jejich typologii do historického, společenského a ekonomického rámce. V této kapitole bude tento rámec sledován na příkladu města Brna. Předmětem práce není kompletní historický vývoj obytných souborů města Brna, zajímá nás pouze vytyčení a pochopení jejich odlišností ve vzájemném vztahu a kontextu celého města. Budeme se zde proto věnovat urbanistickému rozvoji města od roku 1848 a konce 19. století a počátku 20. století do současnosti.

Jak uvádí Zdařilová, s vývojem lidské společnosti se vyvíjí i požadavky a nároky na bydlení a vlastní dispoziční uspořádání bytu. Lidské obydlí a jeho různorodost v sobě odráží rozdílné postavení lidí ve společnosti a nutné funkční požadavky na bydlení samotné. Mezi základní funkce obydlí, které přetrvávají až do současných požadavků, patří ochrana před klimatickými vlivy, ochrana majetku rodiny a zajištění soukromí rodinného života. Další funkce a požadavky na bydlení se měnily v souvislosti s rozvojem společnosti, sociálního a pracovního zařazení členů rodiny, životního stylu v daném časovém období a individuálních požadavků. Proměny bydlení ve 20. stoletím jsou odrazem celého historického vývoje, zejména od počátku 19. století a nastupujícího klasicismu, kdy se začíná definovat základ soudobého bydlení (Zdařilová, 2006).

Brno 1848

Brno 1918

Brno 1948

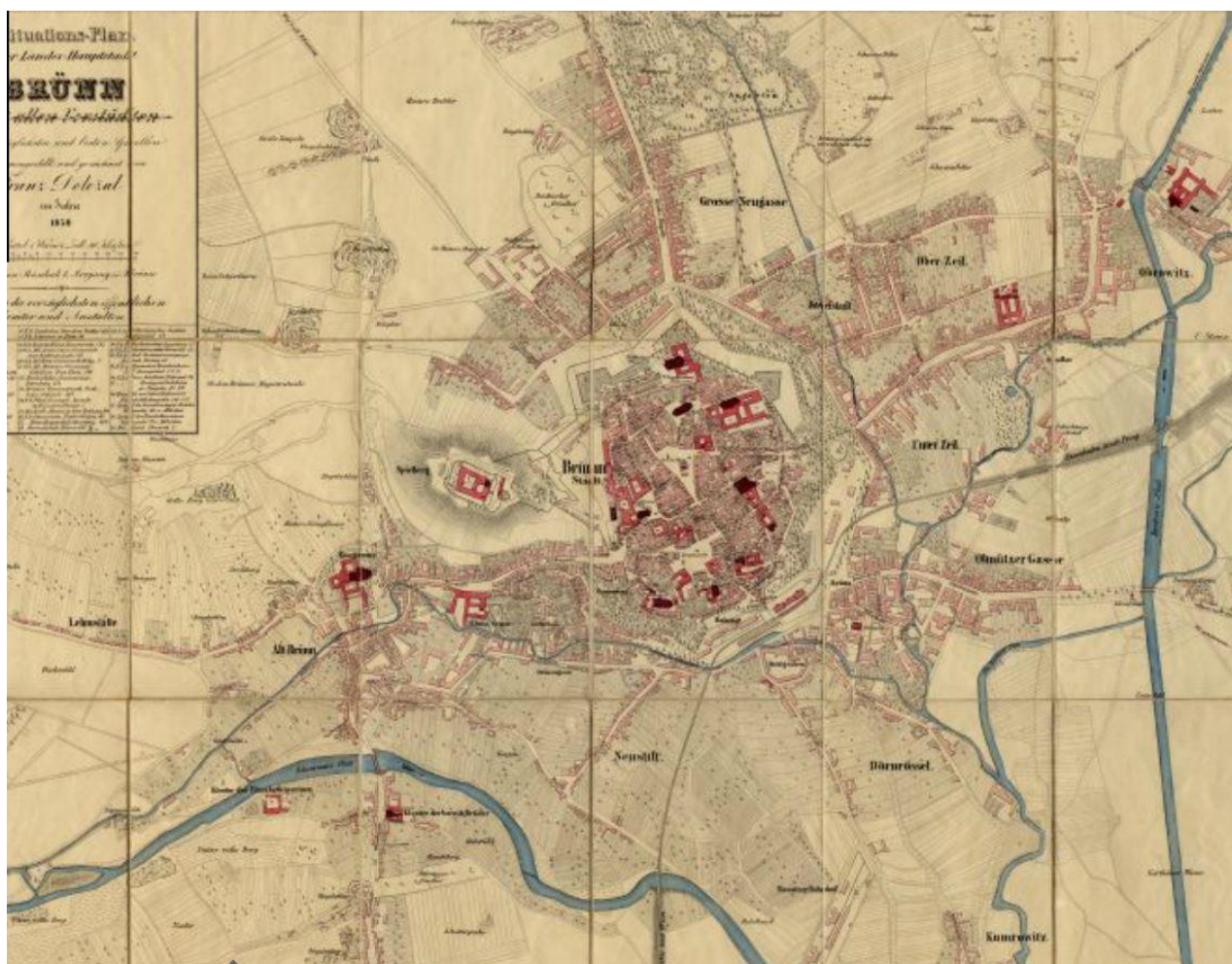

Brno 2000

Obr. 3: Urbanistická struktura města Brna v čase (zdroj: (Zatloukal, & Šlapeta, 2009))

Urbanistický vývoj mezi lety 1848-1918

Po roce 1848 došlo ve vývoji města Brna k zásadním změnám. Kuča uvádí, že výsledkem těchto změn bylo přetvoření města v celek velkoměstského charakteru (Kuča, 2000). Mezi lety 1848-1918 v Brně vznikla po vzoru Vídně okružní třída (Koliště v Brně a Ringstrasse ve Vídni), na které byly nově vystavěny veřejné budovy, divadla a pásy parků. Rozvíjí se tramvajová doprava, která pomáhá zkracovat vzdálenosti.

Obr. 4: Doležalův situační plán z roku 1858 (zdroj: <http://vilemwalter.cz/>)

V evropském prostředí má většina větších měst (a Brno není výjimkou) kolem historického jádra relativně široký pás klasické blokové zástavby vybudovaný převážně v druhé polovině 19. a začátkem 20. století, v období rozmachu průmyslové výroby a navazujícího růstu měst (tzv. gründerové období) (Blažková, 2013). Kuča dodává, že v Brně takto vznikají nové městské čtvrtě, připojují se a urbanizují se starší předměstí. Na rozdíl od veškeré dosavadní zástavby šlo nyní o zcela nové urbanistické celky, budované v pravidelné, vesměs ortogonální půdorysné kompozici na dosud nezastavěných plochách. Zcela odlišný byl i vlastní charakter této nové zástavby, neboť šlo o nájemní (nikoliv pavlačové) domy středních a vyšších společenských vrstev, téměř již velkoměstského charakteru a s bohatým, vesměs novorenesančním tvaroslovím, přecházejícím později do eklektismu a secese (Kuča, 2000). V poslední fázi rychlého urbanistického vývoje byla provedena částečná asanace historického jádra. Bylo naplánováno zboření asi 75% domů v historickém jádru, avšak naštěstí bylo postupně zjištěno, že takový zásah je nereálný. Asanace přesto čítala celkem 238 domů (údaj

z knihy Brno, vývoj města, předměstí a připojených vesnic z roku 2000), byla nově proražena dnešní ulice Rašínova a asanací několika objektů na náměstí Svobody byl pozměněn také charakter nejvýznamnějšího veřejného prostoru v historickém jádru.

Urbanistický vývoj v meziválečném období

Založení Československa a postavení Brna jako druhého nejvýznamnějšího správního, ekonomického a průmyslového centra nového státu podminilo nebývalý rozvoj města. Do Brna byly situovány významné centrální úřady, vznikly nové vysoké školy. K městu bylo již v roce 1919 připojeno dvacet dva obcí, čímž původní rozloha města vzrostla na 12 376 hektarů a počet obyvatel se téměř zdvojnásobil. Nová situace přispěla významně i ke stavebnímu rozvoji města a stala se výzvou mladým architektům vyškoleným v Praze nebo ve Vídni, aby se zde usadili (Vrabelová & Svobodová & Šlapeta, & Hroch, 2016).

Obr. 5: Jančův plán Velkého Brna z roku 1919 (zdroj: <http://vilemwalter.cz/>)

Vrabelová dále uvádí, že po sloučení města Brna s okolními obcemi roku 1919 bylo nutné vyřešit urbanistické propojení se sousedními Žabovřeskami a Královým Polem. Na počátku 20. let došlo k zástavbě v již nově vytyčených uličních blocích mezi ulicemi Nerudovou, Zahradníkovou a Kotlářskou. Byly zde realizovány zejména administrativní budovy a velkorysé nájemní domy, jejichž stavbu si vynutila poválečná bytová krize. Na tuto lokalitu navázala postupná zástavba Kounicovy ulice, která se měnila do podoby nové reprezentativní třídy. Starší objekty zde byly doplňovány novými veřejnými budovami, nezbytnými pro zemské hlavní město, kterým se Brno stalo po vzniku samostatného Československa.

Vzhledem k vysokým finančním nákladům, spojeným se stavbou nových objektů v dosud nezastavěných lokalitách, bylo nutné regulovat zástavbu i v historických částech města. V okolí Lidické ulice se jako nejvhodnější varianta ukázala asanace nebo přestavba průmyslových areálů, které již z různých důvodů ztratily svůj původní účel, a jejich parcely proto bylo možné stavebně využít.

Koncem 30. let došlo obdobným způsobem také k přestavbě komplexu budov pivovaru Moravia, který se nacházel ve spodní části dnešní Kotlářské ulice. Na významný brněnský pivovar silně dopadly důsledky hospodářské krize a jeho provoz musel být v těchto prostorech ukončen. Regulační oddělení městského stavebního úřadu na jeho místě vyprojektovalo novou uliční síť, kde následně soukromí stavitelé realizovali kompletní bloky bytových domů. Takto byla v průběhu 30. let zastavěna oblast v sousedství Lužáneckého parku, dnešní ulice Staňkova, Střední a Vnitřní. Těsně před okupací a v prvních letech druhé světové války byla realizována i zástavba mezi ulicemi Kotlářskou, Dřevařskou, Bayerovou a Štefánikovou. Alespoň částečně se tak zmírnily dopady bytové krize, které provázely Brno po celé období první republiky (Vrabelová & Svobodová & Šlapeta, & Hroch, 2016).

Po vzniku Československa je ještě několik let patrná silná vazba na Vídeň, mnoho staveb bylo navrženo vídeňskými architekty nebo českými, kteří ale studovali ve Vídni. Během pouhých několika let, jak píše Kuča, se přes anebo právě díky absenci silnější české architektonické tradice mladí brněnští architekti zcela vymanili ze závislosti na Vídni i jiných oblastech a v návaznosti na nejprogresivnější dobové evropské tendence vytvořili fenomén *brněnského funkcionalismu*, který nalezl ve městě neobyčejně široké uplatnění na nejrozličnějších typologických druzích staveb od vil a rodinných i činžovních

domů přes školy, městské lázně, obchodní domy a jiné stavby po specifický areál brněnského výstaviště (...) (Kuča, 2000).

Brněnské centrum, v zásadě nově postavené za předchozí asanace kolem a po přelomu 19. a 20. století, neumožňovalo větší rozvoj stavební aktivity. Všechny realizace, mezi nimiž dominovaly obchodní a bankovní budovy, charakterizovalo uplatnění více či méně výrazné funkcionalistické či konstruktivistické architektury, která přes své nesporné umělecké kvality někdy znamenala dost necitlivý zásah do jednotného historizujícího obrazu centra (Kuča, 1996).

Stinnou stránkou prvorepublikové výstavby, a to především z hlediska hygienických podmínek, byly dělnické kolonie. Pro nás jsou zajímavé svoji urbanistickou strukturou. Roku 1929 byla největším celkem Divišova kolonie (zvaná též Šanghaj) se 154 domky ve svahu nad Královopolskou strojírnou. Přes 100 domků měla i proslulá Kamenná kolonie v bývalém lomu nad výstavištěm. Další velkou kolonií byl Písečník (zvaný též Džungle) s 84 domky na dně pískového lomu nad Husovicemi (Kuča, 1996). Dělnické kolonie zpravidla tvořily ojedinělé urbanistické struktury a podrobněji se jim budeme věnovat ve výčtu urbanistických struktur.

Obytné soubory brněnského funkcionalismu

Zdařilová uvádí, že ústřední otázkou funkcionalismu je problematika bydlení se základní filozofickou myšlenkou naplnění hygienických požadavků ve stavební architektuře a urbanismu. Dále píše, že hlavní důraz je kladen na hygienické a sociální zásady, nové materiály a technologie, zásady standardizace, ekonomie a zevšeobecnění způsobů a forem bydlení. Tyto zásady jsou deklarovány v Athénské chartě z roku 1933. Hlavní těžiště funkcionalismu nespočívá v projektech výstavných vil zámožných jedinců, ale důraz se klade na rodinné domky a na bydlení v nájemních domech (u nichž k městské a státní výstavbě přistupuje také výstavba družstevní), významné soutěže mají přinést řešení bytů pro existenční minimum, "nejmenšího bytu" a bytů nouzových. Objevuje se myšlenka pavlačového domu, ovšem oproti empirii a třetí čtvrtině 19. století na úrovni komfortu přiměřeného době a s proklamováním zásady, že se nemají stavět neosvětlené a přímo nevětratelné místnosti. Obytná architektura je chápána jako reforma všech složek, které s bydlením souvisejí, a proto se na základě průzkumů a nejrozumnějších dat sestavují požadavky, které znamenají základ vědy o bydlení. Cílem je řešit byt nikoli pouze jako skupinu prostorových jednotek, ale jako domov. Jedním z prvních českých architektů, který se zabýval v této oblasti otázkou teorie bydlení,

funkcí a provozem, byl významný český teoretik architektury Karel Honzík. V období funkcionalismu je zavedena vědecká typologie a provozní analýza, která se zrodila z nauky profesora Ausobského (období první světové války) a která v pozdější době byla zpracovávána na několika tehdejších ústavech (STÚ, VÚVA) (Zdařilová, 2006).

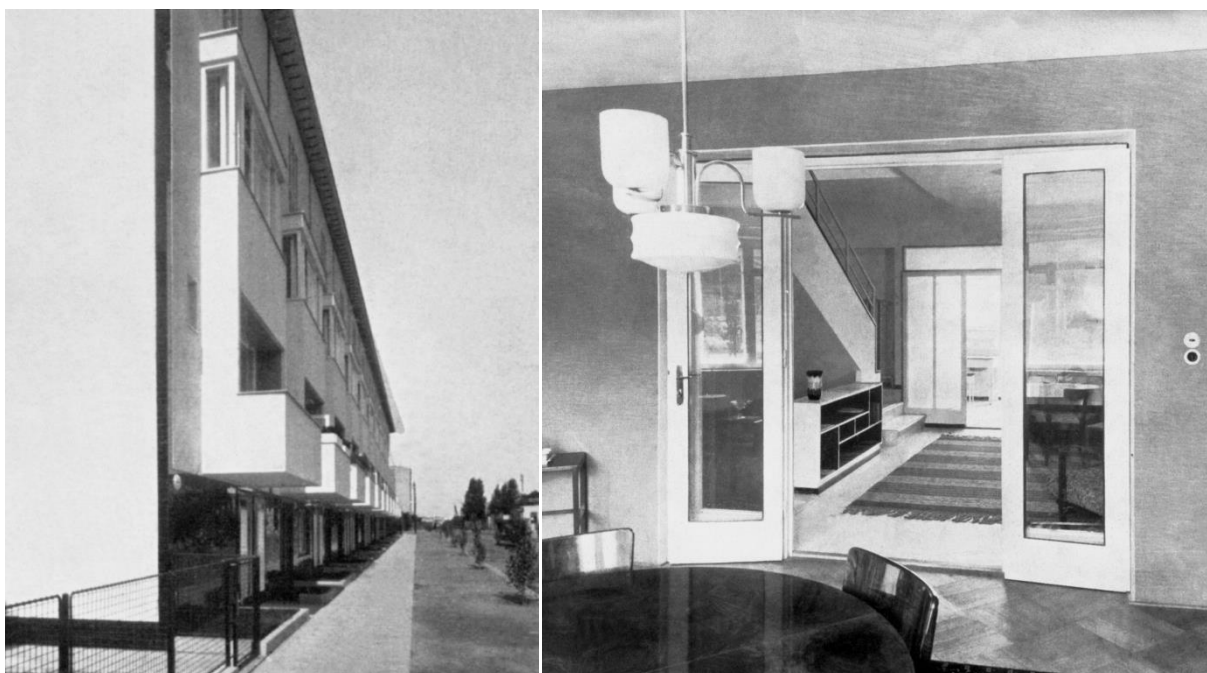
Mezi výborné příklady obytných souborů či obytných domů vzniklých v meziválečné éře patří například domy družstva Na Vyhlídce od architekta Jindřicha Kumpošta na Vaňkově náměstí. Vrabelová uvádí, že vstupní obloukový objekt tohoto obytného souboru byl pravděpodobně ovlivněn ideami berlínského architekta Bruna Tuta. Okolní navazující obytné domy v Lerchově a Sedlákově ulici směřují od dřívější blokové zástavby k volné zástavbě v zeleni (Vrabelová & Svobodová & Šlapeta, & Hroch, 2016). Obytný soubor byl postaven v letech 1926-1927.

Dalším příkladem bytových domů jsou dva protější nájemní bytové domy postavené v roce 1936 v polovině ulice Pekařská. Autory jsou Václav Dvořák a Jaroslav Brázda. Podle Vrabelové jsou domy pojaty formálně odlišným způsobem. Dynamicky formovaný blok po levé straně klesající ulice sleduje oblouk uliční čáry pomocí horizontálních linií průběžných arkýřů s nestejnou hloubkou vyložení do ulice. Odlišnou plasticitu zvolil architekt pro jižně orientovanou fasádu protějších domů se sudými čísly: tvoří ji pravidelný rastr pásů oken v lici fasády střídajících se s nikami, z nichž jsou visuté balkony (Vrabelová & Svobodová & Šlapeta, & Hroch, 2016). (...)

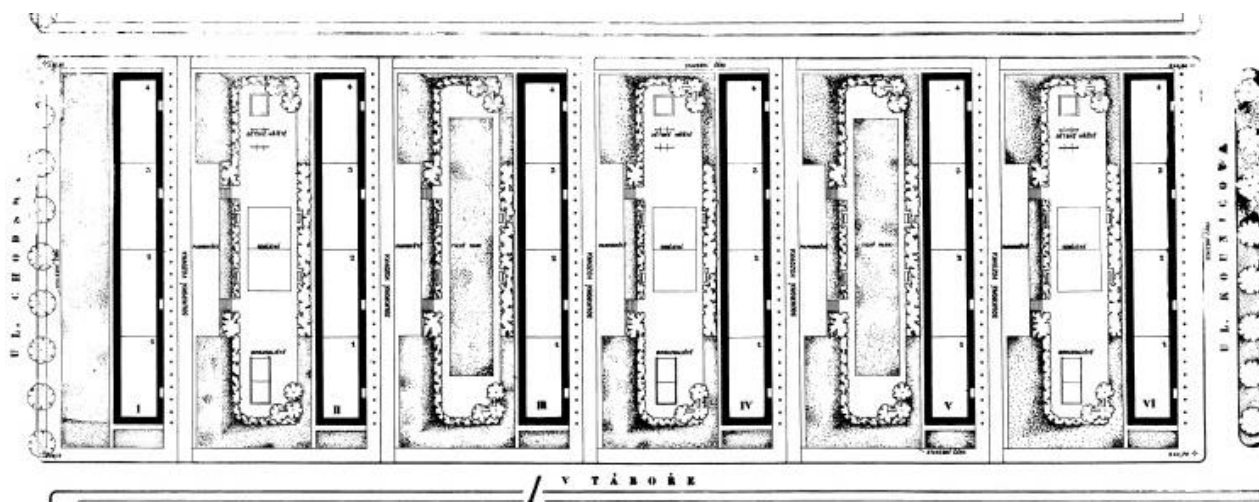
Obr. 6: Nájemní bytové domy na ulici Pekařská (zdroj: (Vrabelová & Svobodová & Šlapeta, & Hroch, 2016))

Příkladem řadové zástavby jsou domy z let 1934-1936 od architektů Aloise a Viléma Kubových - kolonie bytových a rodinných domů Na Rybníčku na ulicích Střední, Staňkova a Vnitřní. Jedná se o projekt moderního bydlení na území bývalé dělnické kolonie v údolní nivě říčky Ponávky. (...) Nová kolonie Na Rybníčku je založena na mírně pozměněném typu dvoupatrových řadovek pro úzké parcely s předzahrádkou a zahradou ve vnitrobloku realizovaných o dva roky dříve ve Hvězdárenské ulici v Žabovřeskách. Kombinuje je s nově vyvinutými bytovými domy pro řadovou zástavbu (Vrabelová & Svobodová & Šlapeta, & Hroch, 2016).

Obr. 7: Řadové rodinné domy Na Rybníčku (zdroj: (Hlaváčková & Svobodová & Valdhansová, & Koryčánek, 2017))

Příkladem většího obytného souboru z roku 1931-1932 jsou domy na ulicích Pod Kaštany, Tábor a Kounicova od architekta Jindřicha Kumpošta, na které na počátku 2. světové války navázal architekt Josef Polášek. Jedná se o návrh tří dvojic řadových bytových domů. Po válce na tento soubor dále navazuje řadová zástavba „dvouletkového“ sídliště v Táboře podle návrhu Josefa Poláška, Jiřího Krohy a Viléma Kuby (Vrabelová & Svobodová & Šlapeta, & Hroch, 2016).

Obr. 8: Urbanistická situace Sídliště Tábor z let 1931-1932 od arch. Kumpošta (zdroj: (Hlaváčková & Svobodová & Valdhansová, & Koryčánek, 2017))

Nejcennějším a nejproslulejším příkladem brněnského funkcionalismu je bezpochyby Vila Tugendhat, která je díky své unikátnosti zapsaná ve světovém dědictví Unesco. Slavná vila z let 1929-1930 byla postavena na pozemku v Černých polích. Prostorné moderní bydlení s vizuálním propojením se zahradou a výhledem na Špilberk vyřešil architekt Ludwig Mies van der Rohe s použitím nejmodernějších technologií. Ocelová nosná konstrukce umožňovala volnou dispozici obytného prostoru, funkčně členěného příčkami (Vrabelová & Svobodová & Šlapeta, & Hroch, 2016).

Obr. 9: Vila Tugendhat (zdroj: Brněnský architektonický manuál: <https://www.bam.brno.cz/objekt/c327-vila-tugendhat>)

Příkladů meziválečné výstavby obytných souborů je mnoho, vznikaly nové vilové čtvrti či rodinné domy v duchu funkcionalismu (Masarykova čtvrť, Černá Pole), zastavovaly se proluky v centru města (Nájemní domy Adolfa Bachera a Karla Pětníka na ulici Masarykově, Průchodní, Radnické a na Zelném trhu, Palác Morava na Malinovského náměstí od Ernsta Wiesnera) a vznikalo také mnoho veřejných budov, které jsou dodnes významné díky své architektuře. Výborným příkladem je krematorium od Ernsta Wiesnera na Jihlavské ulici z let 1925-1930, nebo funkcionalistická Moravská banka na náměstí Svobody od architektů Ernsta Wiesnera a Bohuslava Fuchse. Jakkoli ale bylo Brno v meziválečné éře progresivní a moderní město, poválečná výstavba se již nesla v odlišném duchu.

Brno mezi válkou a revolucí - 1945-1989

Protikladem výše zmíněného tradičního uspořádání je volná obytná zástavba. Inspirovaná idejemi funkcionalismu (solitéry v zeleni, absence tradiční uliční sítě, funkční zónování města) se výrazně uplatňovala od 30. let minulého století (Blažková, 2013). První poválečná bytová výstavba (sídliště Tábor) ještě v podstatě navazovala na funkcionalistickou tradici. Sídliště Tábor bylo po urbanistické stránce pokračováním předválečné řádkové paralelní zastavovací osnovy (viz výše) (Kuča, 1996).

Obr. 10: Sídliště Tábor - poválečná výstavba (zdroj: Brněnský architektonický manuál: <https://www.bam.brno.cz/objekt/d063-sidliste-tabor>)

Tyto „obytné zóny“ jsou z hlediska životního prostředí a zapojení do zeleně sice příjemné, ale většinou jsou kritizovány jak z důvodu samotného zónování měst na čisté funkce, které je v rozporu s idejí diverzifikované udržitelné struktury, tak pro volné uspořádání domů. Provoz takového města je neekonomický, sídliště nevytvářejí dobré předpoklady pro přirozené fungování místních komunit, anonymní prostředí jsou více zatížena kriminalitou (Blažková, 2013). Výstavba 50. let, omezená téměř výlučně na bytovou výstavbu, byla územně značně rozptýlená (Kuča, 1996).

Začátek nové etapy výstavby města naznačila sídliště budovaná od roku 1958 při Kubešově ulici v Králově Poli, na Poříčí ve Starém Brně a zejména v prodlouženém Úvoze ve Veverí (1957). Roku 1959 začala první výstavba panelového sídliště v Brně na konci Olomoucké ulici v Nových Černovicích (...). Následovala rychlá výstavba dalších sídlišť. Všechna tato sídliště charakterizuje mechanická urbanistická kompozice a kasárenský výraz typových panelových domů. Rozvoj panelové technologie v Brně umožnilo postavení panelárny Pozemních staveb v Horních Heršpicích.

Roku 1961 byl publikován článek, který pojednával o pokusném pětipodlažním panelovém domě, který byl vystaven v Brně na Křídlovické ulici. Další takový experiment byl jedenácti podlažní panelový dům na stejné ulici. Z článku je patrné, že podstatná byla technologie, její vývoj a ekonomičnost daného projektu, nikoliv dobré urbanistické řešení. „V zásadě u tohoto experimentu mělo být sledováno takové řešení, které by v domě o 4 podlažích bez výtahu umožňovalo použít lehké mechanizace a zvážit možnosti umístit jak ústřední, tak lokální vytápění (Černý & Brabec, & Pospíšil, 1961).“ Zde však byly ještě použity mnohoděrované zdící bloky.

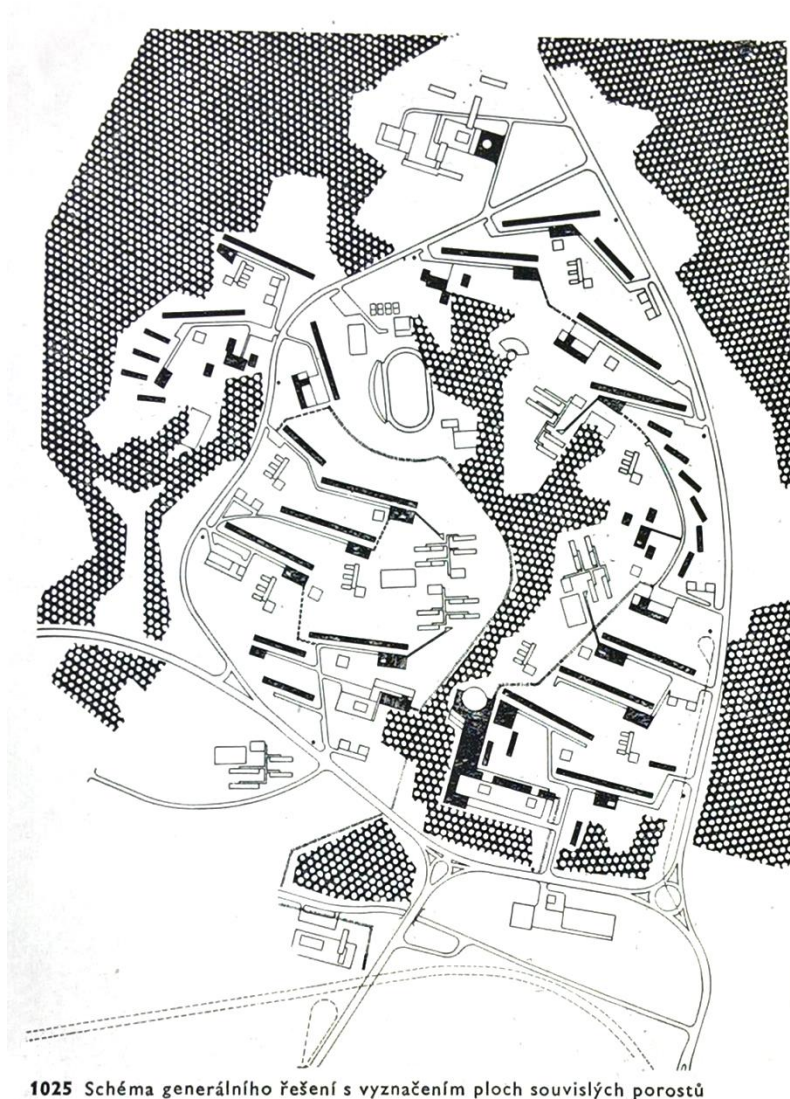
Obr. 11: Experimentální panelové domy na ulici Křídlovická (Zdroj: (Černý, 1961))

Brněnská sídliště

V letech 1962-1963 probíhala výstavba sídliště Lesná na severu města. Mimořádný byl rozsah sídliště, které dosáhlo charakteru samostatné městské čtvrti, situované na dosud nezastavěné ploše (Kuča, 1996). Autoři v dobovém článku uvádí, že rozhodujícími prvky prostorové kompozice jsou přírodní podmínky, rozvoj socialistické společnosti a technická progrese. Dát maximum jednotlivým základním prvkům znamená, že jedna stránka řešení nesmí omezovat druhou. Kompromisní soulad nebyl autory vyhledáván. Na těchto principech bylo rozvíjeno architektonické řešení. Zounek uvádí, že výrazný terénní útvar, který je vymezen zalesněnými roklemi, souvisí se zeleným masivem lesů na severním okraji Brna. Značný jižní spád pohnutého terénu, otevřený pohled na obraz města Brna a nezastavitelná, již dnes přitažlivá Čertova rokle, půlící řešený prostor, charakterizující podmínky území. Předpoklady vedly k velkoprostorovému řešení celého obvodu, k rozdělení na dva dvojokrsky, k volné zástavbě po vrstevnicích terénních teras a k jejich využití pro centra nové čtvrti (Zounek & Rudiš, & Veselý, 1961). Autoři dále

popisují ekonomickou a technologickou stránku projektu slovy: „zprůmyslnění výstavby jde nekompromisně za velkými objemy, přímými liniemi a sériovostí výroby. Projektanti rozvíjejí tyto danosti v systému zástavby s maximálním opakováním velkých objemů a velkých sérií. Ekonomické důsledky této koncepce musí být evidentní“. Obvod sídliště byl vymezen téměř kruhovou okružní dopravní komunikací, z níž vybíhají pouze obslužné komunikace k jednotlivým blokům. (...) Efekt celého sídliště spočívá ve využití rozsáhlých travnatých a parkových ploch, do nichž jsou jednotlivé objekty zasazeny, takže působí téměř izolovaně a velmi rozvolněně (Kuča, 1996).

Obr. 12: Situace sídliště Lesná v dobovém časopise (zdroj: (Zounek, 1961))

Wittmann uvádí, že sídliště Lesná bylo vybaveno čtyřmi obchodními centry, tvořícími náměstí čtyř okrsků se základní, převážně dvoupodlažní vybaveností (samoobsluhou, restaurací, mateřskou školou a jeslemi, základní školou, kulturním střediskem a službami). Na počátku 90. let následkem vzniku supermarketů některé

klasické prodejny potravin zanikly. Obyvatelé Lesné mají k dispozici tři nákupní střediska (supermarket Billa, Albert a Lidl) (Wittmann a kol., 2017). Sídliště Lesná je dodnes považováno za jedno z nejlepších brněnských sídlišť. Ve výzkumu, prováděném na Fakultě architektury v Brně v roce 2017, byly hodnoceny prostory mezi domy a sídliště Lesná dopadlo nejlépe ze všech brněnských lokalit. Ve výzkumu dosáhlo sídliště celkového hodnocení 73,4 % na škále indexu spokojenosti, což je procentuální vyjádření spokojenosti obyvatel s daným prostorem (Wittmann a kol., 2017).

Vývojem let 1945-1989 se především výstavbou sídlišť výrazně rozšířil souvislý městský intravilán. Došlo k zastavění prakticky všech dosud volných enkláv mezi Brnem, Žabovřeskami a Královým Polem. (...) V Brně v 70. a 80. letech jasně převážila koncepce extenzivního rozvoje formou satelitních panelových sídlišť, která přímo nenavazovala na starší zástavbu města.

Další a další sídliště postupně upadávala na kvalitě urbanistického pojetí. Během tří desítek let vzniklo bezmála 20 sídlištních obytných celků, z nichž některá se velmi negativně propjala do panorama města Brna (Starý Lískovec, Kamenný Vrch, Líšeň, Vinohrady) nebo velmi necitlivě zareagovala na stávající výstavbu (Komárov, Starý Lískovec, Líšeň). Byla upřednostněna sériovost a rychlost výstavby před kvalitními urbanistickými řešeními, panelové domy byly často stejné výšky a vzhledu uspořádány v řadách či různých zalomených obrazcích, které mohou mít dodnes spíše negativní dopad - např. zvýšenou kriminalitou apod. Veřejný prostor spíše jen zbyl v okolí domů, než že by byl kvalitně navržen.

Obr. 13: Sídliště Vinohrady (zdroj: Brněnský architektonický manuál:

<https://www.bam.brno.cz/objekt/detail?id=573>)

Historické jádro Brna, vymezené okružní třídou, charakterizovala ve sledovaném období po velkém vzepětí rekonstrukčních prací v důsledku válečného poškození řady objektů především zanedbávaná údržba. Přes vznik některých proluk a novostaveb zůstala starší, v podstatě středověká půdorysná osnova centra zachována, výrazně se změnila jen při západním obvodu (pod Špilberkem), kde vyrostl koncept hotelu International (Kuča, 1996).

Brno po roce 1989

Po sametové revoluci se začala prosazovat mladá generace architektů, která byla, jak uvádí Šlapeta, nezatížená dlouhou dobou činnosti ve státních projektových sektorech, lépe adaptovaná na nové poměry. Řada architektů získala na počátku 90. let zkušenosti se zahraničí, rychle založila nové soukromé architektonické kanceláře a pomohla tak k návratu profese architekta mezi svobodná povolání (Šlapeta, & Vrabelová, 2014). To souvisí i s jistou roztříštěností stylů a vlivů v architektuře a urbanismu. Devadesátá léta se vyznačují touhou vyzkoušet nové technologie a postmoderním přístupem, který se s odstupem může zdát až nevkusný. Avšak i v této době vznikaly v Brně zajímavé stavby.

Kromě změny politické situace, otevření hranic a nových možností se tato doba vyznačuje snahou na počátku 90. let reagovat na novou situaci zorganizováním nového územního plánu, který byl vytvořen v roce 1994. V územním plánu se již otevírá téma Jižního města a přesun nádraží. Kuča uvádí, že je obecně kladen důraz na obnovu tradiční blokové struktury zástavby včetně doplnění neúplných domovních bloků, respektive uvolnění území pro nová náměstí či městskou zeleň. Přitom má být zachován převažující charakter zástavby konkrétního území (obytné bloky centrální zóny, vilové čtvrti, území nízkopodlažní obytné zástavby, plochy předměstské a venkovské zástavby) (Kuča, 2000). Panelová sídliště jsou navrhována k dotvoření ve smyslu porušení stereotypu prostorového uspořádání vložení nových kompozičních os do území (Kuča, 2000).

Příkladem obytného souboru z let 1998-2007 je soubor Za Kněžským hájkem v Žebětíně, jehož autory jsou architekti z ateliéru KO&SA (Ing. arch. Gabriel Kopáček a Ing. arch. Josef Sátora). Obytný soubor se nachází na jižním okraji městské části Brno - Žebětín (...) a má přímé spojení městskou hromadnou dopravou se západní částí města Brna (Wittmann a kol., 2017).

Obytný soubor tvoří cca 20 rodinných domů, cca 30 nízkopodlažních bytových domů a parčík s polyfunkčním hřištěm pro míčové hry, hracími prvky pro děti i dospělé a oploceným výběhem pro psy. Bytové domy jsou uspořádány do malých částečně uzavřených bloků s dvory semiprivátního charakteru. Domy jsou buď družstevní, nebo ve vlastnictví společenství individuálních vlastníků bytů (Wittmann a kol., 2017).

Z obytných souborů dále stojí za zmínku bytové domy v Jundrově od architektů Hruši, Pelčáka a Jury z let 2004-2008, bytový soubor Studánka z let 2006-2008 od architektů Rusína, Wahly, Todorova a Klementa (Sdružení KRTW) na Kopečné a Leitnerově ulici. Na zmiňované sídliště Lesná navázal v letech 2006-2008 nový obytný soubor Majdalenky od ateliéru A3, doplněný o tři věžové víceúčelové domy se 105 byty od architekta Rudiše. Vertikální charakter navržené trojice čtrnáctipatrových věží čtvercového půdorysu o straně 17,6 a výškou 53,5 m zajišťuje výjimečnou pozici vzhledem k okolní zástavbě a otevřenému obzoru směrem k siluetě města Brna. Prostor mezi domy je využit po celé ploše pro krytá garážová stání s kapacitou 98 automobilů. Na střechách těchto garáží je založen park s dětskými hřišti a klidovými odpočinkovými zákoutími. Přístup na tyto plochy je určen pouze pro obyvatele bytů („Víceúčelový komplex ORION“, n. d.).

Obr. 14: Bytový komplex Orion (zdroj: Archiweb: <https://www.archiweb.cz/b/viceucelovy-komplex-orion>)

Mezi porevoluční bytové domy se řadí i Rezidence Martinů od ateliéru RAW - architekti Tomáš Rusín a Ivan Wahla, který byl realizován v roce 2013 v Masarykově

čtvrť. Jedná se o bytový objekt vycházející z architektonických tradic zástavby Masarykovy čtvrti, tedy moderní architektura respektující roštovou urbanistickou strukturu. Objekt je situovaný podélně s ulicí Bohuslava Martinů, respektuje uliční čáru stávajících domů a svojí hmotou uzavírá existující proluku. Směrem do ulice Bohuslava Martinů má dvě celá a třetí ustoupené nadzemní podlaží. Navržený objekt je zřetelnou kompozicí bytového domu o třech komunikačních jádrech, akcentovaných na severní straně věžemi ze sklobetonu. (...) Přístupy k hlavním vchodům do objektu jsou situovány ze severní strany z ulice Bohuslava Martinů („Bytový dům Rezidence Martinů“, 2013).

Novým obytným souborem je také sídliště Kamechy, které navazuje na sídliště Bystrc II. Autorem projektu je ateliér Tišnovka v čele s architektem Hrošem. Obytný soubor, jehož výstavba začala v roce 2006, by měl mít celkem 750 bytů a občanskou vybavenost (dům s pečovatelskou službou, mateřská škola a prostor pro drobné podnikání a služby).

Pro Kamechy jsou typické nižší stavby, které zaujmou jak svojí barevností, tak celkovou koncepcí, která klade důraz na včlenění do přírody. Tomu odpovídá využití přírodní svažitosti terénu k vytvoření terasových skoků. Zatravněním střech podzemních garáží vznikl prostor pro odpočinkově řešené obytné vnitrobloky.

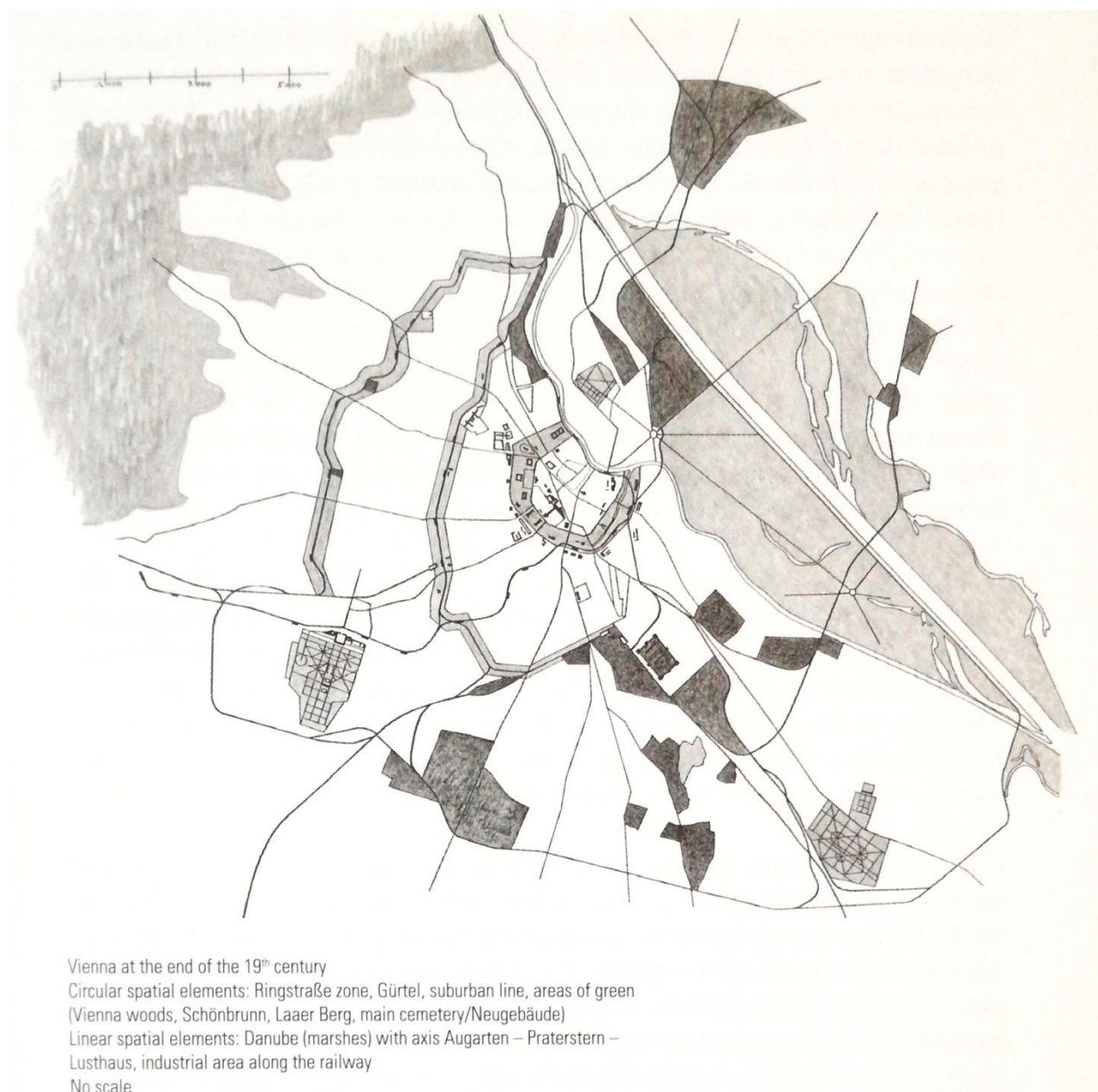
Nový komplex bude nabízet bydlení od garsoniér až po čtyř-, pětipokojové byty a mezonety („Projekt Brno - Kamechy zaujme osobitostí i začleněním do přírody“, 2007).

Urbanistické struktury v kontextu města Vídeň

Město Brno bylo za doby Habsburské monarchie považováno za předměstí Vídně, přičemž o vazbě brněnských architektů na Vídeň ještě po rozpadu Habsburské monarchie zde již byla řeč. Brno nese podobné urbanistické prvky jako Vídeň (zmiňovaná ulice Koliště a vídeňská Ringstrasse) a mnoho brněnských veřejných staveb z konce 19. století navrhovali právě vídeňští architekti (divadla, muzea). Tato vazba však vlivem politické situace slábla, a proto je pro nás přínosné sledovat odlišný vývoj urbanistických struktur v hlavním městě sousedícího Rakouska, které nebylo zatíženo komunistickou érou.

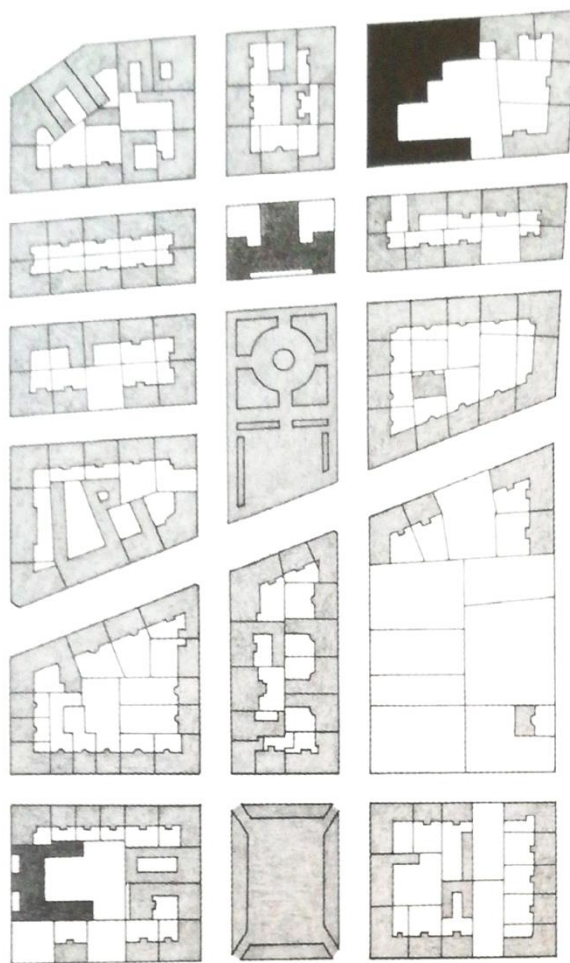
Obr. 14: Vídeň v roce 1858 (zdroj: <http://www.austrianphilately.com/aroundthering/expand.htm>)

Obr. 15: Vídeň na konci 19. století (zdroj: (Sarnitz, 2008))

Vídeň mezi lety 1848-1914

Revoluce z roku 1848, která přinejmenším znamenala větší svobodu pohybu, měla za následek stěhování chudých pracovníků z celé říše do Vídně. Město bylo již přeplněné a bylo obklíčeno starodávnými opevněními. Jediným způsobem, jak uspokojit poptávku po bydlení, bylo hustější zastavování, což znamenalo stavět do výšky. V polovině devatenáctého století se tak činžovní dům stal rysem Vídně. Činžovní domy pro střední a pracující třídy v centru města byly budovány v takovém měřítku, že i dnes zůstávají charakteristikou vídeňské bytové scény (Murray, 1996).

Obr. 16: Blokovaná zástavba ve Vídni v 2. polovině 19. století (zdroj: (Sarnitz, 2008))

Vídeň, která byla dlouho omezená vlastním opevněním, se skokově rozrostla. V roce 1914 se celá přestavba podobala rozsáhlému staveništi. Měla populaci téměř dva miliony a rozlohu 160 čtverečních mil. Opevnění města bylo strženo a na jeho místě byl vybudován kruhový bulvár Ringstrasse, který vzájemně propojil nové kulturní a politické instituce (Viedeň, 2013). Jak uvádí Murray, tvář Vídně se tímto zásahem změnila. Ringstrasse byl obrovský komplex veřejných budov a soukromých bytových domů v širokém pásu, který odděloval staré historické centrum města od předměstí (Murray, 1996).

Obr. 17: Ringstrasse za Habsburků (zdroj: <https://www.habsburger.net/en/stories/ringstrasse-liberal-middle-class-arena>)

Město mělo dlouhou císařskou tradici a stále si udržovalo svoji pověst města s vysokou kulturní úrovní, přesto se zdálo zranitelné extrémními rasovými, politickými a náboženskými náladami. V kontrastu s novými nádhernými veřejnými budovami, soukromými paláci a kulturními úspěchy byla chudoba, nemoc a špatné bydlení. V roce 1914 bylo bydlení dělníků ve Vídni považováno za nejhorší v Evropě. Znamenalo to, že v malých jednopokojových bytech žilo více než 30 000 lidí, kteří sdíleli toalety a vodu. Ubytování bylo také drahé. Odhaduje se, že nájemné těchto malých bytů stálo třetinu až čtvrtinu příjmů jejich chudých nájemníků (Murray, 1996).

Meziválečné období 1918-1934 - Rudá Vídeň

První světová válka (1914-1918) znamenala rozhodující zlom pro historii Vídně. Po této válce už nebylo město centrem velmoci. Vídeň se stala hlavním městem Rakouské republiky, malé země s asi 6 000 000 obyvateli. Vnější migrace z města do nových národních států bývalé říše, stejně jako vysoká míra nezaměstnanosti a nízká porodnost

v důsledku chudoby, vedly k drastickému poklesu populace. Na začátku druhé světové války na konci 30. let žilo ve městě jen 1,7 milionu lidí.

V roce 1921 bylo rozhodnuto politicky oddělit Vídeň od okolní provincie Dolní Rakousko a město se stalo samostatnou provincií. Sociální demokratická správa města vykryštovala do mezinárodně známé „Rudé Vídně“. Vláda města, konfrontovaná s intenzivním nedostatkem bydlení a také s podprůměrným bydlením v přistěhovaleckých a dělnických čtvrtích vybudovaných v období industrializace, zorganizovala jedinečnou a zaměřenou politiku bydlení. Politicky autonomní město zavedlo zvláštní daň, aby bylo možné financovat tento ambiciózní program. V letech 1923 až 1934 postavila Vídeň přes 60 000 nových bytů. Dokončené projekty byly architektonicky a funkčně výjimečné (Hatz, 2008). Tyto sociální stavby fungovaly jako města ve městě. Často mají podobu uzavřených obytných bloků. Velkou bránou se vcházelo do obvykle zeleného vnitřního dvora, ze kterého vedla schodiště k jednotlivým bytům. V těchto obecních domech se běžně nacházely i bazény, supermarkety, prádelny nebo mateřské školky. První takovou obecní stavbou, která ve Vídni vznikla, byla kolonie Metzleinstalerhof v 5. městském obvodu („Výstavba sociálního bydlení a bytová kolonie Werkbund“, n. d.).

Komunální bytové projekty meziválečného období však skončily pádem první Rakouské republiky a zavedením rakousko-fašistického režimu v roce 1934. Veřejné bydlení ve Vídni by bylo obnoveno až po druhé světové válce a mnoho architektonických kritiků se domnívá, že výsledky poválečného plánování veřejného bydlení nedosahují vysokých estetických a funkčních vlastností svých předválečných předchůdců (Hatz, 2008).

Nejcharakterističtější stavbou období tzv. „Rudé Vídně“ je bytový komplex zvaný Karl Max Hof, jehož autorem je Karl Ehn - žák slavného architekta Otto Wagnera. Obří stavba mezi ulicemi Heiligenstädter Strasse a Boschstrasse je tvořena dvěma uzavřenými bloky a centrálním náměstím 12. Februar Platz, k němuž přiléhá známé křídlo traktované převýšenými rizality nad mohutnými obloukovými průchody. V osách oblouků jsou umístěny keramické alegorické plastiky a horní části rizalitů dominují mohutné vlajkové žerdi. Je to krásná ukázka dynamické expresionistické architektury, realizované v letech 1927 až 1930 za účasti sochařů Josefa Riedla a Otta Hofnera. Celkem je v komplexu 1400 bytových jednotek o velikosti 30 až 60 čtverečních metrů,

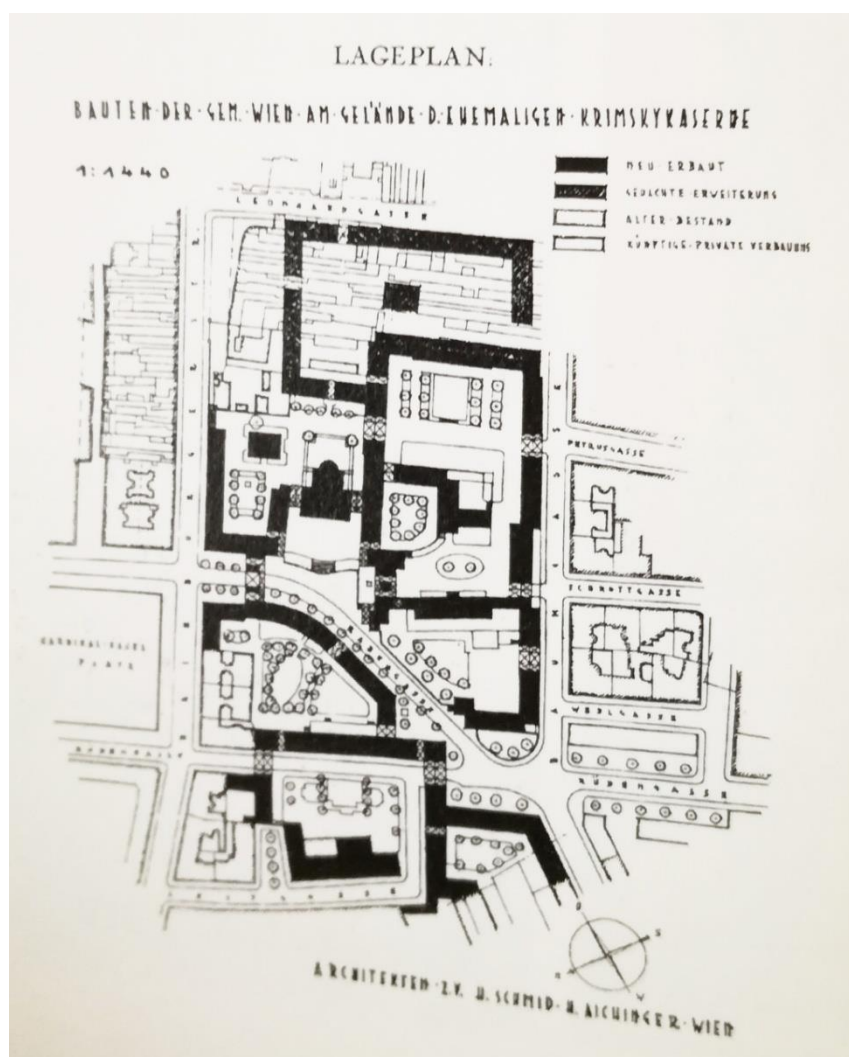
přičemž v areálu žilo asi pět tisíc obyvatel, takže šlo vlastně o menší město (Lukeš, 2016).

Obr. 18: Karl-Max Hof (zdroj: <http://www.doyoucity.com/proyectos/entrada/10069>)

Monumentálním příkladem obytného souboru ze 30. let je Reumann-Hof. Byl postaven v roce 1924 na ulici Margaretengürtel. Obytný soubor byl pojat jako „residenční palác dělníků“. Původně byla hlavní výšková budova zamýšlena s přilehlým nádvořím (Sarnitz, 2008).

Raben-Hof z roku 1925 je rozlehlý obytný soubor v okolí Kardinal-Nagl-Platz. Problémy týkající se vlastnictví a topografie místa vedly architekty k rozhodnutí proti centrálnímu uzavřenému vnitrobloku, místo toho se rozhodli pro dlouhou budovu, která lemuje okraje velkého otevřeného prostoru. Žádný z vnitrobloků není zcela uzavřen. Rozmanitý dojem je umocněn jemnými detaily a použitím různých materiálů. Stejně jako většina velkých komplexů tohoto druhu zahrnuje Raben-Hof služby a vzdělávací zařízení (Sarnitz, 2008).

Obr 19: Situace obytného souboru Raben-Hof (zdroj: (Sarnitz, 2008))

Na začátku 30. let minulého století vznikala tzv. sídliště Werkbundu. Tato sídliště vycházela z myšlenky nového sídlištního hnutí. Hlavním požadavkem byla hospodárnost na co nejmenším prostoru a funkční řešení. Vzorové domy měly být cenově dostupné, sériově vyráběné a opatřené plochými střechami. Vídeňské sídliště Werkbundu ve 13. obvodě, které tvoří celkem 76 domů, vznikalo v letech 1929 až 1932 pod vedením Josefa Franka. Podíleli se na něm prominentní architekti jako Josef Hoffmann, Clemens Holzmeister nebo Adolf Loos. Sídliště je dnes jedním z nejvýznamnějších příkladů rakouské moderny („Výstavba sociálního bydlení a bytová kolonie Werkbundu“, n. d.).

Během deseti let od založení bytového programu Rudá Vídeň po výstavbu sídliště Werkbund v roce 1932 bylo ve Vídni postaveno více než 64 000 bytů. Až v roce 1934 klesl počet nových bytových domů na zhruba 2000 ročně. Byty o rozloze 38-48 m² byly

vybaveny tekoucí vodou a toaletou a každý obytný pokoj byl osvětlen přímo oknem. Tyto městské bytové domy, převážně pronajímané dělnickými třídami, měly více či méně rozsáhlá komunální zařízení, od lázní se sprchami a vany, prádelny, školky a půjčovny až po chráněné zahradní nádvoří s tichými zónami pro dospělé a dětská hřiště (Stuhlpfarrer, n. d.).

Poválečné období, 50. a 60. léta

Za druhé světové války, jak uvádí Blažková, dochází ke stagnaci bytové výstavby a ke snížení počtu i kvality nových bytových staveb, protože většina prostředků je využívána ve zbrojním průmyslu. Za války bylo ve Vídni zničeno nebo poškozeno asi 87 000 bytů (13 % všech bytů), po válce tedy opět nastala velká nutnost co možná nejrychlejší bytové výstavby - v roce 1950 bylo ve městě 55 000 lidí hledajících byt. Zároveň se zvyšují nároky na standard a velikost bytů.

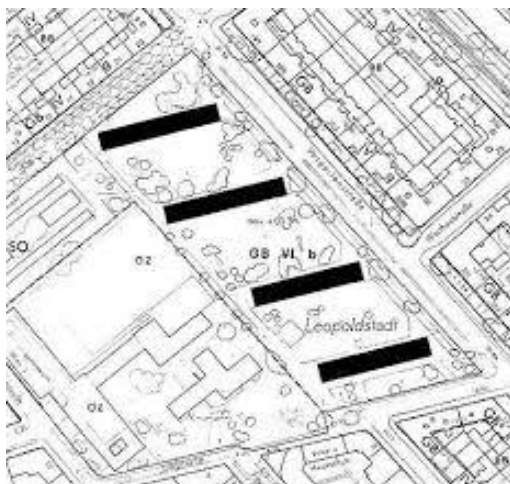
Dochází k částečné obnově starých objektů, většinou se však prosazuje nová výstavba na okrajích centra města v duchu nových principů stavby měst - bodové a deskové objekty v zeleni, bez tradičních městotvorných prvků. Tato éra není z dnešního pohledu hodnocena zdaleka tak pozitivně jako doba meziválečná. Je kritizována nepřilíh kvalitní architektura, monofunkčnost obytných komplexů či chybějící infrastruktura. Na druhé straně je třeba zohlednit opravdu velkou nutnost rychlé a ekonomické výstavby.

Mezi příklady staveb z 50. let patří obytný soubor na Silbergasse z roku 1951. Srdcem projektu je věžový bytový dům, kolem kterého se rozprostírají další budovy. Celkem je v souboru 70 bytů. Jednoduchost designu navrhl Josef Hoffmann, který v té době měl 81 let. Design odráží styl poválečných projektů (Sarnitz, 2008).

Obr 20: Bytové domy na Silbergasse (zdroj: (Sarnitz, 2008))

Dalším příkladem jsou bytové domy na Vorgartenstraße 158-170 z let 1959-1962, jejíž autory jsou architekti Adolf Hoch, Carl Rössler, Carl Auböck.

Obr 21: Bytové domy na Vorgartenstraße (zdroj: (Blažková, 2006))

V této souvislosti je třeba zmínit rostoucí objem dopravy, zejména dramatický nárůst soukromého motorizovaného provozu. Doprava nebyla zastavena ani rozsáhlým rozvojem veřejné dopravy. V padesátých a šedesátých letech ještě řada programů budování silnic zahrnovala demolici historických budov nebo radikální kácení stromů podél bulvárů („From the "Austrian State Treaty" (1955) to the European Union (1995) - History of Vienna", n. d.).

V 60. letech dvacátého století nadále pokračuje výstavba velkých sídlišť na zelené louce (ročně je postaveno cca 5 000 nových městských bytů) a objevuje se, podobně jako v českých zemích, industrializace bytové výstavby (montované stavby z prefabrikovaných dílců). Dále se zvyšují nároky na standard velikosti bytů (Blažková, 2013).

70. a 80. léta ve Vídni

V 70. letech je patrný odklon od staveb na zelené louce k renovaci města; jsou realizovány menší projekty na území vnitřního města, vyznačující se kvalitnější architekturou a respektující ekologické a ekonomické aspekty. Dochází také k rekonstrukcím starších objektů (např. Karl Marx Hof). Od osmdesátých let se opět zvyšují požadavky na počet nových bytů, především vlivem přistěhovalectví z východních zemí a nového fenoménu jednočlenných domácností (Blažková, 2013).

Snad nejznámější příklad dobře fungujícího komplexu veřejného bydlení ve Vídni je Wohnpark Alt-Erlaa, ve kterém je 3180 bytů, každý s balkonem nebo lodžií. V rámci multifunkčního komplexu jsou navrženy také dvě zdravotní střediska, dvě mateřské školy, tři základní školy, denní pečovatelské centrum, veřejná knihovna, tělocvična, šest solárií, nákupní centrum, kostel, bary, restaurace, hřiště, administrativní budova a několik zařízení pro volný čas s více než dvaceti různých kluboven. Na každé střeše je venkovní bazén, dále krytý bazén a sauna v každém suterénu. Obytný soubor Wohnpark Alt-Erlaa, postavený na rozloze 240 000 metrů čtverečních, je domovem přibližně 11 000 obyvatel, takže jej můžeme považovat za město ve městě (Koeb, 2019).

Obr 22: Wohn-park Alt Erlaa (zdroj: (Kohoutová, 2019)

Obytný komplex tvoří tři mohutné objekty s 27 obytnými podlažími. 14 podlaží vytváří parabolicky ustupující dispozice bytů se zahradními terasami. Od 15. do 27. podlaží jsou byty vybaveny ozeleněnými lodžiemi. Byty jsou orientovány k východu nebo západu, dostatečný odstup mezi jednotlivými domy (170 metrů v parteru) umožňuje pro všechny byty výhledy z teras a lodžií. Komunální obytné kondominium (největší v Rakousku) obsahuje 1-5 pokojové dispozice bytů ve 35 variantách včetně mezonetů (Wittmann a kol., 2017).

Koeb dále uvádí, že vize návrhu Alt Erlaa se opírá o adaptaci známého principu utilitárního štěstí, implementovaného pro architektonické účely, které navrhl přední architekt Harry Glück. Uspořádání jednotlivých věžových bloků a veřejných a zelených ploch je založeno na etickém modelu architektonického návrhu zaměřeného na dosažení maxima dobrého - poskytnutí největšího množství dobrého pro největší počet lidí. Tento princip byl realizován s velkým úspěchem, přičemž četné studie prokázaly vysokou míru spokojenosti obyvatel. Navzdory všem svým výhodám se Wohnpark Alt-Erlaa nestal příkladným modelem pro následné projekty rezidenčního a městského rozvoje (Koeb, 2019).

Různé vlivy a originální pojetí obytných souborů této epochy dokazuje projekt původně sociálního bydlení od architekta, malíře a sochaře Friedensreicha Hundertwassera, který byl ve Vídni na ulici Kegelgasse 36-38 dokončen v roce 1985. V současné době se jedná o jednu z turistických atrakcí města.

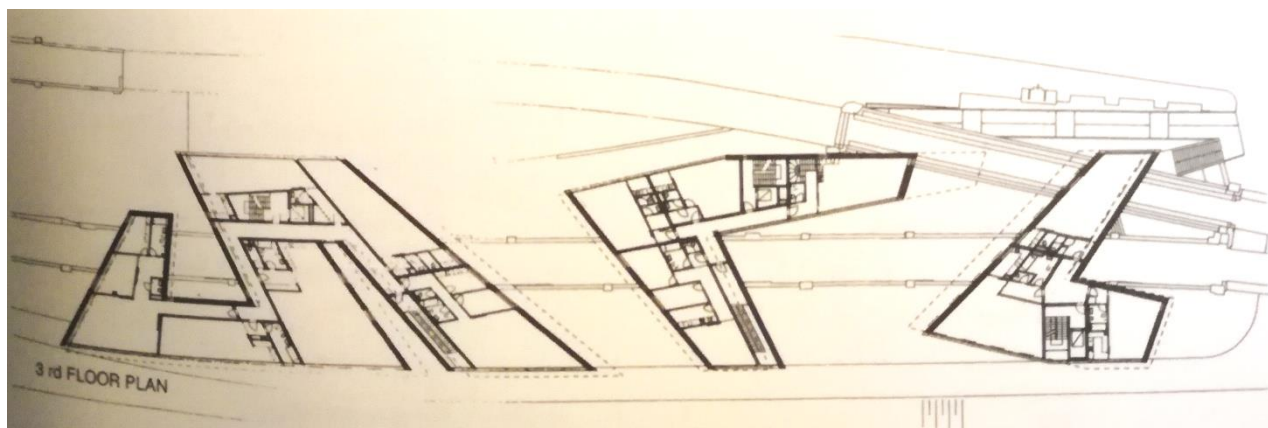
Obytné soubory z přelomu tisíciletí

Na přelomu 20. a 21. století se mezi projekty obytných souborů objevují konverze průmyslových objektů a areálů, obytné i polyfunkční komplexy, půdní vestavby a nástavby i nové experimentální projekty (Blažková, 2013).

Výborným příkladem rekonverze je projekt Gasometer v městské části Simmering na ulicích Guglgasse a Esslinggasse. Jsou to čtyři obří plynojemy, které původně navrhl Franz Kapaun v roce 1896 a v roce 2001 byla dokončena jejich rekonverze na bytové domy, restaurace, kavárny, obchodní domy, divadla a kina. Každý plynojem navrhoval jiný architekt, takže k nim bylo přistupováno odlišnými koncepty návrhů. Autory jsou Jean Nouvel, ateliér Coop Himmelb(l)au, Manfred Wehdorn a Wilhelm Holbauer.

V roce 1994 vídeňská architektonická scéna oslavila dokončení zajímavé plovoucí obytné stavby navržené architektkou Zahou Hadid v blízkosti památkově chráněného

Stadtbahnbögen (železniční stanice a oblouky od Otty Wagnera). Místo mezi Dunajským kanálem a Schnellstrase bylo pro obytný soubor nevhodné. Uznávaná Londýnská architektka, který ještě v té době nebyla laureátkou Pritzkerovy ceny, byla pověřena výzvou přinést do tohoto nepopulárního prostředí její imaginativní architekturu (Sarnitz, 2008). Vznikl tak obytný soubor Spittelau, kteří kritikové hodnotili jako krok zpět k dekonstruktivismu, avšak Sarnitz uvádí, že po realizaci projektu bylo jasné, že je to vizionářské dílo schopné inspirovat další tvůrce.

Obr 23: Obytný soubor Spittelau, půdorys 3NP (zdroj: (Sarnitz, 2008))

Obytná čtvrť Neue Donau je 100 metrů vysoká stavba dokončená v roce 2001, která byla konstruována jako předmostí na klíčovém překlenutí Dunaje. Nachází se vedle (dobře skryté) dálniční křižovatky a velmi blízko k lince metra U1. 230 bytů je chráněno před hlukem z provozu ulice Wagramer Strasse sedmipodlažním kancelářským křídlem a bylo uspořádáno tak, aby ani silný vítr neobtěžoval residenty na jejich balkonech. Architekt Harry Siedler vytvořil hladkou syntézu města a krajiny (Mayr, & Göpflich-Millner, 2010).

Jako protipól obytného souboru Neue Donau je obytný komplex Alte Donau. Nejvýraznější ze šesti věží je patrně „Der runde Wagramer“ od architekta Gustava Peichla: díky své fasádě s modro-bílými svislými pruhy se tato válcová konstrukce někdy označuje také jako „Obelix Tower“. Budova vysoká 60 metrů, na kterou navazují další tři výškové budovy podél Kratochwilestrasse, je součástí obytného souboru Wohnpark Alte Donau. Ten byl postaven v letech 1996 až 1998 a byl to první příklad vídeňské klastrové budovy postavené výhradně pro obytné účely. V obytném souboru je přibližně 800 bytů.

Výškové obytné soubory vytváří malý čtverec mezi dvěma dopravními osami Wagramer Strasse a linkou metra. Bytová věž od Coop Himmelb(l)au je bezpochyby

technologicky nejambicióznější ze všech výškových budov tohoto obytného souboru. Na jižní fasádě se nachází šikmý skleněný prvek, který se směrem dolů zužuje. Ten vytváří balkony, lodžie a zimní zahrada (Mayr, & Göpfrich-Millner, 2010).

Obytná čtvrť, která je v současné chvíli stále ve výstavbě a která je výjimečná svojí rozlohou a udržitelným konceptem, se nazývá Seestadt Aspern, tedy Jezerní město Aspern. Město Vídeň tento projekt zařadilo do konceptu Smart City Wien, což je strategie města s horizontem do roku 2050.

Obr 24: Aspern SeeStadt, situace (zdroj: (Sarnitz, 2008))

Jedná se o novou vídeňskou čtvrť situovanou na severu města na druhém břehu Dunaje v okolí nově protažené konečné stanice metra U2 Seestadt Aspern, která se rozprostírá kolem uměle vytvořeného jezera. Vykopaný materiál, který vznikl při vytvoření jezera, byl dočasně uložen, aby sloužil jako zdroj pro pozdější zemní práce. Toto inteligentní logistické řešení umožnilo značně omezit přepravu materiálu a vedlo k eliminaci celkem asi 100 000 nákladních vozidel. Jezero a přilehlý park nabízí vysoce

kvalitní veřejný prostor i prostor pro rekreaci a setkávání obyvatel (Beraushek & Dvorak, & Triska, 2013).

Obytný soubor má speciálně navržený systém vytápění a ohřevu užitkové vody tak, aby využíval reakci na poptávku energií z různých zdrojů - tepelná, fotovoltaická energie, hybridní solární kolektory a několik tepelných čerpadel využívající podzemní vodu, odpadní vzduch a zeminu (Cichy & Beigelbock & Eder, & Judex, 2016). Celý koncept sídliště je založený na myšlence města ve městě. Ve čtvrti bude veškeré potřebné vybavení, přičemž do centra Vídně to budou mít obyvatelé čtvrti díky novému metru asi 30 minut jízdy. Přesto však nová čtvrť nabídne bydlení asi 20 000 obyvatel a poskytne také stejný počet nových pracovních míst, tím se potřeba jezdit do centra města značně snižuje.

Základní typologie urbanistické struktury v dizertační práci

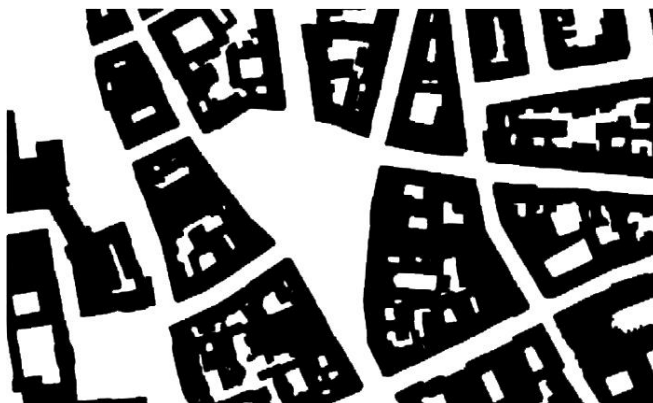
Obytné soubory, které jsou charakteristické odlišnou urbanistickou strukturou, lze na základě poznatků ze stručného historického vývoje města Brna z předchozí kapitoly rozdělit na základní typy rozebírané níže. Každou urbanistickou strukturu lze dobře popsat na konkrétní části města, z nichž některé byly dále vybrány jako případové studie.

Historická struktura centra města

Urbanistická struktura centra města Brna je ukázkou struktury vzniklé historicky, která se měnila v čase podle potřeb obyvatel a podle ekonomického a společenského vývoje. Jedná se o městské jádro, které z části obklopuje malý městský okruh, je vymezeno

ulicemi Koliště, Joštova, Husova a Denisovými Sady. Městské domy

nahuštěné do bloků částečně nepravidelných tvarů lemují ulice, ve kterých se nachází komerční prostory, obchody, restaurace. Vnitrobloky těchto městských bloků jsou malé, často zastavěné menšími budovami. Funkce bydlení se zde mísí s administrativní a komerční funkcí.

Obr. 25: Urbanistická struktura - historická zástavba (zdroj: archiv autora)

Gründerské město s vnitroblokem

Tento typ urbanistické struktury je zástupcem typologie reprezentující tradiční kompaktní město. Model tradičního kompaktního města souvisí v našich podmínkách s rozvojem kapitalistické výroby, rozpadem poddanského systému, zrušením feudální správy a zavedením obecního zřízení po roce 1848.

Základní stavební jednotkou takového města byl původně pavlačový, posléze převážně schodišťový nájemní dům na parcele cca 15-18 x 30-50 metrů. Gründerské město je na úrovni domu charakterizováno přechodem od pavlačového ke schodišťovému domu a souvisí se zvětšující se hloubkou zástavby. Na měřítkové úrovni

zastavovacího systému je pro gründerské město charakteristický pragmatický přístup, relativně stísněná veřejná prostranství plánovaná bez větších formálních ambicí. Současně jsou ve větším rozsahu zaváděny kanalizace a vodovod jako základní prvky městské technické infrastruktury (Kohout & Tichý & Tittl & Kubánková, & Doležalová, 2016).

Kompaktní město

Kompaktní město je předmětem vědeckých debat (Marinoni, 2018), dlouhou dobu bylo považováno za cestu k trvale udržitelnému urbanismu, avšak objevují se studie a publikace, které s těmito názory polemizují (Yue & Lee, & Hart, 2016) nebo je dokonce vyvrací (Neuman, 2005). Neuman ve svém článku *The Compact City Fallacy* (Omyl kompaktního města) uvádí, že kompaktní město není nezbytnou ani dostatečnou podmínkou udržitelnosti města a že snaha o udržitelnost měst pouze pomocí strategií městských forem je kontraproduktivní. Namísto toho pojetí městské formy jako výsledku procesu urbanizace otevírá dveře nové a dynamické koncepci urbanismu. (...)

Obr. 26: Urbanistická struktura - Gründerské město s vnitroblokem 1 (zdroj: archiv autora)

Obr. 27: Urbanistická struktura - Gründerské město s vnitroblokem 2 (zdroj: archiv autora)

Forma, jak ji biologové a geologové chápou, je výsledkem evoluce. Forma je momentální záznam procesu. Jedná se o pevný stav v kterémkoli okamžiku. Forma sama o sobě není měřitelná z hlediska udržitelnosti. Zeptat se, zda je kompaktní město nebo jakákoli jiná forma města udržitelná, je jako ptát se, zda je tělo udržitelné. Správná otázka není, zda je tělo udržitelné, ale spíše žije bytost, která obývá tělo, udržitelným způsobem (Neuman, 2005)?

Pavlačové domy

V oblasti Cejlu vyrostly během 19. století pavlačové domy postavené pro dělníky, kteří se do Brna stahovali z chudých oblastí Českomoravské a Dražanské vrchoviny s vidinou získání práce v místních textilkách. Tady se usazovali noví čeští, němečtí i židovští příchozí a nehledě na národnost tu vytvořili novou městskou společnost („Pavlačové domy“, n. d.). Hygienické podmínky pavlačových domů z počátku 20. století byly však velmi špatné. Bydlelo zde mnoho lidí na malém prostoru, sdíleli společné toalety a často přijímali z finančních důvodů ještě další nocležníky.

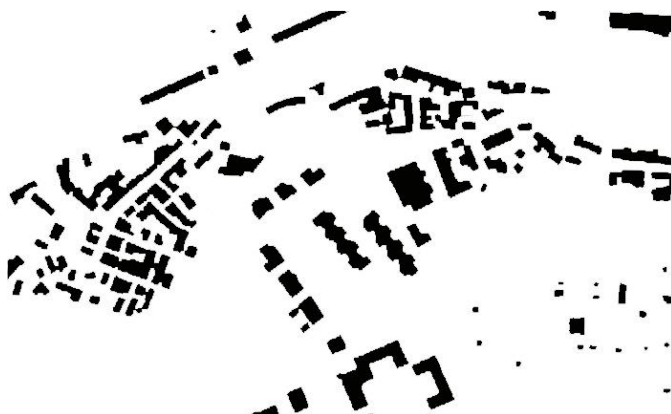
Urbanistická struktura na zmíněném území je řešena formou vnitrobloků, do kterých jsou orientovány pavlače. Dříve byly tyto pavlače místem setkávání obyvatel, v některých lokalitách je tomu tak doposud. Dnešní pojetí pavlače je spíše chápáno jako venkovní chodba, která umožní zbytek bytového domu řešit jako jednotraktový. Tato pavlač může být orientována k hlučné ulici a sloužit jako bariéra před hlukem nebo může být využita z jiných důvodů.

Dělnická kolonie

Domy dělnických kolonií jsou typologicky někde na rozhraní typu venkovského a městského domu (Dulla, 2014). Dělnické kolonie z hlediska urbanistické struktury připomínaly

Obr. 28: Urbanistická struktura - pavlačové bytové domy (zdroj: archiv autora)

Obr. 30: Urbanistická struktura - dělnická kolonie (zdroj: archiv autora)

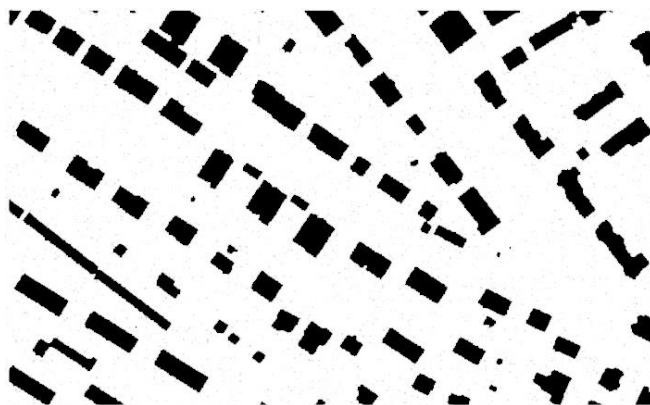
vesnici zasazenou do odlehlejší části města, zpravidla u nějakého lomu, ve kterém dělníci pracovali. Jednalo se o nahuštěnou zástavbu skromných jednopodlažních rodinných domů s velmi malou (či žádnou) zahrádkou.

Nouzové dělnické kolonie v Brně vznikaly ve 20. a 30. letech 20. století v důsledku tehdejší bytové krize (Dřimal, & Peša, 1973). Koncem první republiky bylo v Brně přibližně 20 nouzových kolonií. Bytů v Brně bylo k dispozici dost, avšak byly drahé a často měly špatné hygienické podmínky. Kamenná kolonie nejen že patřila spolu s Divišovou kolonií mezi největší z nich (Kuča, 2000), ale také byla tehdy považována za nejpěknější a nejkomfortnější nouzovou kolonii v Brně (Bochořák, 1979). Nouzovost těchto kolonií nespočívala pouze v jejich nuzném stavebním charakteru, ale také v tom, že stavby v nich vznikaly bez oficiálního povolení ze strany města, které je pak považovalo pouze za dočasné a provizorní a vždy jim tak hrozila potencionální likvidace. Výstavba Kamenné kolonie byla dílem městem povolena, dílem ne. Pro domky stavěné „načerno“ vydávalo město povolení až dodatečně a vždy pouze na omezenou dobu. První stavení Kamenné kolonie začala vznikat v roce 1925 v dolní části lomu. V roce 1928 se začíná stavět i v horní části a výstavba celé kolonie byla ukončena na sklonku třicátých let. Většina domků se stavěla podle vzorce „pokoj + kuchyň“ a materiál na stavbu se získával porůznu, častou výpomocí byl materiál z bouracích prací a zmetkové cihly z blízkého městského smetiště (Bochořák, 1979). Stejně jako ostatním nouzovým koloniím chybělo Kamenné kolonii v době jejího vzniku veškeré základní hygienické a energetické vybavení, které sem bylo později postupně zaváděno, problémy s kanalizací a rozvodem vody má ale Kamenná kolonie dodnes. První obyvatelé Kamenné kolonie pocházeli převážně ze Starého Brna, zdejší muži pracovali většinou v přilehlých cihelnách Khona a Jílka, ženy pak obvykle jako pomocné síly zedníků nebo jako dělnice v blízkých továrnách. I v období po 2. světové válce bydlí v Kamenné kolonii stále chudí dělníci (Bochořák, 1979). Od konce 70. ale hlavně v průběhu 80. a 90. let dochází v Kamenné kolonii ke značné proměně složení obyvatelstva. Většina (asi 4/5) původních dělnických rodin lokalitu opouští a stěhují se do „normálních“ městských bytů, nejspíše někam do nově vznikajících panelových sídlišť. Do Kamenné kolonie se stěhují usedlíci, kteří dávají tomuto místu nový ráz - šlo např. o mladé výtvarníky, hudebníky, herce, učitele, umělecké řemeslníky a samozřejmě i lidi jiných profesí (Plch, 2003).

Některé kolonie se stabilnější zástavbou se zachovaly a jsou obývány dodnes, ovšem s postupně se zvyšujícím standardem, zejména Kamenná a Divišova kolonie, které jsou díky svému zasazení do terénu neobyčejně malebné a jsou i památkově chráněny, dále kolonie Pod Stránskou skálou, Černovičky, částečně i Písečník (Kuča, 2000).

Vilová čtvrť

Uskupení větších rodinných domů či vil s vlastními soukromými pozemky, kde jsou domy často umístěny spíše uprostřed dispozice pozemku než na hranici pozemku s veřejným prostorem ulice, vzniklo ve městě Brně například v okolí Náměstí Míru a Vaňkova náměstí (Kuča, 2000).

Obr. 31: Urbanistická struktura - vilová čtvrť (zdroj: archiv autora)

Původně holé kopce byly díky činnosti *Zalesňovacího a okrašlovacího spolku* osázeny stromy, vojenské i průmyslové objekty se postupně bouraly a úbočí Žlutého kopce se začalo přetvářet v tzv. zahradní město (Hlaváčková & Svobodová & Valdhansová, & Koryčánek, 2017). Jedná se o zástavbu z konce 19. století, kdy se zde začala stavět residenční vilová čtvrť, která byla roku 1925 přejmenována na počest prvního československého prezidenta na čtvrť Masarykovu (Hlaváčková & Svobodová & Valdhansová, & Koryčánek, 2017). Je to jediná, zato však neobyčejně rozlehlá funkcionalistická vilová čtvrť v Brně, situovaná v dynamicky formovaném terénu Žlutého kopce a Kraví hory (Kuča, 2000).

Idea individuálního bydlení v blízkosti přírody, ekonomicky dostupného i středním vrstvám obyvatel, má svůj původ v Anglii. Podle jejího vzoru se urbanisticko-sociologická teorie zahradního města uplatňovala v praxi mnoha evropských měst, často v součinnosti se stavebními družstvy, která čerpala státní finanční podporu na obytnou výstavbu (Hlaváčková & Svobodová & Valdhansová, & Koryčánek, 2017). Cílem původní Howardovy snahy bylo vytvoření zcela nového životního prostoru: propojení kladů života ve městě a na venkově a současně eliminací všech jeho nevýhod, měl vzniknout prostor s novou kvalitou (Ouředníček & Špačková, & Novák, 2013).

V Brně byla díky aktivitě několika stavebních družstev vybudována tzv. německá úřednická čtvrť (*Beamtenheim*), kde si jednopatrové vilové stavby s předzahrádkami

opatrovali převážně zaměstnanci nejrozličnějších úřadů a institucí. Do počátku první světové války tak byla realizována vilová čtvrť ve spodní části Žlutého kopce, vymezená dnešními ulicemi Tvrdého, Údolní a Heinrichovou, dostupná z centra města elektrickou tramvajovou dopravou (Hlaváčková & Svobodová & Valdhansová, & Koryčánek, 2017). Po první světové válce zde došlo k rozsáhlé bytové výstavbě (...). Regulační plán navrhl Jindřich Kumpošt, výstavba se rozběhla v roce 1922, zejména se však rozvinula po odhlasování zákona o stavebním ruchu v roce 1923, který zjednodušil a zvýhodnil podmínky výstavby stavebních družstev. Jindřich Kumpošt v urbanistickém plánu využil zkušeností z budování zahradních měst a sídlišť v Holandsku, Německu a ve Vídni (Vrabelová & Svobodová & Šlapeta, & Hroch, 2016).

Podle Hlaváčkové byl další stavební vývoj čtvrtě ovlivněn spoluprací s bytovým družstvem *Úřednická čtvrť*. To zpracovalo regulační a parcelační plán čtvrti a vyhotovilo typové návrhy rodinných a činžovních domů (Hlaváčková & Svobodová & Valdhansová, & Koryčánek, 2017).

Dodnes je charakter zástavby stejný, jsou zde mnohé zajímavé funkcionalistické vily či starší secesní a klasicizující stavby. Obecně lze říct, že tento typ zástavby je dodnes považován za luxusní, přestože díky svému stáří jsou některé domy, které během 20. století nebyly rekonstruovány, v horším stavebně-technickém stavu.

Řadové rodinné domy v blokové zástavbě

Výstavba rodinných domů se za 1. republiky rozvíjela kromě vilových čtvrtí také druhým směrem. Jednalo se o blokovou patrovou zástavbu se zahrádkami, která byla charakteristická zejména pro Židenice, Juliánov, Husovice, Žabovřesky a další (Kuča, 2000).

Příkladem zapojení do městské urbanistické struktury je zástavba rodinných domů z okolí Slovanského

náměstí v Králově Poli. Jedná se o řadové rodinné domy, které jsou seskupeny do bloků, přičemž každý dům má svoji zahradu orientovanou do vnitrobloku této struktury. Do ulice jsou orientovány předzahrádky či domy přímo sousedí s veřejným prostorem ulice.

Obr. 32: Urbanistická struktura - řadová zástavba rodinných domů (zdroj: archiv autora)

Urbanistická struktura panelových sídlišť

Panelová sídliště u nás vznikala od konce 2. světové války po devadesátá léta. Tradiční kompaktní město bylo vytlačeno modernistickým sídlištěm, pojatým v původních vizích jako funkcionalistické město-stroj (Kohout & Tichý & Tittl & Kubánková, & Doležalová, 2016). Výstavba sídlišť přímo závisela na politické a hospodářské situaci socialistického Československa. Během normalizace, kdy se u nás postavilo vůbec nejvíce panelových domů, se sídliště stala součástí „společenské smlouvy“ uzavřené mezi vládou a zbytkem společnosti. Ta měla za příslib sociálních jistot a uspokojení materiálních potřeb rezignovat na aktivní podíl na politickém dění. Nelze se tedy divit, že pro mnohé symbolizují paneláky jakýsi stále přítomný podnik minulého režimu. Zároveň už ale uběhlo dostatek času, aby na sídlištích vyrostly dvě až tři generace lidí, pro něž znamená panelák (hovorově používaný výraz *panelák* už mezi širokou veřejností ztratil na své negativní konotaci, proto se mu není třeba vyhýbat) vzpomínky a hlavně domov. Časté porevoluční předpovědi o nevyhnutelné ghettoizaci sídlišť se nevyplnily. I dnes zůstává většina našich sídlišť dobrou adresou a naplňuje ony modernistické sny o bydlení v zeleni (Skřivánková & Švácha, & Jirkalová, 2016).

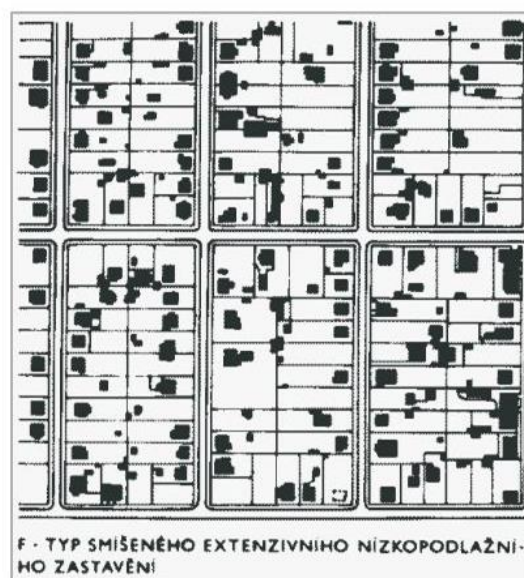
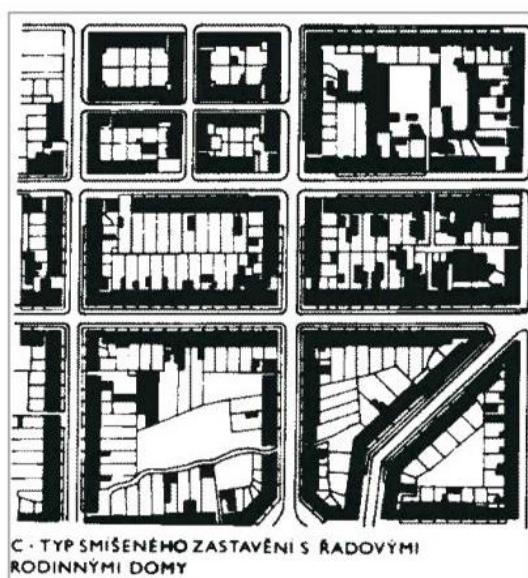
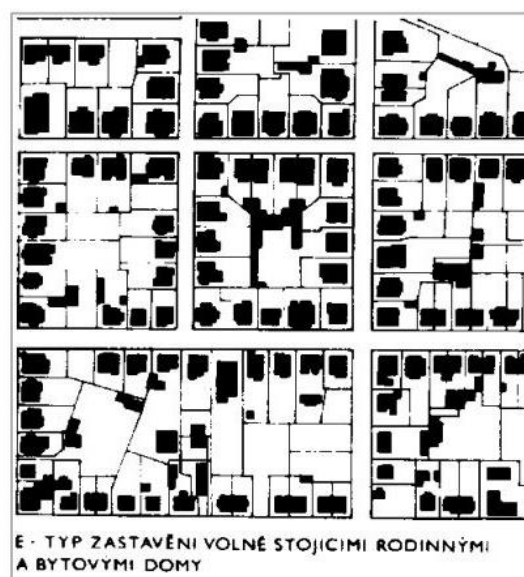
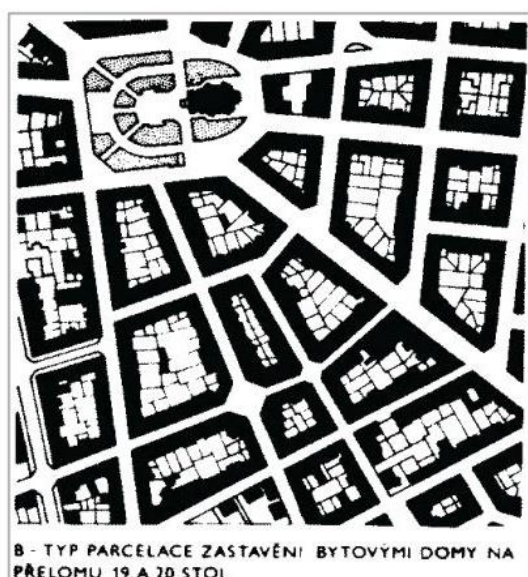
Panelový dům vzešel ze snahy zajistit důstojné bydlení pro všechny, kteří si to doposud nemohli dovolit. Architekti spatřovali jeho výhody v možnosti sériové výroby dle typových projektů a rychlé montáže na staveništi. Formálně představuje panelák dlouhou řadu opakovaných replikací a variací na funkcionalistickou architekturu. (...) Z formální analýzy paneláků jasně vyplývá, že se jejich typologie měnila

jen pomalu a bez výrazných skoků (Skřivánková & Švácha, & Jirkalová, 2016).

Urbanistické struktury panelových sídlišť se vyvíjeli v čase, existuje škála velmi odlišných morfologických typů sídlišť. Můžeme tedy pozorovat panelovou výstavbu organizovanou volně, deskové panelové domy v řadách, bodové či věžové panelové domy v pravoúhlé či organické struktuře a další.

Obr. 33: Urbanistická struktura - panelové sídliště (zdroj: archiv autora)

Obr. 34: Příklady zástavby s převládající obytnou funkcí (zdroj: (Blažková, 2013))

Případové studie

Brno

Obr. 35: Situace Brno - lokality (zdroj: archiv autora)

Lokalita B1: Historické jádro

Brno-střed - lokalita je tvořena historickou zástavbou centra města, nachází se mezi ulicemi Joštova, Husova, Benešova a Koliště, zahrnuje tedy celé vnitřní centrum města. Jedná se zpravidla o vícepodlažní zástavbu polyfunkčních historických budov, obytná funkce je převážně ve vyšších podlažích ředěná administrativní funkcí a v parteru obchody a restauracemi, kavárnami či hospodami. Budovy jsou uspořádány do historicky vzniklých bloků s malými vnitrobloky, které jsou často zastavěny drobnými stavbami.

Lokalita má 50,1 hektarů. Index zastavěné plochy (dále jen IZP) je 0,47 a index podlažní plochy (dále jen IPP) je 1,96. Průměrná podlažnost historického jádra je 4,13 (IZP/IPP).

Obr. 36: Situace Brno - lokalita B1 (zdroj: archiv autora)

Obr. 37-38: Foto: Brno - lokalita B1 (zdroj: archiv autora)

Lokalita B2: Stránice

Lokalita je tvořena zástavbou převážně samostatně stojících rodinných domů a vil, která je doplněna několika domy v řadové zástavbě a několika bytovými domy. Jedná se o území mezi Wilsonovým lesem, ulicí Hlinky, Vaňkovým náměstím, ulicí Údolní a náměstím Míru. Jedná se o velmi luxusní vilovou čtvrť, která má historickou hodnotu a dobrou dostupnost do centra města. Přiléhá k ní velký park na Kraví hoře a les vhodný na kratší procházky přírodou.

Urbanistický a stavební rozvoj území souvisí se zalesňováním svahů nad řekou Svratkou směrem do Žabovřesk. Vznikl zde dnešní Wilsonův les, přejmenovaný v roce 1918 z původního názvu Císařský les (Kaiserwald). Kuča uvádí, že stavební činnost zde začala až v 90. letech 19. století. V té době se nová velkoměstská činžovní zástavba rozšiřovala podél Údolní ulice po ulici Bratří Čapků a nahoru Úvozem za ulici Tvrdého (Kuča, 2000). Ve 20. letech 20. století na území Stránic začala růst vilová čtvrť s několika činžovními domy. Kuča dále uvádí, že umělé a ani dnes nikým nevyužívané jméno Stránice bylo zřejmě zvoleno proto, že tradiční pojmenování Masarykova čtvrť (ač historicky náležející jen části katastru) bylo v té době politicky nepřipustné; jméno

Stránice se překvapivě nezměnilo ani po roce 1990; jméno Masarykova čtvrť bylo (namísto jména Jiráskova čtvrť) obnoveno jen jako pomístní jméno (Kuča, 2000). Masarykova čtvrť je považována za nejkvalitnější brněnskou čtvrť (Kuča, 2000), na jejímž území se nachází cenné stavby nejen z období funkcionalismu.

Zkoumané území se rozprostírá na ploše o velikosti 130,1 hektarů. IZP je 0,14 a IPP 0,38, průměrná podlažnost je tedy 2,60 podlaží.

Obr. 39: Situace Brno - lokalita B2 (zdroj: archiv autora)

Obr. 40-41: Foto: Brno - lokalita B2 (zdroj: archiv autora)

Lokalita B3: Veverí

Lokalita se nachází v blízkosti městského centra v oblasti nazývané Veverí, okolí ulic Botanická, Dřevařská, Hrnčířská až po ulici Štefánikovu. Jedná se o zástavbu bytových domů převážně z přelomu 19. a 20. století, které jsou uspořádány do městských bloků. Tyto bytové domy mají vstupy orientované do ulic a vytváří pravidelné struktury domů s polosoukromými vnitrobloky. Ve vnitrobloku, kam se zpravidla dostanou jen residenty, se může nacházet zeleň či různá hřiště, případně zahrádky restaurací umístěných ve vnitrobloku.

Velikost lokality je 18,1 hektarů. IZP je 0,33, IPP 2 a průměrná podlažnost odpovídá 6 podlažím.

Obr. 42: Situace Brno - lokalita B3 (zdroj: archiv autora)

Obr. 43-44: Foto: Brno - lokalita B3 (zdroj: archiv autora)

Lokalita B4: Královo Pole

Lokalita se nachází v přímé dostupnosti do centra města, jedná se o část městské části Královo Pole, mezi ulicemi Palackého třída, Skácelova, Purkyňova a Červinkova. Lokalita má 31,4 hektarů a je tvořena převážně řadovou rodinnou zástavbou a nachází se zde i několik bytových domů. Průměrná podlažnost je 2,83 podlaží. Urbanistická struktura lokality je pravidelná, domy jsou opět seskupeny do bloků, přičemž zde jsou vnitrobloky rozparcelované a každý rodinný dům má svoji soukromou zahradu ve vnitrobloku. Rodinné domy mají často drobné předzahrádky orientované do ulic. IZP lokality je 0,27 a IPP 0,76.

Obr. 45: Situace Brno - lokalita B4 (zdroj: archiv autora)

Obr. 46-47: Foto: Brno - lokalita B4 (zdroj: archiv autora)

Lokalita B5: Bystrc

Ze zkoumaných lokalit je tato lokalita nejvíce vzdálená městskému centru, avšak s tramvajovou linkou přímo do centra. Jedná se o Bystrc II, tedy panelové sídliště s volnou zástavbou v městské části Brno - Bystrc, jižně od tramvajové smyčky na ulici Ečerova. Původní bystrcká vesnická zástavba byla roku 1948 spojena s Brnem tramvajovou linkou. (...) Roku 1971 začala poslední etapa urbanistického vývoje Bystrce, která dosavadní předměstskou ves od základů změnila. Byla totiž zahájena výstavba nového sídliště podle projektu Zdeňka Michala, dokončeného koncem 80. let. Sídliště nejprve na úkor okrajové zástavby obklopilo historické jádro vsi a zaplnilo prostor mezi řekou, potokem Vrbovcem a dálniční spojkou na Žebětín, později se rozšířilo i za silnici. Výstavbou komplexu občanské vybavenosti byl rozrušen východní kout návsi, její převážná část se však dochovala a byla postižena pouze přestavbami a modernizacemi fasád (Kuča, 2000).

Ve zkoumané lokalitě jsou 8-12 podlažní panelové domy ze zmíněné poslední etapy urbanistického vývoje Bystrce. Jedná se o bodové panelové domy a panelové domy v řadové zástavbě. Domy jsou obklopené veřejnou parkovou zelení (tráva, keře, několik stromů). Rozloha zkoumané lokality je 36,3 hektarů, IZP je 0,12 a IPP 0,80.

Obr. 48: Situace Brno - lokalita B5 (zdroj: archiv autora)

Obr. 49-50: Foto: Brno - lokalita B5 (zdroj: archiv autora)

Vídeň

Širší souvislosti

Ve městě Vídni byly vybrány čtyři obytné soubory, které se nacházejí v těsné blízkosti ve čtvrti Floridsdorf. Floridsdorf je vídeňský 21. městský obvod nacházející se v severní části města, na sever od řeky Dunaj. Floridsdorf je napojen na městskou hromadnou dopravu linkou metra U-Bahn U6 (konečná stanice v blízkosti obytného souboru Car-Free Housing), vlakem S-Bahn (stanice Wien Brünner Straße, nádraží Wien Siemensstraße) a tramvajovými a autobusovými linkami.

Všechny čtyři vybrané obytné soubory přiléhají k ulici Donaufelder Straße a jsou vzdušnou čarou vzdáleny 6 km od centra města. Jsou zajímavé především tím, že každý z nich vznikl v rámci jiného myšlenkového proudu, avšak všechny jsou umístěny v takové vzájemné blízkosti, že lze předpokládat shodné zázemí z hlediska občanské vybavenosti a dopravní dostupnosti.

V okolí sledovaných obytných souborů se nachází drobná zahrádkářská kolonie, kostel, park, sportovní areál (Donaufeld) a rameno řeky Dunaj (Alte Donau) využívané k rekreaci. Obytné soubory se nachází na pomezí tradičnější struktury blokové zástavby a drobné zemědělské oblasti, se kterou se počítá při budoucím vývoji čtvrti jako s místem rozvoje.

Obr. 51: Situace Donaufelder Straße s vyznačenými soubory (zdroj: archiv autora)

Lokalita W1: Compact City

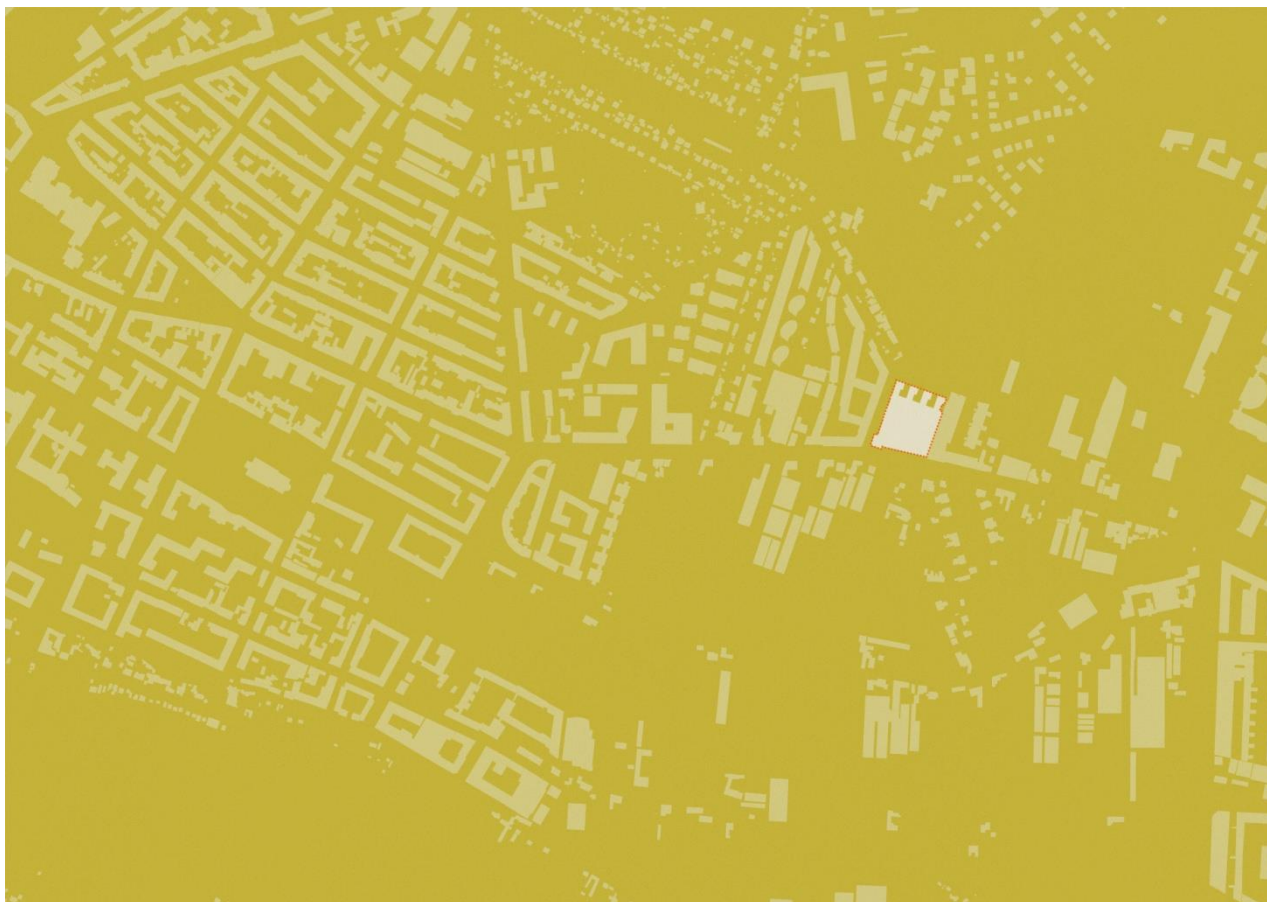
Compact City čili kompaktní město je urbanistický koncept, který při vyšší hustotě osídlení mísí více funkcí. Díky tomu pomáhá snižovat znečištění ovzduší a nutnost používání automobilů a každodenního ježdění daleko za prací či za nákupy. Napomáhá také větší společenské interakci a pocitové bezpečnosti v rámci jednotlivých komplexů budov (Dempsey, 2010).

Obytný soubor navrhla kancelář BUSarchitektur (ve spolupráci s C. Blazicem, R. Lalicsem a L. Spinadelem) a byl postaven v letech 1991-2000. Projekt byl v roce 1998 oceněn cenou Otto Wagner Urban Development Prize. Obytný soubor byl navržen v duchu konceptu kompaktního města, které je chápáno jako hybridní struktura velkého městského polyfunkčního bloku, ve kterém se mísí různé funkce s funkcí bydlení.

V Compact city na Donaufelder Straße se nachází 54 bytů, 12 garsonek, 14 dílen, 22 kanceláří, 2 obchody, supermarket, banka, 3 restaurace, dětské centrum, hřiště, centrum pro mládež a 21 skladů. Kompaktní blok obytného souboru má dvě hlavní

roviny. Na úrovni městského parteru se nachází vstup do supermarketu, vjezd do garáží a několik vstupů na horní platformu - piazzetu. Ta je obklopena různými službami a funguje jako vnitroblok obytného souboru. Nachází se zde hřiště, školka, různé drobné služby a drobná zeleň. Toto pojetí bylo při návrhu podpořeno existencí tzv. homeworkers, jak sami architekti tuto skupinu lidí nazývají, kteří pracují z domu či poblíž svého bydliště. Jsou to umělci, drobní obchodníci, řemeslníci či programátoři apod.

Parcela o rozloze 0,91 ha je téměř celá zastavěná - zastavěné území pokrývá 0,72 ha. Celý komplex je postaven na dvoupodlažním základu, ze kterého vyrůstají další, menší budovy. Na severní stranu, směrem do přilehlého parku, jsou orientovány čtyři čtyřpodlažní objekty. K ulici přiléhá zvýšená, pětipodlažní část. Z ulice se také dá vyjet eskalátorem na plochu mezi budovami - zmíněnou piazzetu. Výšky budov se tedy liší - výška budov u ulice činí přibližně 17 m, u parku 13,5 m a piazzeta je ve výšce přibližně 6 m. Za průměr, jímž jsou myšleny nejčastější hodnoty, budeme tedy považovat čtyři podlaží o výšce 13,5 m. IZP je 0,79, IPP je 2,44.

Obr. 52: Situace Vídeň - lokalita W1 (zdroj: archiv autora)

Obr. 53-54: Foto: Vídeň - lokalita W1 (zdroj: archiv autora)

Lokalita W2: Frauen-Werk-Stadt

Dalším zkoumaným obytným souborem je Frauen-Werk-Stadt. Obytný soubor na křížení ulic Donaufelder Straße a Carminweg byl postaven v letech 1995-1997. Autorkami projektu jsou Liselotte Peretti, Gisela Podreka, Elsa Prochazka a Franziska Ullmann. Projekt vznikl díky „Frauenbüro“ – ženskému odboru města Vídeň a hlavní myšlenkou projektu je potřeba vyhovět každodenním potřebám žen, což bylo do detailu zaneseno do celkového konceptu obytného souboru.

Bytový komplex obsahuje 360 bytů, školku, bezbariérové byty pro ženy s pohybovým omezením, komunikační centrum, šest bezbariérových bytů pro starší osoby a obchodní jednotky podél Donaufelder Straße.

Jednotlivé budovy tvoří celek obepínající uzavřený dvůr, ve kterém bylo navrženo několik různých podob vnitrobloku, malých náměstí, zahrádek a hřišť doplněných o systém chodníků a zeleně. Důraz byl kladen na zajištění přirozeného osvětlení v každém bytě, na cirkulaci vzduchu a výhledy. Okna kuchyní a obývacích pokojů jsou orientována do rozdílných směrů (Förster & Kaiser & Steiner, & Viehhauser, 2008).

Klíčovým prvkem celého návrhu bylo vytvoření různých obytných jednotek ve snaze vyhovět potřebám různých typů domácností. Například v části navrhované Elsu Prochazka, která má 85 bytů a školku, se architektka zaměřila na vytvoření bydlení pro všechny fáze života. Pokoje jsou navrženy s obecnou platností, aby se předešlo konkrétnímu určení jejich použití (Sánchez de Madariaga, & Roberts, 2016).

Plocha parcely je 2,18 ha, přičemž rozloha zastavěného území je 0,99 ha. K ulici Donaufelder Straße přiléhá zvýšená, pětipodlažní část obytného souboru o výšce cca 17 m, jinak je soubor převážně tvořen čtyřpodlažními budovami o výšce přibližně 15 m. Školka, která k souboru ze západní části přiléhá, je dvoupodlažní. IZP je 0,45 a IPP je 1,88.

Obr. 55: Situace Vídeň - lokalita W2 (zdroj: archiv autora)

Obr. 56-57: Foto: Vídeň - lokalita W1 (zdroj: archiv autora)

Lokalita W3: Grüne Schanze

Obytný soubor „Grüne Schanze“ byl postaven v letech 2005-2009 stavebním bytovým družstvem Familienhilfe. Projekt, jehož autory jsou CUUBUUS architects ve spolupráci s LOG ID, klade velký důraz na ekologii a nízkoenergetický standard. Rozprostírá se na ploše 1,8 ha a sestává ze šesti tří- a čtyřpatrových budov různých typů (pavlačový, bodový a chodbový) osazených v zeleni. Každý z 265 bytů je vybaven terasou, lodžií, balkónem, zimní zahradou nebo předzahrádkou. Dvou- až pětipokojové byty o velikosti 52 až 139 m² jsou většinou příčně provětrávané a orientované na východní nebo západní stranu.

Koncepce nízkoenergetického bydlení vychází kromě použitých materiálů, orientace bytů a racionalizace dispozic i z využití sluneční energie prostřednictvím slunečních kolektorů umístěných na střeše jednoho z objektů.

Volný prostor mezi budovami vyplňují kromě zeleně a zpevněných komunikačních ploch dětská hřiště pro různé věkové skupiny, společné terasy s posezením a plochy pro

různé využití. Celý areál je uzavřený a přístupný pouze obyvatelům obytného souboru. Součástí projektu je i malá sportovní hala a několik společných komunitních prostor.

Koncept návrhu zeleně vychází v co největší možné míře z použití původních rostlin typických pro lokální klima, které odpovídají poloze obytného souboru na okraji někdejších niv. Stromy jsou nad prostorem podzemní garáže zasazeny ve 120 cm vysokých květináčích. Péče o vegetaci je zajištěna automatickým zavlažováním.

Zeleň je v rámci obytného souboru koncipována ve více úrovních. Stromy, keře a popínavé rostliny, nejen na plochách zeleně obklopujících bytové domy, ale i na terasách na různých podlažích a na střešních terasách podporují koncept „zelené“ architektury a vytvářejí příjemné mikroklima. Společný dvůr tak není jenom komunikačním ale především pobytovým prostorem s různými možnostmi trávení volného času pro své obyvatele všech věkových skupin.

Přestože bytový komplex disponuje vlastními 284 parkovacími místy ve společné podzemní garáži, byl plánován jako *carfree* s cílem vytvořit klidné obytné prostředí a podpořit ekologickou stránku bydlení v blízkosti rekreační oblasti *Obere Alte Donau*. Této myšlence napomáhá i dobré dopravní spojení tramvají a dvěma linkami metra na centrum Vídně jakož i kvalitní občanská vybavenost v okolí.

Zastavěná plocha obytného souboru je 7882 m² a celková podlažní plocha je 42 000 m², z níž 22 526 m² tvoří obytná plocha. IZP je 0,44 a IPP 2,3.

Obr. 58: Situace Vídeň - lokalita W3 (zdroj: archiv autora)

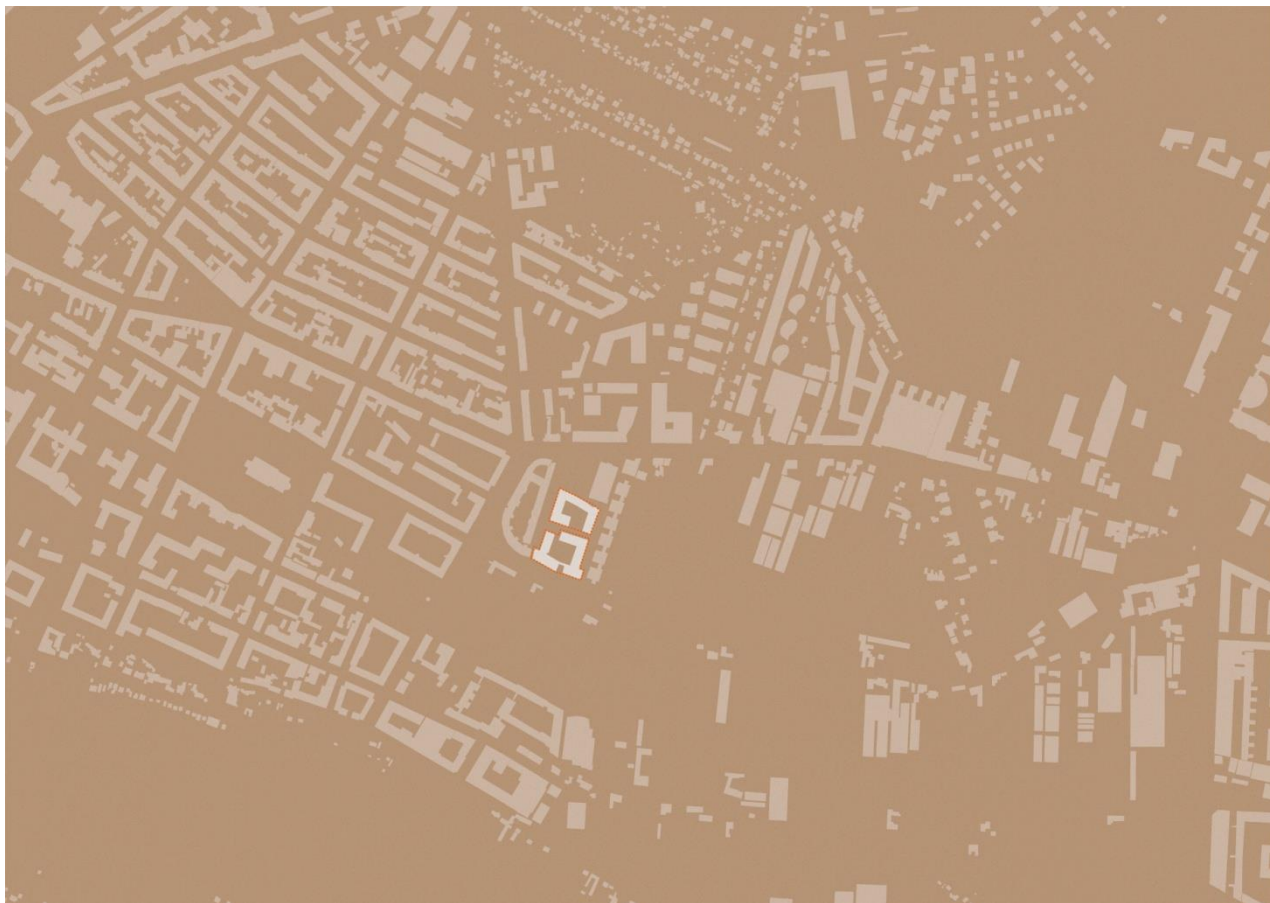

Obr. 59-60: Foto: Vídeň - lokalita W3 (zdroj: archiv autora)

Lokalita W4: Car-Free Housing

Obytný soubor Autofreie Mustersiedlung, také nazývaný Car-Free Housing, byl postaven v letech 1996-1999, autory projektu jsou S&S Architekten. Obytný soubor má 244 jedno- až pětipokojových bytů a je zajímavý svým konceptem minimalizování počtu automobilů. Bylo rozhodnuto, že na jeden byt je požadován či povolen pouze jeden automobil, díky čemuž není potřeba tolik prostoru na parkovací plochy a obytný soubor je doplněn o komunitní místnosti či hrací dětské zóny. V obytném souboru také funguje systém sdílení aut. K dalšímu snížení ekologické náročnosti používá budova solární a geotermální energii, sofistikovaný systém splachování a vysoký stupeň zateplení (Förster & Kaiser & Steiner, & Viehhauser, 2008).

Parcela projektu má 1,04 ha, rozloha zastavěného území je 0,43 ha. Budovy jsou šesti- či sedmipodlažní, o výšce přibližně 18 m. Střechy jsou plně využity solárními panely, zahrádkami obyvatel a terasami. Obytný soubor je tvořen dvěma uzavřenějšími bloky. IZP je 0,41 a IPP 2,67.

Obr. 61: Situace Vídeň - lokalita W4 (zdroj: archiv autora)

Obr. 62-63: Foto: Vídeň - lokalita W4 (zdroj: archiv autora)

Data a srovnání

Statistická data

	B1	B2	B3	B4	B5
počet obyvatel*	4633	5402	3393	3383	3292
změna počtu obyvatel**	92 % (5028;4633)	98,2 % (5501;5402)	88,9 % (3817;3393)	95,1 % (3559;3383)	89,21 % (2243;2001)
ženy / muži	2 343 / 2290	704 / 646	1784 / 1609	1742 / 1641	1750 / 1542
věk 0-14/ 14-65 / 65 +	116/ 3913 / 604	151 / 4945 / 306	384 / 2259 / 750	421 / 2252 / 710	608 / 901 / 492
věková struktura obyvatel dle sčítání	16 % / 83 %	33 % / 67 %	34 % / 66 %	37 % / 62 %	55 % / 44 %
vzdělání (ISCED 3 a vyšší)	88,28 %	99,02 %	96,50 %	97,64 %	99,35 %
nezaměstnanost	6,50 %	2,89 %	4,60 %	5,60 %	4,85 %

* počet obyvatel dle sčítání 2011

** počet obyvatel dle sčítání 2001; 2011

(data pro B2 jsou Ø 4 ZSJ Rezkova, Náměstí Míru, Neumannova, Vaňkovo náměstí)

Tab. 5: statistická data Brno - grafické znázornění (zdroj: archiv autora)

Statistická data pro město Brno vycházejí z dat sčítání lidu z roku 2001 a 2011. Data z roku 2001 slouží pouze k porovnání změny počtu obyvatel. Lokalita B2 je, co se týče změny počtu obyvatel, nejstálejší. Je to dáno pravděpodobně tím, že bydlení v této čtvrti je považováno za velmi luxusní. Lidé se odsud nestěhují tak často jako v jiných lokalitách.

Zajímavý poznatek plyne ze složení žen a mužů. V lokalitách lze hovořit o jisté vyváženosti obou pohlaví. Rozdíly jsou největší v lokalitě B5 a ve všech lokalitách převládají ženy. Ukazatel věkové struktury obyvatel porovnává počet dětí (0-14) let vůči počtu seniorům (65+). Zajímavý poznatek je opět ze sídliště B5, kde byl předpoklad starší populace a v této lokalitě je naopak více zastoupena věková kategorie 0-14 let. Znamená to, že zde bydlí mnoho mladých rodin. V ostatních lokalitách je vždy o něco více seniorů, nejvýraznější rozdíl je v lokalitách B2 a B3.

Obyvatelé lokality B2 mají nejnižší nezaměstnanost a téměř nejvyšší vzdělanost (za lokalitou B5).

	W1	W2	W3	W4
věková struktura obyvatel dle sčítání*	87 % / 13 %	96 % / 4 %	75 % / 25 %	85 % / 15 %

* Wiener Bevölkerungsregister, Stichtag 1. 1. 2018, Berechnung MA 23

Tab. 6: statistická data Vídeň - grafické znázornění (zdroj: archiv autora)

Obdobná statistická data se pro rakouské soubory nepodařila získat. Data ze sčítání obyvatel nejsou veřejně dostupná tak, jak je tomu v českých městech. Volně dostupná jsou pouze data pro celou čtvrť Floridsdorf, což by vzhledem ke snaze rozlišit obytné soubory na základě jejich urbanistické struktury nebylo relevantní. Uvádím zde pouze ta statistická data, která se podařila získat. Pro srovnání obytných souborů jsou použita data ze studie porovnávající obytný soubor W2 a W3 (Ornetzeder & Hertwich & Hubacek & Korytarova, & Haas, 2008) a Wiener Bevölkerungsregister.

Z volně dostupných dat pro celou čtvrť vyplývá, že v porovnání se statistickými daty z celého města Vídeň („Bevölkerungsstand - Statistiken“, n. d.), jsou obyvatelé těchto souborů spíše nadprůměrně vzdělaní a mají vyšší plat. Větší využívání venkovních prostor tedy nemusí nutně souviset s nižšími společenskými vrstvami. Ve vztahu k brněnským lokalitám zde bydlí výrazně více mladých lidí a to bude pravděpodobně platit, i pokud bychom byli schopni porovnat věkové kategorie definované shodnými věkovými hranicemi.

Objektivně měřitelná urbanistická data

	B1	B2	B3	B4	B5
IZP	0,47	0,15	0,33	0,27	0,12
IPP*	1,96	0,38	2,00	0,76	0,80
průměrná podlažnost	4,13	2,60	6,10	2,83	6,60
četnost spojů/hod	82,00	12,00	25,00	25,00	12,00
počet obyv/ha (posl.sčítání)	90,80	42,00	187,50	102,60	206,00
velikost lokality (ha)	50,10	130,10	18,10	31,40	36,30

Tab. 7: objektivně měřitelná urbanistická data Brno - grafické znázornění (zdroj: archiv autora)

	W1	W2	W3	W4
IZP	0,79	0,45	0,48	0,41
IPP*	2,44	1,88	2,29	2,67
průměrná podlažnost	3,08	4,17	4,70	6,50
četnost spojů/hod	20,00	20,00	20,00	20,00
počet obyv/ha (posl.sčítání)	150,50	204,10	58,90	220,20
velikost lokality (ha)	0,91	2,18	1,68	1,04
počet bytů	54,00	360,00	260,00	244

* Wiener Bevölkerungsregister, Stichtag 1. 1. 2018, Berechnung MA 23

Tab. 8: objektivně měřitelná urbanistická data Vídeň - grafické znázornění (zdroj: archiv autora)

Vídeňské obytné soubory mají řádově vyšší index zastavěné plochy. Nejvyšší IZP má vídeňský soubor W1, což pochopitelně vyplývá z konceptu obytného souboru (kompaktní město). Ostatní vídeňské soubory jsou hustotou zástavby srovnatelné s centrem města Brna. Oproti tomu v Brně je nejřidší zástavba ve vilové čtvrti B2 a v panelovém sídlišti B5. Nejvyšší podlažnost je v panelovém sídlišti B5, kde je zajímavé sledovat hodnotu IPP - zde téměř nejnižší, a v bezautovém vídeňském souboru W4.

Nejlépe dostupnou lokalitou je městské centrum B1, vídeňské soubory i lokality poblíž městského jádra jsou obdobně dostupné, přestože vzdálenostně se B2 a B3 nachází mnohem blíže centru města než vídeňské soubory k centru Vídně. Nejméně spojů MHD jezdí z lokalit B2 a B5, přičemž ale lokalita B2 je v docházkové vzdálenosti cca 15 minut od městského centra, zatímco lokalita B5 je na samém okraji města Brna.

Nejhustěji osídlený je vídeňský soubor W4 a panelové sídliště B5. Pozoruhodná je poměrně nízká hustota osídlení v městském centru B1 a relativně vysoká hustota osídlení v tradiční kompaktní zástavbě B3. Nejnižší hustota obyvatel je ve vilové čtvrti B2 a ve vídeňském souboru W3.

Místní šetření

Aktivita obyvatel

pozorování na místě všední den 1

nucené aktivity	4	6	9	2	7	14	11	8	1
pohybové aktivity děti	0	2	12	2	3	4	2	0	30
pohybové aktivity dopělí	33	1	2	6	9	5	0	0	18

pozorování na místě všední den 2

nucené aktivity	2	2	4	0	6	5	8	11	0
pohybové aktivity děti	0	3	8	1	1	0	14	2	12
pohybové aktivity dopělí	18	5	8	7	7	0	5	0	11

pozorování na místě víkend

nucené aktivity	1	1	5	0	8	1	2	1	5
pohybové aktivity děti	0	4	3	0	3	0	3	4	14
pohybové aktivity dopělí	24	2	4	3	2	1	0	5	11

maximální počet naměřených osob ve vnitrobloku

Tab. 9: místní šetření - aktivita obyvatel (zdroj: archiv autora)

Místní šetření brněnských lokalit

Pozorování brněnských lokalit probíhalo ve všední dny odpoledne mezi 16-17 hodinou (první dvě hodnoty v tabulce) a o víkendu (třetí hodnota v tabulce) vždy za hezkého počasí mimo prázdniny. Měření probíhalo ve vybraném vnitrobloku na začátku září 2017 a na konci května 2018 byla doplněna chybějící data. Během hodiny, kdy byl vnitroblok

pozorován, byly zaznamenány všechny osoby, které se ve vnitrobloku pohybovaly. Prošli jím (nucené aktivity) anebo se nějak na místě zdržovaly (pobytové aktivity).

V městském centru, kde probíhalo měření ve vnitrobloku na ulici Orlí, byl patrný rozdíl mezi víkendem a běžným všedním dnem v chování lidí. Bohužel není možné odhadnout, kolik procent zaznamenaných lidí patří do kategorie residentů, avšak je zřejmé, že zde prochází nejvíce lidí ze všech lokalit. Kromě procházení lokalitou je zde i poměrně vysoké číslo pobytových aktivit, které zahrnují především lidi sedící na předzahrádkách kaváren. Děti si zde nehrály. O soudržnosti residentů zde však nemůžeme hovořit, neboť lidé sedící v kavárnách jsou s velkou pravděpodobností obyvatelé okolních čtvrtí, nelze tedy pozorováním určit, do jaké míry je komunita obyvatel centra města pospolitá.

V lokalitě Stránice byla pozorována ulice Preslova a vnitroblokem byl prostor soukromých zahrad za domy. Nejvíce je počet osob ovlivněn příjezdem trolejbusu a výstupem mnoha lidí z MHD, což je každodenní pravidelná činnost. Avšak mimo tento moment je tato lokalita velmi klidná. Lidé se zdržují pouze na svých soukromých zahrádkách, kde probíhají pobytové aktivity (sezení na lavičce či práce na zahradě) a také hry dětí, které se v prostorách ulice při pozorování téměř nezdržovaly. Pospolitost komunity se nejevila příliš vysoká, obyvatelé lokalitou spíše jen procházeli každý ke svému soukromému pozemku.

Vnitroblok v lokalitě B3 byl poměrně využíván, ve všední den si zde hrálo mnoho dětí (pravděpodobně z přilehlých školek), procházeli lidé venčící psy nebo s kočárkem či se zde pohybovali běžci.

V lokalitě Královo Pole byla sledována ulice Berkova a vnitroblok za rodinnými domy. Jedná se o ulici převážně mezi řadovými rodinnými domky s předzahrádkami, je tedy pochopitelné, že se zde nezdržuje mnoho obyvatel. Zajímavé však bylo, že se na ulici zastavovali obyvatelé, kteří se vzájemně dávali do řeči. Komunita obyvatel je zde postavena na tom, že se místní obyvatelé za ta léta, co zde bydlí, již znají, protože se jednalo bez výjimky o seniory. Vnitroblok nebyl příliš využíván. Obvykle se zde vyskytovalo pouze menší množství dětí a osob sedících na lavičkách a několik osob bylo také možné vidět na zahrádkách.

V poslední brněnské lokalitě byl sledován prostor mezi domy lemovaný ulicí Kuršova, který pro naše účely zastává funkci vnitrobloku. Výskyt residentů nebo hrajících si dětí zde byl v poměru k počtu obyvatel velmi nízký. Panelové sídliště

nenabízí mnoho možností k zastavení se či posezení, avšak i přesto bylo patrné, že se zde lidé znají. Obyvatelé jednotlivých domů se zdravili nebo si při průchodu hlavním vchodem do domu podrželi dveře apod. Nízký počet obyvatel ve vnitrobloku je dán pravděpodobně jeho nekvalitním provedením (téměř žádné možnosti aktivního pohybu, pouze velká travnatá plocha a několik keřů).

Z místního šetření vyplynulo, že o soudržnosti komunity lze hovořit pouze v případě lokality B4 a částečně i B5. Ostatní lokality nejevily známky soudržné komunity.

Místní šetření vídeňských lokalit

Místní pozorování aktivit residentů ve vnitrobloku probíhalo v každé lokalitě ve Vídni celkem třikrát. První dvě hodnoty zastupují pozorování ve všední den v časovém rozmezí mezi 16. a 17. hodinou, třetí hodnota byla získána v rámci víkendového pozorování v dopoledních hodinách.

Z místního šetření v obytném souboru W1 - Compact city bylo patrné, že komunita zde nefunguje příliš výrazně. Při několika návštěvách obytného souboru bylo zjevné, že největší koncentrace obyvatel se sdružuje před vchodem do supermarketu, kde je také zastávka tramvajové linky, nebo přímo v obchodě. Na piazzetě se ani za hezkého počasí nesdružovalo příliš mnoho lidí. Nejvíce osob se zde objevilo v době skončení školky, avšak velká část dětí a rodičů pouze procházela obytným souborem do místa svého jiného bydliště. Dokonce i za hezkého počasí byla piazzeta spíše prázdná a bez života. Ve vnitrobloku nebylo patrné zastoupení více různých etnik.

Komunita v rámci celého obytného souboru W2 - Frauen Werk Stadt funguje lépe, avšak nikoliv zásadně. Ve vnitrobloku si za hezkého počasí hrálo jen několik dětí a lidé se vzájemně spíše nezdravili. Nejpočetnější a pravděpodobně nejsoudržnější skupinou, která se ve vnitrobloku objevovala nejčastěji, byly matky s dětmi, které spolu hovořili, a s dětmi si také hrály. Napomáhá tomu také přítomnost školky, kterou navštěvují převážně děti přímo z tohoto souboru - na rozdíl od obytného souboru W1. Nejméně byla ve vnitrobloku zastoupena věková skupina osob v důchodovém věku. Za hezkého počasí byla poměrně využívána především dětská hřiště, občas zde někdo projel na kole či prošel chodec se psem. Etnické složení obyvatel nebylo výrazně různorodé.

Vnitroblok obytného souboru W3 - Grüne Schanze byl při místním šetření využíván zejména jako tranzitní a sdružovalo se v něm jen pár obyvatel. Nejčastěji zde bylo vidět menší děti s rodiči, kteří se setkávali kolem dřevěných stolků umístěných ve

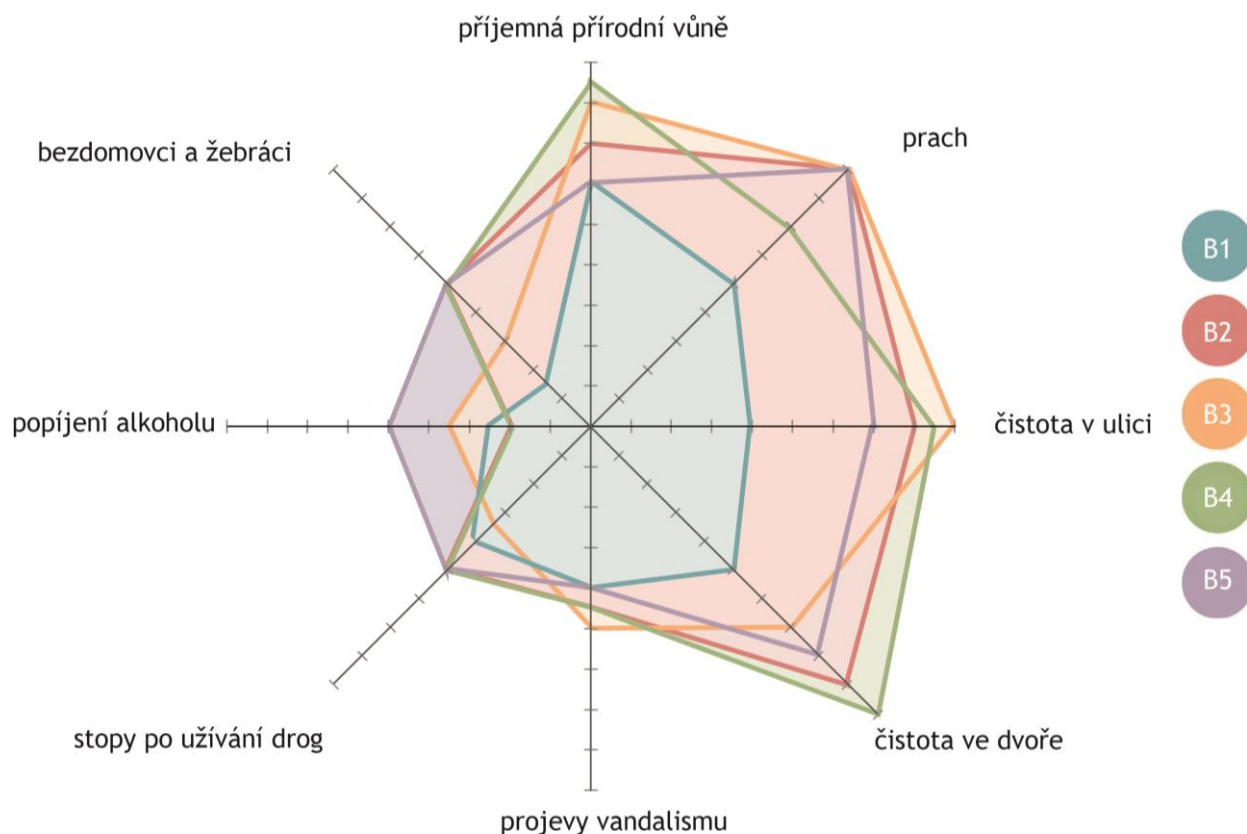
vnitrobloku. Ve srovnání s obytnými soubory 2 a 4 působil vnitroblok méně živě i v důsledku uzavřenosti areálu pro veřejnost. V porovnání s obytným souborem W1 byl ale živější a využívanější.

Z místního šetření v obytném souboru W4, jež probíhalo ve stejnou denní dobu jako u obytných souborů 1, 2 a 3, vyplynul silný pocit fungující komunity. Na dvorech si hrály děti, lidé se zdravili a povídali si. Obyvatelé souboru si také sami přímo ve vnitrobloku pořádají různé akce během roku, kdy mohou děti soutěžit a jejich rodiče například grilovat či posedět a popovídat si. Bylo možné zde vidět obyvatele různých věkových kategorií i různých etnických skupin. Sdílený prostor vnitrobloku byl využíván dokonce i za horšího počasí, kdy v ostatních souborech téměř nikdo nebyl.

Pokud bychom měli seřadit tyto vnitrobloky podle pozorování aktivit obyvatel, obytný soubor W4 by byl bez pochyby nejživější a nejvíce využívaný. Pravděpodobně je zde důležitá myšlenka a koncept obytného souboru, do kterého se propisuje sdílení aut, což má za následek sbližování obyvatel a soudržnější komunitu. Další nejvíce využívaný vnitroblok byl v obytném souboru W2, avšak aktivit zde bylo výrazně méně než v souboru W4. Obytný soubor W3 by se dal téměř porovnat se souborem W2, avšak jeho vnitroblok je oplocen a přístupný pouze residentům, což působí mírně odtaziť. Nejméně využíván byl určitě společný prostor obytného souboru Compact City. Je to dáno horší dostupností veřejnosti do vnitrobloku a možná nutností překonat určité překážky (schodiště či výtah). Je ale nezbytné zmínit, že počet bytů v tomto souboru je výrazně nižší než v souboru W4.

Zajímavé je také sledovat maximální počet naměřených osob ve vnitrobloku. Tento výsledek nám ukazuje, že obytný soubor W4 měl při pozorování ve vnitrobloku více osob než vnitroblok centrální části města Brna B1, přestože se jedná o obytný soubor spíše v okrajové části Vídně.

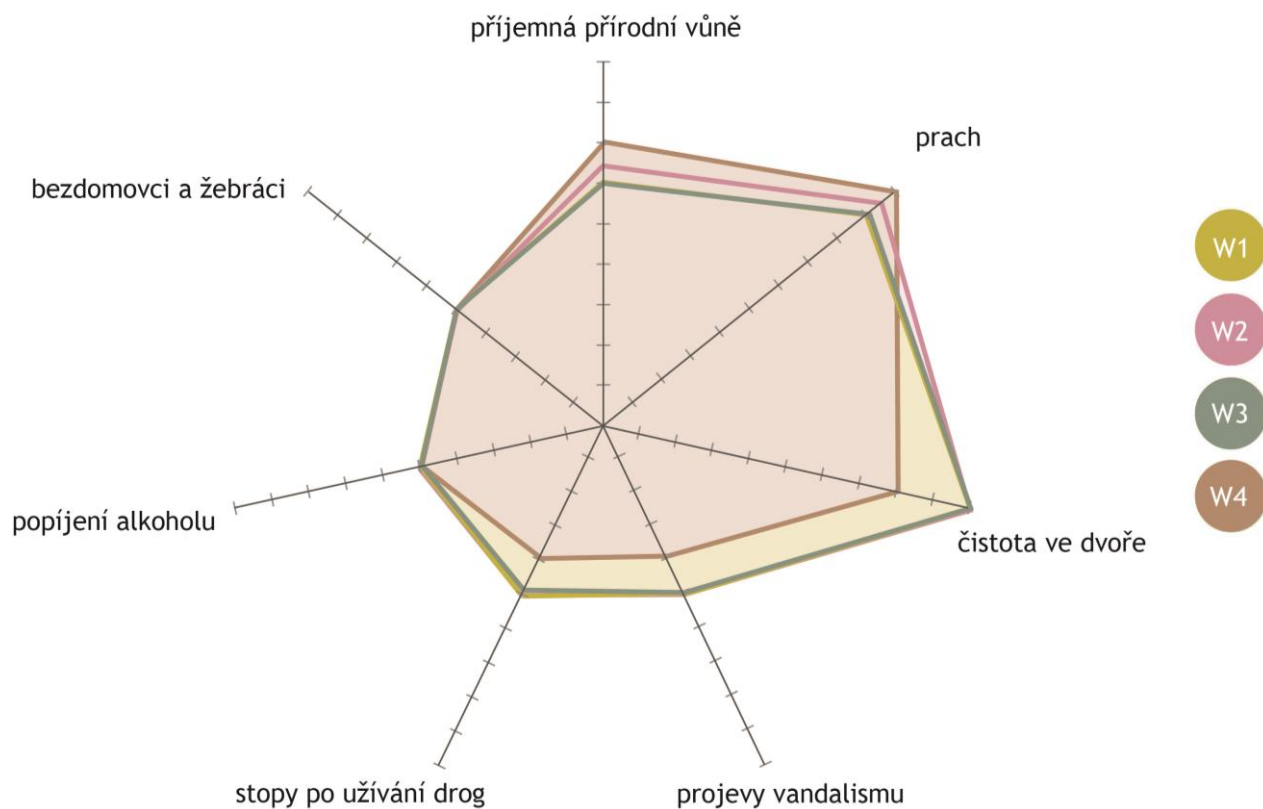
Hodnocení hygienických podmínek

Graf 1: hygienické podmínky - Brno (zdroj: archiv autora)

Hodnocení hygienických ukazatelů v rámci místních šetření v Brně přináší poměrně srovnatelné výsledky, pouze lokalita B1 byla hodnocena v mnoha faktorech nižším bodovým hodnocením. V městském centru a jeho blízkosti se pohybuje více bezdomovců a žebráků, lokalita je prašnější špinavější a zanedbanější.

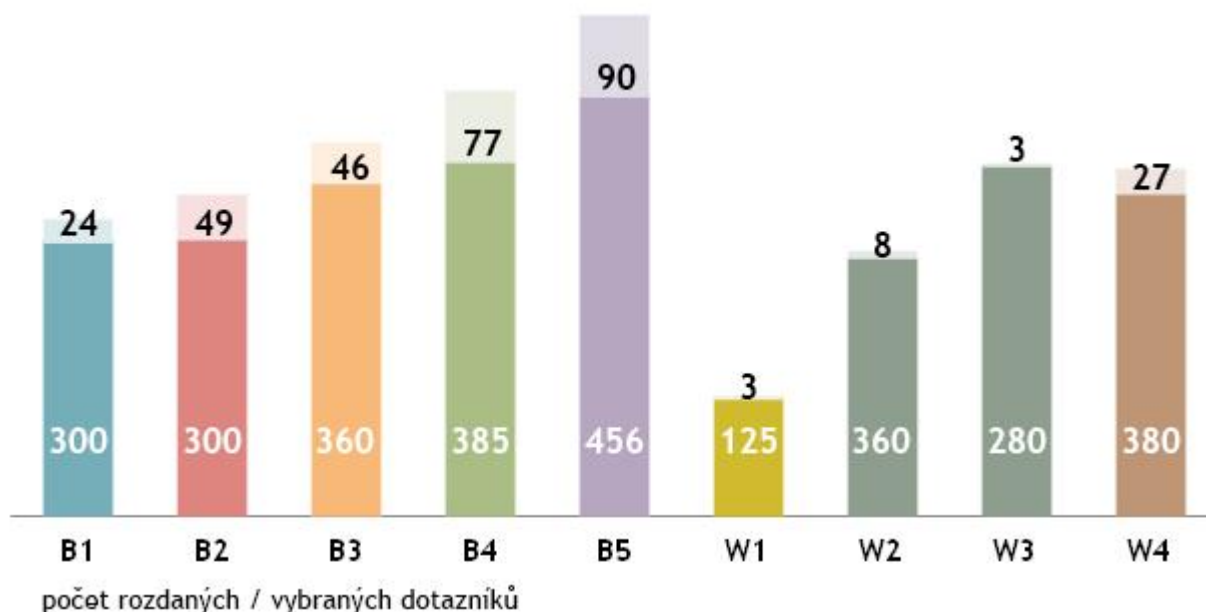
U vídeňských lokalit nebyla sledována čistota v ulici, neboť se jedná o malé urbanistické soubory, kde lze sledovat pouze jev čistota ve dvoře.

Graf 2: hygienické podmínky - Vídeň (zdroj: archiv autora)

Všechny lokality byly hodnoceny velmi podobně a velmi vysokými hodnotami. Nevyskytovali se zde žádní bezdomovci, žebráci, v žádné z lokalit nebyly spatřeny náznaky používání drog či popíjení alkoholu. Ve vídeňských souborech je patrná výrazná snaha mít svůj domov v čistém a upraveném prostředí.

Dotazníkové šetření

Graf 3: počet rozdaných a vybraných dotazníků (zdroj: archiv autora)

Graf 3 ukazuje počet rozdaných dotazníků ve vztahu k počtu vybraných a správně vyplněných dotazníků. Dotazníkové šetření v Brně bylo na počet vybraných dotazníků úspěšnější. Návratnost se pohybuje kolem 15 %. Nejlépe je na tom lokalita B5, kde je návratnost téměř 20 %. Papírová forma dotazníku, která byla vkládána residentům do poštovních schránek, byla ještě během výzkumu doplněna o online formu v Google formuláři. Ten je dostupný na této webové adrese (a má i německou verzi):

https://docs.google.com/forms/d/1Qgk9awAqH_Ao1hvpBksjvQhjONwtw9tNrgEjYTK7eHo/prefill

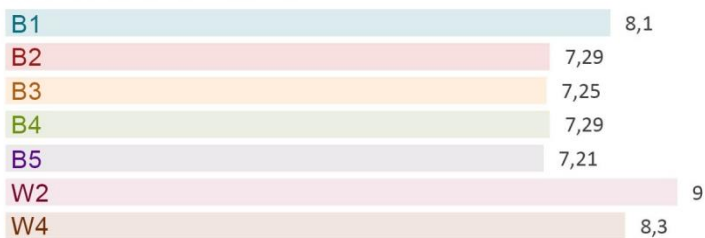
To, že bylo nejúspěšnější dotazníkové šetření v lokalitě B5 souvisí s počtem mladých rodin v lokalitě. Více než polovina dotazníků z této lokality byla totiž vyplněna online a věková struktura respondentů, kteří vyplňovali dotazníky online, byla rozdílná. Jednalo se především o obyvatele ve věku 25-45 let.

Dotazníkové šetření ve Vídni bylo méně úspěšné. Počet odevzdaných dotazníků je takový, že není možné pro účely výzkumu vyvozovat obecně platné závěry, přestože byli residenti kontaktováni vícekrát a i z více různých zdrojů. Výsledek počtu dotazníků ale chápeme také jako informaci. Lidé ve Vídni o takovýto typ výzkumu měli výrazně menší zájem. Nejvíce se zapojili obyvatelé lokality W4, kde byla místním šetřením zjištěna také nejsoudržnější komunita obyvatel, mezi čímž lze vidět souvislost.

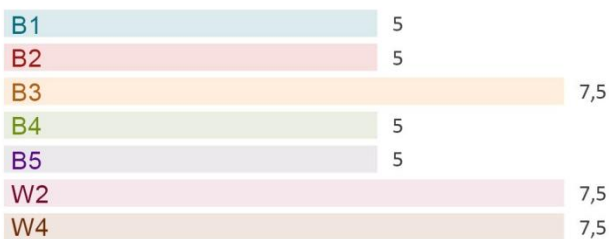
Následující grafy uvádějí bodové hodnocení (na škále 0-10) v rámci jednotlivých otázek z dotazníku.

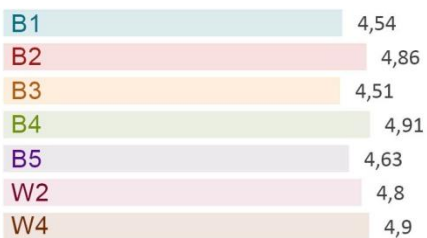
subjektivní zdravotní stav

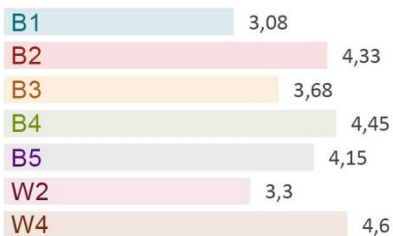
střední měsíční příjem

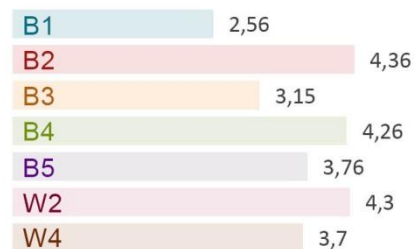
pocit nebezpečí v lokalitě ve dne

pocit nebezpečí v noci

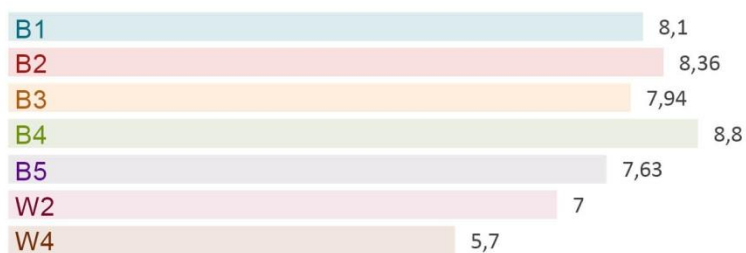

nedůvěryhodné cizí osoby

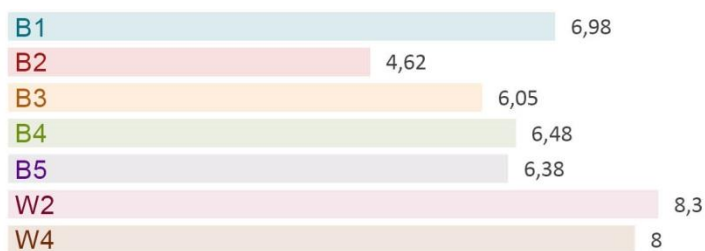

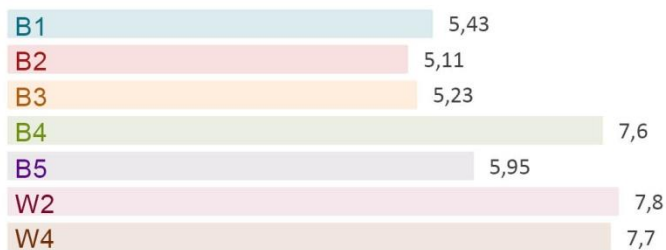
dobrá adresa

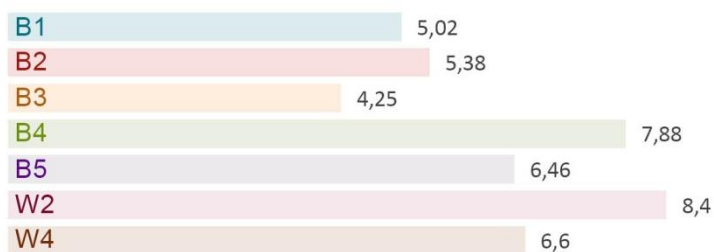
stupnost občanského vybavení

rozmanitost využití okolí domu

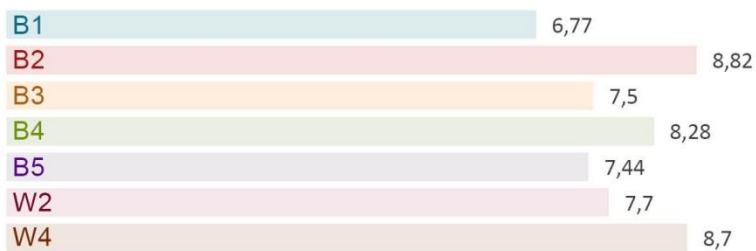

přízpůsobení imobilním

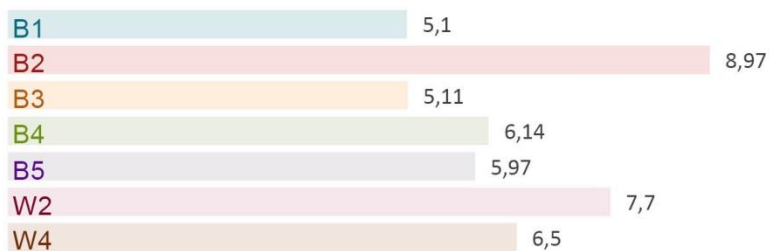

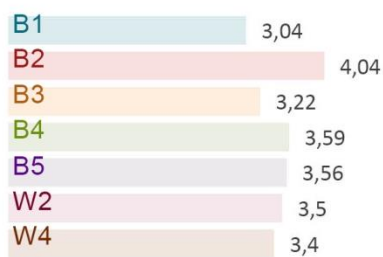
pocit domova

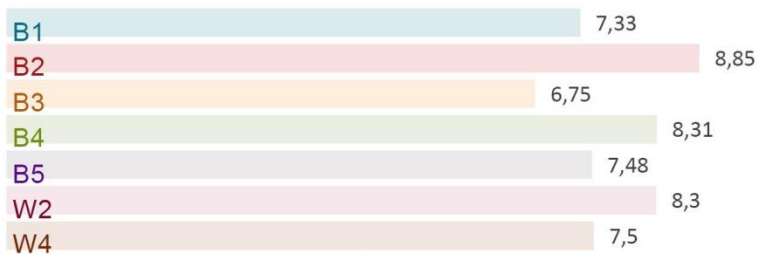
příjemný výhled

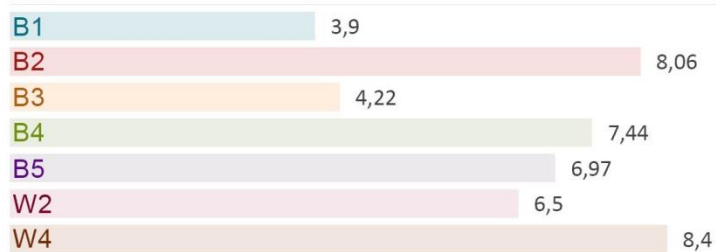
pocit omezení soukromí

estetické kvality

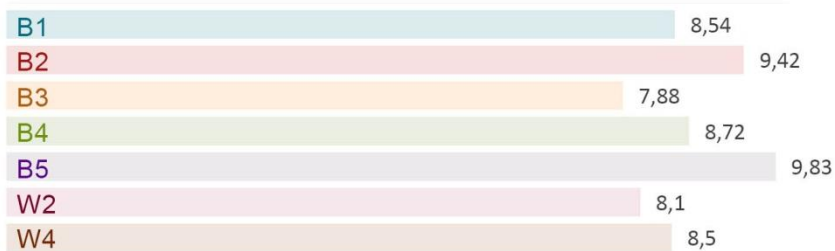

stěhování - změna sousedů

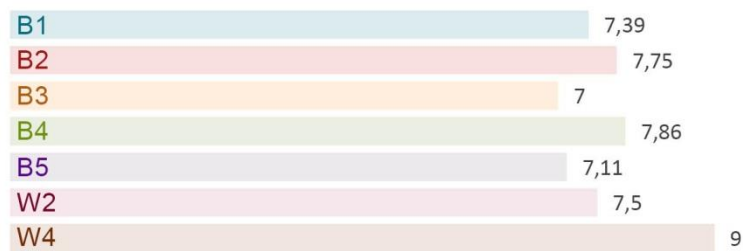

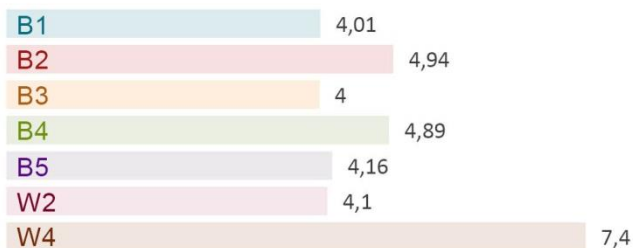
starousedlictví

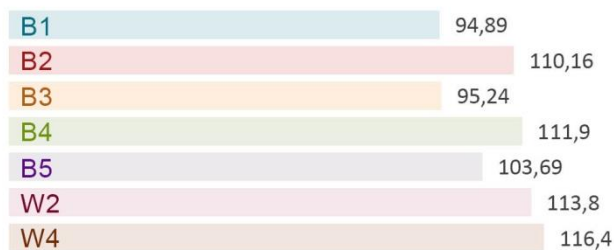
sousedské vztahy

spoluúčast na údržbě prostorů kolem bydliště

celkem

Obr. 64: dotazníkové šetření - grafické znázornění výsledků (zdroj: archiv autora)

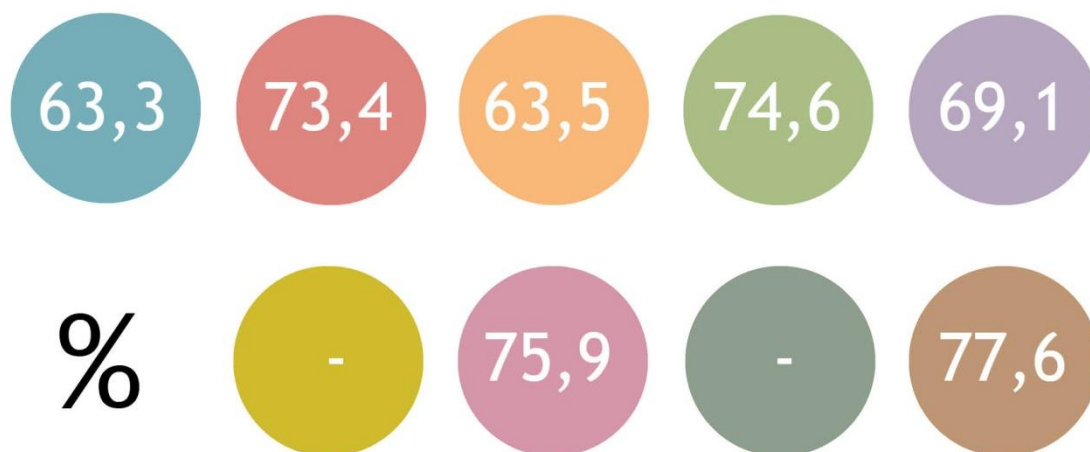
Výsledky dotazníkového šetření v brněnských souborech dokazují předpokládanou hypotézu; v dobře dostupných řadových rodinných domcích a ve vilové čtvrti v blízkosti centra dopadlo dotazníkové šetření nejlépe. Výsledky z těchto dvou lokalit (B2 a B4) jsou srovnatelné s obytnými soubory ve Vídni. Nejvíce bodů získala lokalita B4, avšak nejčastěji byla u jednotlivých otázek nejlépe hodnocena lokalita B2. Residenti z vilové čtvrti dali nejvíce bodů u otázky, zda se zde cítí doma, zda mají příjemný výhled z bytu či domu a nejlépe hodnotili estetickou kvalitu lokality. Zajímavé je, že otázka starousedlictví (zda se v lokalitě často mění obyvatelé nebo zda zde žijí spíše stejní obyvatelé) byla hodnocena velmi vysoko, avšak ještě lépe dopadla v lokalitě B5 - v panelovém sídlišti v Bystrci. Je možné, že se na sídlišti nejméně mění složení obyvatel?

Sídliště Bystrc bylo hodnoceno jako další nejlepší lokalita; volná zástavba a socialistické plánování tedy bylo hodnoceno obyvateli lépe než tradiční kompaktní zástavba poblíž městského centra. Tento překvapivý fakt je pozoruhodný nejen protože lokalita B5 je velmi vzdálena od centra, ale také protože předpokladem bylo potvrzení hypotézy, že tradiční kompaktní zástavba dopadne lépe než panelová volná zástavba.

Nejhůře byla hodnocena zástavba historického jádra. Počet bodů snižovaly otázky týkající se pohybu nedůvěryhodných cizích osob, pocitu bezpečí a časté stěhování sousedů. Je možné, že pocit spokojenosti je podpořen pocitem komunity obyvatel.

Výsledky dotazníkového šetření vídeňských souborů vykazují téměř shodné bodové hodnocení - pouze s poměrně malým rozdílem. Residenti obytného souboru W4 byli se svým bydlištěm mírně spokojenější než obyvatelé obytného souboru W2. Míra spokojenosti obyvatel ve vídeňských souborech je oproti těm vyhodnocovaným v České republice poměrně vysoká. Avšak zda je dána konkrétním konceptem obytného souboru či jeho urbanistickou strukturou, anebo jinými faktory stejnými pro všechny čtyři soubory, nelze potvrdit ani vyvrátit.

Míra spokojenosti obyvatel

Obr. 65: dotazníkové šetření - míra spokojenosti obyvatel (zdroj: archiv autora)

Míra spokojenosti obyvatel (procentuální hodnota spokojenosti vzhledem k maximálnímu bodovému hodnocení otázek dotazníku) dosáhla pouze u vídeňských souborů hodnotu nad 75 %. Dvě nejlépe hodnocené brněnské lokality byly hodnoceny jen o málo hůře, konkrétně Stránice 73,4 % a Královo Pole 74,6 %. Nejhorší hodnocená brněnská lokalita je brněnské centrum, které dosahuje 63,3 % spokojenosti obyvatel.

Hlubkové rozhovory

Pro každou brněnskou lokalitu byl proveden jeden hlubkový rozhovor s residentem z dané lokality.

Resident z brněnského centra byl velmi nespokojený se situací ohledně parkování. Hodnotil pozitivně aktuální změnu na systém modrých zón, ale opakovaně se vracel k tomu, že dříve byla situace velmi špatná a že člověk, který bydlí v centru, musí počítat s tím, že u svého bytu nezaparkuje. Tento handicap řeší resident tím, že si našel nové bydlení v těsné blízkosti lokality B5 - Brno Bystrc na Kamechách a plánuje stěhování. Důvodem pro přestěhování je především potřeba mít kde zaparkovat automobil a představa rodinného života, který by byl bez automobilu složitý. Dodává však, že snadná dostupnost jednotlivých brněnských lokalit MHD a pocit života v centru dění, vnímá jako velkou výhodu. Jako další velkou nevýhodu také zmiňuje hluk z ulic, který je v létě, když fungují zahrádky, téměř nesnesitelný.

Obyvatelka lokality Stránice hodnotila bydlení velmi kladně. Jako hlavní přínosy vnímala dobrou dostupnost do centra a klid, který v lokalitě zažívá. Uvedla, že když si

po práci sedne na vlastní zahrádku, cítí se být v přírodě, nikoliv v centru města a že je možné dokonce běžně spatřit veverky a ježky na zahradách i okolních domů. Jediné, co lokalitě vytýkala, byla malá možnost výběru obchodů s potravinami a nedostatek dalších drobných služeb, za kterými je nutné cestovat do centra. Dále zmiňovala horší napojení na hlavní nádraží a výborné napojení na Českou.

Obyvatelka ulice Bayerova v lokalitě B3 - Brno Veveří byla se svým bydlením poměrně spokojená. Dokonce se již jednou stěhovala v rámci stejné ulice, protože si oblíbila možnost jít do práce i do školy pěšky, což z této lokality může, neboť je zde vše blízko. Negativně vnímá drobný hluk z ulice a místních hospod a zmínila, že na bydlení s malými dětmi se jí tato lokalita nezdá příliš vhodná kvůli nedostatku zeleně v ulicích.

Obyvatelka Králova Pole hodnotila své bydlení z pohledu matky s dítětem celkově kladně. Zmiňovala však nedostatečné zázemí pro batolata, a to je také jediný důvod, proč by se případně chystala stěhovat. Líbí se jí dobrá dostupnost jak na MHD a vlaky, tak také na rychlostní silnici a brněnský okruh. Užívá si vlastní zahradu a tráví na ní čas, v lokalitě je podle ní klid a příjemné, čisté prostředí. Zdá se jí, že zde také bydlí poměrně mnoho seniorů a tuto lokalitu by jim na bydlení doporučila, neboť je tu pro tuto věkovou skupinu dobré zázemí.

Resident sídliště Bystrc svoje bydliště popsal jako poměrně příjemné. Uvedl, že je zde možnost vždy pohodlně zaparkovat. Velmi kladně hodnotí okolí sídliště a tráví, kde tráví velké množství času, což se mu také jeví jako důvod, proč by bydlení v Bystrci doporučil. Dlouhé dojíždění do centra města nebo na druhý konec města jej obtěžovalo. V současné chvíli to řeší tím, že jezdí autem. Jako nevýhodu vnímá sezónní a krátkodobé akce jako ohňostroje nebo různé akce pro děti, které mohou obyvatele obtěžovat hlukem.

Z hloubkových rozhovorů vyplývají některé další informace, které se týkají spokojenosti obyvatel. V zásadě tyto informace odpovídají výsledkům dotazníkového šetření, neboť nejvíce výhod zmínily obyvatelky lokality B2 a B4, zatímco nejvíce nevýhod zmiňoval resident z lokality B1.

Závěr

Z výše analyzovaných dat vyplývá, že tradiční kompaktní zástavba poblíž centra města Brna spolu s jeho centrem nedosáhly takového hodnocení spokojenosti obyvatel jako panelové sídliště s volnou zástavbou daleko od centra. Obyvatelé tedy spíše nehledají bydlení blízko centra se všemi službami a obchody dostupnými v docházkové vzdálenosti. Důležitější je bydlení v blízkosti přírody. Centrum města je dnes již méně atraktivní lokalitou, je zde málo zeleně a málo volného prostoru. Panelové sídliště B5 se umístilo nad očekávání dobře. Pro obyvatele je atraktivní okolí bydliště a samotná kvalita obytného souboru zdá se hraje menší roli. Bylo by zajímavé porovnat výsledky ze sídliště Bystrc s jiným brněnským sídlištěm.

To, že se v celkovém hodnocení v Brně nejlépe umístily řadové rodinné domky a vilová čtvrť, může být dáno nejen urbanistickými kvalitami daných lokalit, ale také hůře cenově dostupným bydlením v těchto lokalitách. Podle hodnocení je zde mnohem menší obměna obyvatel, nemovitosti se spíše dědí, než prodávají, a pokud se prodávají, tak za cenu, za kterou si tu nemovitost koupí člověk, který je přesvědčen, že zde bude šťastný (a možná právě proto poté hodnotí svoje bydliště pozitivněji). Vysoké hodnocení vilové čtvrti a řadových rodinných domků je dáno také tím, že bohatější obyvatelé jsou obecně spokojenější (Campbell, 1976; Lu, 1999) a spokojenost je také ovlivněna vlastnictvím domu (Buys, & Miller, 2012). Zajímavé je, že obyvatelé vilové čtvrti si v odpovědích dotazníků stěžovali na nedostatečnou vybavenost lokality (málo služeb), což by v jiných lokalitách mohlo celkové hodnocení ovlivnit mnohem více. Lze se tedy domnívat, že pokud by lokalita B2 měla lepší vybavenost službami, mohla by být hodnocena lépe než např. vídeňské soubory?

Případové studie ve Vídni dokazují, že je možné podpořit fungování komunity obytného souboru konceptem, který v zásadě spojuje potřeby obyvatel obytného souboru a je založen na vzájemném sdílení. Ve čtvrtém sledovaném souboru byla jednoznačně pozorována nejvíce soudržná komunita obyvatel. Je velmi pravděpodobné, že je to dáno právě tím, že je soubor navržen jako bezautový a jeho obyvatelé tedy spojuje myšlenka sdílení automobilů a smysl pro ekologii. Pokud je tedy již v úvodu vyselektována skupina obyvatel s podobným smýšlením, komunita daného souboru pak může fungovat lépe. Důležitá je ale filozofie tmelící myšlenky, neboť na příkladu obytného souboru Compact City lze vidět, že zde komunita obyvatel téměř nefunguje,

at' už je to právě dáno nesjednocující původní myšlenkou konceptu či nedostatečně snadno přístupnou platformou, která v souboru tvoří venkovní prostor a která v původním konceptu má právě sloužit i pro veřejnost. Zdá se, že Compact City nefunguje tak, jak si autoři představovali. Potenciál periferie města zřejmě není s to naplnit střešní „piazzetu“. Některým typům urbanistické struktury pravděpodobně sluší více některé části města, tedy že kompaktní, převrstvený blok patří do centra a volná zástavba v zeleni spíše na okraj města, blíže k přírodě. Tato myšlenka navazuje na zjištění, že v kompaktních městech nejsou lidé tak spokojení, jak se předpokládalo nebo v nich dokonce nechtějí žít (Neuman, 2005).

Obytné soubory ve Vídni není možné z hlediska spokojenosti obyvatel vzájemně porovnat, neboť počet vyplněných dotazníků nebyl dostatečný a u dvou obytných souborů ani nebyly výsledky z důvodu jejich malého množství vyhodnocovány. Data z dotazníkového šetření obyvatel obou souborů, která lze porovnávat, vykazovala minimální odchylky. Z výsledků lze usuzovat, že obecně jsou zde lidé spíše spokojení, ale tuto spokojenost nelze příliš spojovat s urbanistickou strukturou daných obytných souborů, neboť rozdíl mezi spokojeností obyvatel W2 a W4 nebyl dostatečný na to, aby bylo možné toto s určitostí tvrdit. Jeví se však, že je urbanistickou strukturou do jisté míry ovlivněno fungování komunity, neboť jsou zde viditelné rozdíly mezi jednotlivými soubory lišícími se urbanistickou strukturou. Důležitým faktorem jsou zde však odlišné koncepty těchto obytných souborů, které pravděpodobně ovlivňují soudržnost komunity.

Výzkum vztahu urbanistické struktury a spokojenosti obyvatel může urbanistům nabídnout hodnotná data. Směr dalšího výzkumu vnímám především ve zlepšení dotazníkové části výzkumu, kdy je určitě dobré spolupracovat s místními, co nejvíce je do šetření zapojit a v případě města Vídeň se také pokusit získat data ze sčítání obyvatel. V Brně by bylo zajímavé porovnat spokojenost napříč jedním typem struktury, například mezi panelovými sídlišti a ověřit tak výše zmíněná zjištění.

DOTAZNÍK VLIVU CHARAKTERU A UMÍSTĚNÍ URBANISTICKÉ STRUKTURY NA UDRŽITELNÝ ROZVOJ ÚZEMÍ

projekt GA ČR 17–26104S

Předmětem dotazníku je průzkum lokality

.....

Prosíme o vyplnění dotazníku libovolným dospělým členem Vaší domácnosti. Ve Vašich odpovědích prosím UVÁDĚJTE VLASTNÍ NÁZOR. Když nebude možné si lehce vybrat z nabízených možností, zvolte prosím tu, která se nejvíce blíží Vaší OSOBNÍ volbě.

Data z dotazníku jsou a zůstanou anonymní, budou sloužit výhradně pro potřeby akademického výzkumu na Fakultě architektury Vysokého učení technického v Brně.

Vyplněný dotazník, prosím, vložte do obálky označené logem FA VUT, zalepte a odevzdejte předsedovi Vašeho družstva (či jiné jím určené osobě)

.....

nebo vhod'te do jeho poštovní schránky.

Vyplněný dotazník prosím vhod'te do krabice označené logem FA VUT umístěné v přízemí Vašeho domu.

Učiňte tak prosím do .....

1. Kolik přibližně let žijete v této lokalitě?

_____ let

2. Přečtěte si následující výroky, který z nich je Vám bližší? Prosím, zakřížkujte číslici, která nejlépe vystihuje Váš názor.

V našem sousedství se opravdu cítím jako doma.	①	②	③	④	⑤	Někdy mám pocit, že naše sousedství ani nepoznávám, jako bych sem ani nepatřil(a).

3. Následující výroky popisují prostředí kolem Vás. Prosím, uveďte pomocí vyznačené škály, nakolik s nimi souhlasíte nebo nesouhlasíte.

		Rozhodně souhlasím	Spíše souhlasím	Ani nesouhlasím, ani	Spíše nesouhlasím	Rozhodně nesouhlasím
A	V okolí mého bydliště je dost nebezpečné chodit večer ven.	①	②	③	④	⑤
B	V okolí mého bydliště je dost nebezpečné vycházet ven i během dne.	①	②	③	④	⑤
C	Tato lokalita je „dobrá adresa“	①	②	③	④	⑤
D	V okolí se potlouká hodně neznámých lidí a bezdomovců.	①	②	③	④	⑤
E	Okolí mého bydliště je příjemně bezbariérové, lidé s berlemi či dětským kočárkem se zde mohou bez problémů pohybovat.	①	②	③	④	⑤

4. Líbí se Vám lokalita Vašeho bydliště? Jaký je Váš celkový estetický dojem z okolního prostoru? Zaznamenejte, prosím, svůj pocit na stupnici 1 až 10, kdy 10 znamená *velmi se mi líbí* a 1 *vůbec se mi nelíbí*.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
○	○	○	○	○	○	○	○	○	○
VŮBEC SE MI NELÍBÍ								VELMI SE MI LÍBÍ	

5. K jakým činnostem okolí svého domu využíváte? (Zakřížkujte všechny odpovídající varianty.)

- a) procházka, odpočinek, relaxace
- b) sport
- c) venčení psa
- d) pobyt s malými dětmi, na dětském hřišti
- e) společenské setkání
- f) nákupy, služby
- g) parkuji zde své auto
- h) práce na zahradě
- i) údržba prostoru vlastními silami
- j) jiné (vypište:_____)

6. Jak vnímáte dosažitelnost důležitých služeb ve Vaší lokalitě. Prosím zatrhněte příslušné políčko od výborně dosažitelné po špatně dosažitelné.

	výborně	velmi dobře	uspokojivě	hůře	špatně	nevím, službu nevyužívám
a) mateřská škola	①	②	③	④	⑤	⑥
b) základní škola	①	②	③	④	⑤	⑥
c) praktický lékař	①	②	③	④	⑤	⑥
d) lékárna	①	②	③	④	⑤	⑥
e) obchod s potravinami	①	②	③	④	⑤	⑥
f) drogerie	①	②	③	④	⑤	⑥
g) domácí potřeby	①	②	③	④	⑤	⑥
h) specializované obchody	①	②	③	④	⑤	⑥
i) kulturní zařízení	①	②	③	④	⑤	⑥
j) bezplatné sportoviště	①	②	③	④	⑤	⑥
k) park, zeleň vhodná k procházkám či relaxaci	①	②	③	④	⑤	⑥
l) parkovací místa	①	②	③	④	⑤	⑥
m) zastávka MHD	①	②	③	④	⑤	⑥

7. Jak byste obecně popsal(a) sousedské vztahy ve Vašem bydlišti? Hodnotil(a) byste je jako:

- a) velmi dobré
- b) spíše dobré
- c) ani dobré, ani špatné
- d) spíše špatné
- e) velmi špatné

8. Jak velká změna nastala ve složení Vašich sousedů v domě či v nejbližším okolí v posledních letech?

- a) Velká, ze starousedlíků už skoro nikdo nezůstal.
- b) Větší část sousedů se během posledních let vyměnila.
- c) Tak středním, někteří se vyměnili, jiní zůstávají.
- d) Malá, bydlí tu skoro pořád stejní lidé.
- e) Nevím, přistěhoval(a) jsem se teprve nedávno.

9. Jak byste ohodnotil následující aspekty v bezprostředním okolí domu. V každém řádku, prosím, zakřížkujte číslo, které nejlépe vystihuje Vaše vnímání.

	nepocítuji				velmi intenzivní
a) obtěžující hluk z dopravy	①	②	③	④	⑤
b) obtěžující hluk z venkovních společenských aktivit (např. hrající si děti, bavící se sousedé, rozjaření kolemjdoucí...)	①	②	③	④	⑤
c) obtěžující hluk z okolních bytů	①	②	③	④	⑤
d) prašnost	①	②	③	④	⑤
e) větrnost	①	②	③	④	⑤
f) nepříjemný zápach (např. tabákový kouř, grilování)	①	②	③	④	⑤
g) obtěžování hmyzem	①	②	③	④	⑤
h) výskyt hlodavců (např. potkani)	①	②	③	④	⑤

10. Podílíte se nějakým způsobem na tvorbě či údržbě veřejných prostor v okolí**Vašeho bydliště?**

- a) Ano, iniciuji a prosazuji úpravy prostoru v rámci svého zapojení v činnosti samosprávy, sdružení vlastníků nebo v jiné organizaci.
- b) Ano, aktivně reaguji na výzvy a podílím se na úpravách.
- c) Ano, podporuji plánované úpravy, ale nezapojuji se.
- d) Spíše jen sleduji dění.
- e) Ne, nezajímám se o to.

11. Uveďte prosím, nakolik souhlasíte či nesouhlasíte s následujícími výroky týkajícími se vašeho bytu:

		Rozhodně souhlasím	Spíše souhlasím	Ani nesouhlasím, ani souhlasím	Spíše nesouhlasím	Rozhodně nesouhlasím
A	Z mého bytu mám překrásný výhled	①	②	③	④	⑤
B	Byt je příjemně světlý a prosluněný	①	②	③	④	⑤
C	Do mého bytu je příliš vidět z okolí, musím mít proto okna vždy zakrytá	①	②	③	④	⑤
D	Byt je studený a temný	①	②	③	④	⑤
E	Byt se v letních měsících nepříjemně přehřívá	①	②	③	④	⑤

12. Kdyby jste měl(a) kouzelný prsten a mohl(a) jednu věc v okolí Vašeho bydliště změnit, co by to bylo?

Vypište: _____

NA ZÁVĚR BYCHOM PRO STATISTICKÉ ÚČELY POTŘEBOVALI VĚDĚT NĚKOLIK ÚDAJŮ O VÁS
A O VAŠÍ DOMÁCNOSTI.

13. Jste?

- 1) muž
- 2) žena

14. Jaký je Váš věk?

_____ let

15. Jaké je Vaše nejvyšší dosažené vzdělání?

- 1) základní
- 2) vyučen(a)
- 3) středoškolské s maturitou
- 4) vysokoškolské

**16. A jak byste na následující stupnici od 1 do 10 ohodnotil/a své zdraví?
10 znamená zcela zdrav/a, bez zdravotních potíží, 1 znamená vážné zdravotní
potíže.**

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
ZDRAVOTNÍ POTÍŽE					ZCELA ZDRÁV/A				

**17. Nyní nás bude zajímat, jaký způsob dopravy obvykle používáte na své pravidelné
cesty do zaměstnání (případně do školy, na nákupy či jiné pravidelné cesty):**

- a) chodím pěšky
- b) kolo
- c) městskou hromadnou dopravu
- d) motorku
- e) osobní automobil
- f) jiné (prosím vypište: _____)

17a. Kolik Vám jedna takováto cesta obvykle zabere času (od opuštění bytu po příchod do cíle)?

_____ minut

18. V případě, že sdílíte domácnost s partnerem či partnerkou, uveďte prosím i jeho typický způsob dopravy do zaměstnání (případně do školy, na nákupy či jiné pravidelné cesty):

- a) chodím pěšky
- b) kolo
- c) městskou hromadnou dopravu
- d) motorku
- e) osobní automobil
- f) jiné (prosím vypište: _____)

18a. Kolik partnerovi či partnerce jedna takováto cesta obvykle zabere času (od opuštění bytu po příchod do cíle)?

_____ minut

19. Kolik dalších osob kromě Vás žije v této domácnosti? U každé osoby prosím zaznamenejte věk a zda se jedná o muže či ženu.

- a) žádná další osoba
- b) 1. další osoba   věk: _____ muž x žena
- c) 2. další osoba   věk: _____ muž x žena
- d) 3. další osoba   věk: _____ muž x žena
- e) 4. další osoba   věk: _____ muž x žena
- f) 5. další osoba   věk: _____ muž x žena
- g) 6. další osoba   věk: _____ muž x žena

20. Jaký je zhruba čistý celkový společný měsíční příjem Vaší domácnosti? Prosím započítejte všechny příjmy všech členů Vaší domácnosti ze zaměstnání, z podnikání a ze sociálních dávek či dalších pravidelných zdrojů příjmu (u podnikatelů roční daňový základ snížený o daň a povinné sociální a zdravotní pojištění děleno dvanácti).

a) do 10 000 Kč	f) 30 001 - 40 000 Kč
b) 10 001 - 15 000 Kč	g) 40 001 - 50 000 Kč
c) 15 001 - 20 000 Kč	h) 50 001 - 70 000 Kč
d) 20 001 - 25 000 Kč	i) 70 001 - 90 000 Kč
e) 25 001 - 30 000 Kč	j) 90 001 Kč a více

DĚKUJEME VÁM ZA ČAS VĚNOVANÝ VYPLNĚNÍ DOTAZNÍKU

FRAGEBOGEN - DER EINFLUSS DES CHARAKTERS UND DER POSITIONIERUNG STÄDTISCHER STRUKTUREN AUF NACHHALTIGE ENTWICKLUNG

Projekt GA ČR 17-26104S

Der Gegenstand des Fragebogens sind die Vor-Ort Untersuchungen

.....

Wir möchten bitten, dass der Fragebogen durch unterschiedliche Erwachsene ausgefüllt wird.

Bitte äußern Sie NUR IHRE EIGENE MEINUNG bei den angeführten Möglichkeiten. Sollten Sie unentschieden sein, wählen Sie die, die Sie PERSÖNLICH bevorzugen.

Die Daten aus diesem Fragebogen bleiben immer anonym. Diese werden nur für die Zwecke der akademischen Forschung durch die Fakultät der Architektur an der Technischen Hochschule in Brno (VUT Brno) dienen.

Den ausgefüllten Fragebogen geben Sie bitte in einem verschlossenen Umschlag mit einem Logo der Fakultät für Architektur der Technischen Universität in Brno (VUT Brno) Ihrem Hausmeister (oder anderer von diesem bezeichneter Person)

.....

oder in sein Postfach legen.

Den ausgefüllten Fragebogen werfen Sie bitte in den Kasten hinein, der mit einem Logo "die Fakultät der Architektur aus der Technischen Hochschule in Brno (VUT Brno)" bezeichnet und sich in der Nähe Ihrer Haustür befinden wird.

Der Termin für die Abgabe jedes ausgefüllten Fragebogen ist der .....

1. Wieviel Jahre leben Sie in dieser Gegend?

_____ Jahre

2. Lesen Sie bitte folgende Äußerungen durch - welche Möglichkeit würden Sie bevorzugen? Kreuzen Sie bitte die Nummer an, die Ihrer Meinung näher ist.

In unserer Nachbarschaft fühle ich mich wirklich wie zu Hause.	①	②	③	④	⑤	Manchmal habe ich das Gefühl die Nachbarschaft nicht wieder zu erkennen oder ich gehöre nicht dazu.

3. Folgende Äußerungen beschreiben Ihre Umgebung. Wählen (kreuzen) Sie bitte die Möglichkeit, die Sie bevorzugen.

		Bin ganz einverstanden	Bin eher einverstanden	Weder JA noch NEIN	Bin eher nicht einverstanden	Bin ganz dagegen
A	In meiner Umgebung ist es zu gefährlich abends auszugehen.	①	②	③	④	⑤
B	In meiner Umgebung finde ich es zu gefährlich mich während des Tages zu bewegen.	①	②	③	④	⑤
C	Diese Gegend gehört zu einer guten Adresse in der Stadt.	①	②	③	④	⑤
D	In der Umgebung kann man viele unbekannten Leute und Obdachlose beobachten.	①	②	③	④	⑤
E	Die Umgebung meines Wohnortes ist weitreichend barrierefrei, Menschen mit mobiler Beeinträchtigung oder Kinderwagen können sich problemlos bewegen.	①	②	③	④	⑤

4. Gefällt Ihnen Ihr Viertel? Wie ist Ihr ästhetischer Gesamteindruck Ihrer Umgebung?

Kreuzen Sie bitte von 1 (gefällt mir nicht) bis 10 (gefällt mir sehr) an.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
GEFÄLLT ÜBERHAUPT NICHT					GEFÄLLT SEHR				

5. Welche Aktivitäten führen Sie in Ihre Umgebung aus? (Kreuzen Sie bitte alle relevanten Varianten an.)

- k) Spaziergang, Ruheort
- l) Sport
- m) Spazieren mit dem Hund
- n) Aufenthalt mit Kindern auf einem Kinderspielplatz
- o) gesellschaftliches Treffen
- p) Einkäufe, Dienste
- q) Parkplatz für meinem Auto
- r) Arbeit im Garten
- s) Heimarbeit z. B. im Garten
- t) andere Möglichkeit (schreiben Sie bitte welche: _____)

6. Wie würden Sie die Erreichbarkeit der wichtigsten Einrichtungen in Ihrer Umgebung bewerten? Kreuzen Sie bitte eine der unten angegebenen Möglichkeiten an.

	Sehr gut	gut	befriedigend	Nicht gut	schlecht	kann nicht beurteilen, Einrichtung nutze ich nicht
n) Kindergarten	①	②	③	④	⑤	⑥
o) Volks- und Hauptschule	①	②	③	④	⑤	⑥
p) praktischer Arzt	①	②	③	④	⑤	⑥
q) Apotheke	①	②	③	④	⑤	⑥
r) Nahrungsmittelgeschäft	①	②	③	④	⑤	⑥
s) Drogerie	①	②	③	④	⑤	⑥
t) Haushaltsgeschäft	①	②	③	④	⑤	⑥
u) Spezialgeschäfte	①	②	③	④	⑤	⑥
v) kulturelle Einrichtungen	①	②	③	④	⑤	⑥

w) unentgeltliche Sporteinrichtungen	①	②	③	④	⑤	⑥
x) Grünanlagen, die auch zum Spazieren oder Entspannen geeignet sind	①	②	③	④	⑤	⑥
y) Parkplätze	①	②	③	④	⑤	⑥
z) Öffi-Haltestelle	①	②	③	④	⑤	⑥

7. Wie würden Sie die Nachbarbeziehungen in Ihrem Wohnsitz beschreiben? Wählen Sie bitte eine der folgenden Möglichkeiten aus:

- f) sehr gut
- g) eher gut
- h) weder gut, noch schlecht
- i) eher schlecht
- j) sehr schlecht

8. Wieviel Ihrer Nachbarn haben ihre Wohnung in den letzten Jahren gewechselt?

- f) sehr viele der ursprünglichen Nachbarn sind wegezogen, momentan wohnen hier nur noch wenige von denen
- g) viele Nachbarn wechselten ihre Wohnung in den letzten Jahren
- h) keine großen Änderungen – einige der Nachbarn sind neu
- i) es hat einen geringen Wechsel gegeben
- j) ich weiß nicht, ich bin selbst erst vor nicht langer Zeit hierher gezogen

9. Wie würden Sie die folgenden Aspekte dieses Viertels bewerten? Kreuzen Sie bitte die Möglichkeit an, die Sie bevorzugen.

	unspürbar				Sehr intensiv
i) belästigender Verkehrslärm	①	②	③	④	⑤
j) belästigender Lärm durch gesellschaftliche Aktivitäten im Freien (z.B. spielende Kinder, Nachbarn, Passanten, ...)	①	②	③	④	⑤
k) belästigender Lärm von umliegenden Wohnungen	①	②	③	④	⑤
l) viel Staub	①	②	③	④	⑤
m) relativ starker Wind (zu windig)	①	②	③	④	⑤

n) Geruchsbelästigungen (z.B. von Rauchen, Grillen....)	①	②	③	④	⑤
o) Insektenplage	①	②	③	④	⑤
p) Rattenplage	①	②	③	④	⑤

10. Beteiligen Sie sich an der Erhaltung und etwaigen Arbeiten in Ihrem Wohnumfeld?

- f) Ja, aus eigener Initiative
- g) Ja, ich reagiere auf Anregungen und beteilige mich an den Arbeiten.
- h) Ja, ich unterstütze die geplanten Arbeiten, nehme aber selbst nicht teil daran.
- i) Verfolge eher ich nur die Aktivitäten.
- j) Nein, ich interessiere mich nicht dafür.

11. Bitte geben Sie ob Sie dafür oder dagegen sind:

		Bin ganz einverstanden	Bin eher einverstanden	Weder JA noch NEIN	Bin eher nicht einverstanden	Bin ganz dagegen
A	Aus meiner Wohnung habe ich eine wunderschöne Aussicht.	①	②	③	④	⑤
B	Die Wohnung ist angenehm hell und sonnig.	①	②	③	④	⑤
C	Meine Wohnung ist einsichtig.	①	②	③	④	⑤
D	Die Wohnung ist kalt und dunkel.	①	②	③	④	⑤
E	Die Wohnung überhitzt in den Sommermonaten.	①	②	③	④	⑤

12. Was würden Sie ändern, wenn Sie einen Wunsch frei hätten?

Angeben: _____

ZUM SCHLUSS UNSERES FRAGEBOGENS MÖCHTEN WIR EINIGE DATEN ÜBER SIE UND ÜBER IHREN HAUSHALT ERFAHREN, DIE WIR FÜR WISSENSCHAFTLICHE ZWECKE BEARBEITEN WERDEN.

13. Geschlecht?

- 3) männlich
- 4) weiblich

14. Wie alt sind Sie?

_____ Jahre

15. Was ist Ihre höchste Schulbildung?

- 5) Volksschule
- 6) Hauptschule (auch wenn nicht abgeschlossen)
- 7) Matura
- 8) Hochschule

16. Wie würden Sie Ihren Gesundheitszustand bewerten? (Nr. 10 bedeutet ganz gesund und ohne jede Einschränkung, Nr. 1 bedeutet ernsthafte gesundheitliche Einschränkungen).

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
GESUNDHEITSLICH									
E							GANZ GESUND		
EINSCHRÄNKUNGE									
N									

17. Welche Transportmittel verwenden Sie täglich (Weg zur Schule, Arbeit, Shopping oder andere regelmäßige Strecken):

- g) zu Fuß
- h) Fahrrad
- i) öffentlicher Verkehrsmittel
- j) Motorrad
- k) eigenes Auto

l) andere (bitte angeben: _____)

17a. Wieviel Zeit beanspruchen Ihre täglichen Wege?

_____ Minuten

18. Wenn Sie nicht alleine leben, welche Transportmittel verwenden andere Personen täglich in Ihrem Haushalt? (Weg zur Schule, Arbeit, Shopping oder andere regelmäßige Strecken):

- g) zu Fuß
- h) Fahrrad
- i) öffentliches Verkehrsmittel
- j) Motorrad
- k) eigenes Auto
- l) andere (bitte angeben: _____)

18a. Wieviel Zeit beanspruchen diese Personen auf Ihren täglichen Wegen (vom Verlassen der Wohnung bis zur Ankunft am Zielort)?

_____ Minuten

19. Wieviele Personen (außer Ihnen) leben noch in diesem Haushalt? Bei jeder Person geben Sie bitte das Alter und Geschlecht an.

- h) 0 Person
- i) 1. weitere Person   Alter: _____ Mann x Frau
- j) 2. weitere Person   Alter: _____ Mann x Frau
- k) 3. weitere Person   Alter: _____ Mann x Frau
- l) 4. weitere Person   Alter: _____ Mann x Frau
- m) 5. weitere Person   Alter: _____ Mann x Frau
- n) 6. weitere Person   Alter: _____ Mann x Frau

20. Was für eine Wohnform haben Sie?

- 1. Miete
- 2. Eigentum
- 3. Baugruppe
- 4. Gemeindewohnung
- 5. Genossenschaftswohnung

21. Zirka wie hoch ist das monatliche Nettoeinkommen aller Mitglieder in Ihrem Haushalt? Rechnen Sie bitte alle gemeinsamen Einkommen (Arbeit, privates Unternehmen, Sozialleistungen und andere regelmäßige Einkommen).

a) bis 1000 €	f) 3001 - 4000 €
b) 1001 - 1500 €	g) 4001 - 5000 €
c) 1501 - 2000 €	h) 5001 - 6000 €
d) 2001 - 2500 €	i) 6001 - 8000 €
e) 2501 - 3000 €	j) Mehr als 8001€

WIR MÖCHTEN UNS HERZLICH FÜR DIE ZEIT BEDANKEN!

Honza, 29 let_B1_Brno_centrum

Jak dlouho v centru Brna bydlíš?

Bydlel jsem tam od narození do 27 let.

A proč ses odstěhoval?

Nesouviselo to s lokalitou, chtěl jsem se osamostatnit, takže osobní důvody. To byl vlastně jediný důvod.

Co se ti v centru Brna líbí?

Asi to známe, ten kdo bydlí ve městě, tak chce spíš někam mimo centrum, ten kdo bydlí na vesnici, tak třeba víc obdivuje to ve městě. Největší výhoda je, já to mám teda přímo na Solniční, že je to 100 metrů od České, což největší nebo druhý největší ucel MHD v Brně, takže člověk má všechno opravdu blízko. Ted' nemyslím jen služby, ale kamkoli člověk jede, tak vyjde z domu a sedá na MDH. Což je v tomto směru dobré, hlavně když člověk nemusí řešit nějaké auto a všude se bez problému rychle dostane. Tím pádem šalinkarta je stoprocentní jistota, že si ji člověk koupí, to není o čem přemýšlet.

Ale zase tam není příroda, ta mi tam hrozně chybí. Klid, což přes týden v zimě je docela jedno, ale v létě, když jsi třeba v prvním patře a je teplo a chceš si otevřít okno a pod okny máš dvě zahrádky restaurací, tak to je hrozný. Je to hrozný hluk. Nejhorší co jsem vždycky považoval je hluk z těch zahrádek, což je takový šum, u kterého se nedá spát, je to daleko silnější, než když někdo náhodně zakřičí a projde kolem z hospody, to je za minutu klid a člověku to nevadí. Nejhorší bylo fakt tady to kontinuální žvanění.

Těch negativ je ale hodně, hlavně ta příroda, hluk a přístupnost auta. Což je teda věc, kterou člověk neřeší, když je mladý, protože nemá zas tak moc starostí a zodpovědnosti, jen chodí do školy a na nějaké sporty a spíš to kvituje. Každopádně bydlení v centru, mít ten byt v centru, kde člověk, aby přijel autem ke svému baráku je skoro nemožné a aby u něj

zaparkoval je úplně nereálné. To znamená, že i když máš nějaké výjimky a máš kliku, žiješ tam hromadu let a znáš prostředí a víš, kde můžeš stát, kde bývá volno, kde se domluvíš s policistou, tak stejně to auto postavíš řekněme 300 metrů od dveří. Což v momentě, když máš veliký nákup, stěhuješ, nakoupíš třeba skříně v Ikei, vždycky je to hrozný problém, protože se s tím pořád někde taháš. V kombinaci v létě, když se vracíš z chaty a jsi v monterkách, v teplákách nebo v nějakých hadrech, člověk je špinavý, něco stěhuje a nosí tam věci a kouká na něj sto lidí ze zahrádky, kteří jsou tam zrovna s kamarády na pivu, tak to je pro mě tak to nejsilnější, co si z toho já беру.

Ted', kdy se stěhuji, někam, kde je klid a nikdo na tebe nekouká a máš tam svoje parkovací stání a nemůže na tebe sněžit, pršet a to ani nemusíš být na vesnici, tak to je úplně o něčem jiném.

Jak se tam tedy řeší to parkování?

Tak dřív to bylo tak, že nebyl žádný systém, to byla prostě anarchie. Byla místa, kde byly automaty, takže platil úplně každý. Systém byl takový, že nebyl rozdíl mezi residentem, abonentem a návštěvníkem a tudíž byla místa, kde platili všichni a pak byla místa, kde nebylo placené parkování a tam potom neplatil nikdo. Ono oficiálně do těchto míst měli přístup pouze residenti a abonenti, ovšem vzhledem k tomu, že to nikdo nekontroloval, tak tam jezdili úplně všichni. Takže když máš na jedné ulici řekněme 15 parkovacích míst, například na Solniční, což samozřejmě nepokryje ani z daleka ty residenty a k tomu máš lidi, co tam jedou na kafe a na nákupy, navíc je tam blízko ústavní soud, takže tam jezdí i tihle lidé, tak to je absolutně nereálné. Standardně jsem parkoval špatně, parkoval jsem mimo předpisy, stával jsem na chodnících a nikdy to nikdo neřešil, přičemž za deset let takového parkování jsem dostal dvě pokuty v hodnotě 200 korun. Takže je úplně jedno, jak je systém nastavený, pokud ho nikdo nevymáhá, tak to nefunguje.

Ted' poslední dva, tři roky je ten nový systém, ty tzv. modré zóny, asi víš, o co se jedná. To je alespoň nějaký více zorganizovaný systém, má to

trošku nějaký řád, nevím, zda úplně dobrý systém. Mě jako residentovi to samozřejmě pomáhá, výrazně to zvýhodňuje residenty, pak jsou abonenti a až potom jsou návštěvníci. Jsou místa, kam návštěvníci vůbec nesmějí a pak jsou místa, kam může resident a abonent, kde ale abonent platí velký peníze. To pomohlo nějakému filtru, že jsou ulice vyčištěny od lidí, co tam nemají co dělat. Mě to zlepšilo život, ale zase je to takové přehnané. Já se svým trvalým bydlištěm na Solniční mám toto povolení na celou tu zónu centra plus na všechny přilehlé zóny, což mě to samozřejmě vyhovuje, ale z logiky věci je docela na hlavu, že já můžu téměř bezplatně - plátím ročně dvě stovky - zaparkovat od Grandu, přes Kpt. Jaroše až po Konečného náměstí úplně kdekoliv a zdarma v podstatě. Mít tak obrovský benefit na tak obrovském území.

Co myslíš, že by té lokalitě mohlo pomoci?

Obecně si myslím, že v centru by to chtělo daleko více zeleně. Vidím, že je tam tendence likvidovat parkovací stání a místo toho dávat nějaká prostranství. Třeba tam, kde je dnes Jošt a naproti je ta socha s kostkou, tak tam bylo ještě 15 let zpět normálně parkoviště a takových míst je hodně. Což si myslím, že je dobrý směr, ale pořád bych řekl, že když už se tyto plochy vytváří, tak tam musí být nějaká zeleň. Klidně trávníky, ano je to těžší na údržbu, ale nechceme z toho centra dělat jednu velkou kamennou plochu. Já vím, že je to zase marketing, jde o to, aby tam mohly být stánky v zimě, kluziště, aby tam mohly probíhat demonstrace. Ale ta zeleň tam fakt chybí. Třeba jak vypadá park u Janáčkova divadla nebo ten park naproti, který se snad bude rekonstruovat, tak takové plochy bych ocenil, to by bylo určitě dobré. Určitě i nějaké aleje stromů v ulicích. Trávníky možná nejsou reálné, to nevím, ale minimálně víc stromů. A parkování, to je problém vždycky, je to historické jádro, ulice jsou malé, úzké, místo není, všechno je drahé.

Nedal by se ten problém s parkováním řešit parkovacími domy?

Parkovací domy tam sice jsou, ale mají zásadní problém. Je jich tam teda hodně, pod Janáčkovým divadlem, na Kopečné, pak u Internacionálu. Ale většina z nich je z ruky, člověk, který jede na náměstí Svobody, nechce někde zaparkovat a pak jít půl nebo tři čtvrtě kilometru do centra, to je prostě na denní používání z ruky. Kapacitně si myslím, že by stejně nepojali nápor, který v tom centru je a hlavně si myslím, že jsou koncepčně řešeny špatně. Všechny parkovací domy bez výjimky jsou soukromí investoři. Chtělo by to fakt podpořit městem. Třeba pro mě nemá absolutně smysl dávat auto někam do podzemních garáží a platit drahé parkování investorovi, který potřebuje nějak navrátit obrovskou investici do parkovacího domu. Kdyby to stálo 40 korun za hodinu a já bych tam stál normálně, když tam bydlím, tak by to vůbec nemělo smysl. I kdybych tam jezdil jen občas, tak stejně je to drahé. Kdybych tam stál třeba osm hodin denně, tak je to nerealné. Pokud to bude soukromý investor, který na tom chce vydělat, tak tam nikdo z residentů parkovat nebude, krom toho, že to pro ně bude pořád hrozně daleko od domu, i kdyby to bylo někde pod Svobodákem. Já teda netuším, kolik dalo město peněz do residenčního parkování, ale je možné, že kdyby místo toho na svoje náklady postavilo nějaké parkovací domy, které by ale fungovali jako rozšíření toho residenčního parkování. Fungovalo by to v podstatě stejně jako modré zóny, ale bylo by to v parkovacím domu. To, že si zaparkuješ u svého bytu je pochopitelně nerealné, ale řekněme, že když bydlíš v centru, tak už s tím tak nějak musíš počítat.

Jak jsi využíval veřejnou dopravu, chodíval jsi někdy také pěšky?

Veřejnou dopravu jsem využíval v podstatě pořád. Po centru jsem chodil jenom pěšky. Hodně jsem právě využíval obchody v blízkém okolí, nejezdil jsem do Vaňkovky nebo do Olympie, stačilo jít na Kobližnou

a bylo tam všechno. Do školy a na různé sporty a tak jsem jezdil veřejnou dopravou.

Považuješ tu lokalitu za hezkou, čistou a bezpečnou?

Myslím, že je to různé v různých částech centra. Teď po rekonstrukci si myslím, že třeba Česká je docela pěkná, i Dominikánské náměstí a náměstí Svobody. Ale stále jsou tam hrozná místa, například tramvajový uzel Hlavní nádraží. To je podle mě fakt katastrofa, tam je podle mě potřeba udělat kompletní rekonstrukce. Třeba netuším, kdo vlastní ty domy od Letma po Denisovy sady. Tam se schází právě divná individua, protože jsou tam neobydlené cosi kdosi domy, s vybuchanými okny a nejsou tam moc kvalitní služby, něco je tam nového, ale stále je tam hromada zákoutí, která vybízí k tomu, aby se tam scházeli bezdomovci. Celkově je to centrum asi docela nevyvážené, záleží, zda to bylo nějak rekonstruované nebo ne. Třeba prostranství před radnicí nebo kostelem sv. Tomáše, to jsou pěkná místa, tam prostě tady ty individua moc neuvidíš, protože tam není moc, kde by se mohli scházet, což je super. Hlavní nádraží je velký problém. Pak jsou různé ulice, kde bydlí víc Romů, třeba na Malinovského náměstí kolem Centrumu a na Kobližné nebo ta ulice, když jdeš z Náměstí Svobody na Dominikánské náměstí. Tam asi ještě bydlí v té neopravené zástavbě hodně ti původní nájemníci.

Myslíš, že je to vhodné bydlení třeba pro seniory nebo rodiny s dětmi?

Já jsem byl spokojený, myslím si, že na dětství je to ideální. Když je člověk mladý, tak tam má všechno - ano, jsem městské dítě, ale to jsme vlastně všichni. Ale jde o to, že člověk nemusí nikam daleko jezdit, všechno má po ruce, kdykoliv se cokoliv děje, tak stačí jen vyjít ven a je to blízko. Ale samozřejmě, jak je člověk starší, tak asi preferuje spíše opak.

Pro seniory si ale myslím, že je to super, má všechno blízko nepotřebuje auto, všechny služby má blízko. Pro seniora je to poměrně dobré. Pro rodinu

s dětmi, těžko říct, asi taky dobré. Když zase bydlí rodiny daleko od centra, tak pak ty děti naráží na problémy s nedostatečnou dopravou, nejedí jim tam pak třeba v noci rozjezdy a chtějí bydlet zase ve městě.

Já na sobě pocítuji to, že chci to, co nemám. Nemám to úplně jasné, že bych řekl - ano, centrum je to, kde chci bydlet. Ale spíš chci teď zažít to, co jsem ještě neměl. V současné době kupuji byt v Bystrci v nové zástavbě. A tam budu mít klid, podzemní parkování přímo pod bytem v domě, blízko k přírodě a vyměním to za dostupnost, což mi ale nevadí, protože jezdím autem.

Rozhovor byl uskutečněn telefonicky 17. 3. 2020

více lidí, aby do města nebo k nádraží mohli na přímo, ne jak je to teď s přestupy.

Jak dlouho v lokalitě žijete?

Bydlím tu v Masarykově čtvrti už 25 let.

Co se vám v lokalitě líbí?

Určitě je to perfektní blízkost do centra, blízká příroda a je tu klid. A jsou tady možnosti pro děti. Tak to bych tak vypíchla, to je nejvíc.

Co vám v lokalitě chybí?

Ano určitě, není tu žádná obslužnost, výběr a konkurence potravin, žádná jiná taková věc, restaurace, nebo občerstvovací zařízení, čistírna. Chybí tu prostě nějaké obchodní středisko, něco s papírnictvím, zeleninou a tak. To tu prostě pro ty starý lidi rozhodně schází, mají to daleko do obchodu a je tu jen jeden, takže si nemohou vybrat. Cokoli chcete vyřídit, tak musíte do centra, protože jinak jsou tu vysoké ceny potravin.

A ještě tu máme nový nešvar, co se mi nelíbí a to je to, že kdokoli tu prodá rodinný dům, tak z toho vyroste bytový objekt obrovské výšky a různých architektur, což sem někdy ani nehodí. Asi se zvyšuje počet obyvatel, ale tímto způsobem. Dělají se z toho takové baráky pro hodně rodin, nastaví o tři patra nebo obstaví pozemek. Na jeden tu koukám a zatím nepoznám, jestli to budou byty nebo to staví někdo pro sebe, to se zatím nedá poznat. Ale 'prostě kdokoli tu něco prodá, tak je z toho obrovský panelák.

Jak hodnotíte cestování z vaší lokality?

Cesta do centra je pohodlná, jelikož je zachován provoz ze Žlutého kopce na Českou bez přesedání trolejbusem a také z Náměstí Míru bez přesedání na Českou tramvají. Horší je dost špatná dostupnost na Mendlovo náměstí. Jede to jen někdy a je to hodně omezené. Je tam jeden jediný spoj, který propojuje Tábor s Myslívem, jede to tady po Lerchové, ale jede to jenom někdy. Také mne napadá dostupnost k Vaňkovce, jak to jezdívalo dříve, že to posbíralo

Jezdíte autem, je cestování autem od vás pohodlné?

Ano, autem jezdím každý den. Dá se odsud dobře dostat do osmi, do půl deváté ráno, potom kolem poledne to jde, ale katastrofa je odpoledne tak od 16-18 hodin. To je neprůjezdné, na Úvoze zácpy a podobně je to tak i z druhé strany ze směru Lipové.

Máte nějaké problémy s parkováním?

Tady se vždycky parkovalo na volno, protože jsou tu některé vilky takové malé, které mají takové ty prvorepublikové garáže, do kterých se ta auta prostě nevlezou. To znamená, že si krásně zaparkují před svým domem, protože nám teď opravili ulici, tak tu místa máme. Nicméně je tu Nemocnice Žlutý kopec, kadeřnictví, nějaká firma kousek od nás ve vilce, tak ráno - což říká moje kamarádka, která tu má to kadeřnictví - tak když jede ráno na šestou hodinu, tak tu není schopná zaparkovat. Dělá pravidelně dvě, tři kolečka. Protože jsou tu starousedlíci, kteří to obsadí a asi ta nemocnice k tomu. Přes den už je to víceméně volné, to už se dá. Mají nám tu ale udělat ty modré zóny, což moc nechápu, jak to bude, starousedlíci to budou mít jednoduché, ale ostatní teda nevím. Problém je také ta samoobsluha na konci Lerchové, tam se nedá zaparkovat vůbec, tam je málo stání. Také u bazénu na Kraví hoře se nedá zaparkovat, je to tam malé. Na jednu stranu je to dobře, že se ta automobilová doprava moc nerozšiřuje. Ale zase si myslím, že kdyby všichni zaparkovali do svých garáží, tak by tu bylo o třetinu méně aut.

Jak dlouho dojíždíte do práce?

Práci mám na Hybešové, tam chodívám pěšky, to je v pohodě, někdy ale jezdím i dál a to mi taky celkem vyhovuje. Ale napadlo mne teďka napojení na Mendlovo náměstí pěšky, které tam teď přes zahrádky chybí. Ted' jsem někde zaznamenala, že

tam chtějí tam dělat nějakou výstavbu, s čímž teda nesouhlasím, protože přeci jen tady nemůžeme nějak lehce seběhnout na ten Mendlák a nevím, proč by tam měla být nějaká zástavba rodinných domů. Ponechala bych tam zahrádky, tak jak je to teď prostě.

Víte něco o aktivitách spolku občanů Masarykovi čtvrti?

Ano, to je pan právník, co bydlí kousek tady ode mě, nemůžu si vzpomenout na jméno. Je to sdružení občanů Masarykovi čtvrti a tento pán si to vzal dost za své. Vždy, když se něco děje, tak jednak posílá různé petice a vymýšlí podpisové akce, ale také nějaké akce před Vánocemi, chodí zpívat k samoobsluze. Možná dělají i víc věcí, já už nemám děti školního věku, tak to nesleduji. Myslím, že dokonce uklízí Wilsonův les a tak. Já to vždycky čtu v takovém tom informačním časopisu, který vydává asi městská část, tam se vždycky dozvíme hodně informací.

Jak dobře znáte svoje sousedy? Jsou kamarádští?

Tady se to velice změnilo. Když jsem se sem přistěhovala před těmi 25 lety, tak to tu bylo jak na vesnici. Všichni se tu znali a bydleli tu spíše staří občané. A potom po revoluci, kdy vlastně ti staří lidé vymřeli, tak to získali ti mladí a jelikož ty domy byly zanedbané a staré, protože se do nich neinvestovalo, tak bych řekla, že třeba sedmdesát procent lidí to prodalo. Takže se tu velmi změnili majitelé. Dodneška, když vezmu náš kousek ulice, tak tu těch starousedlíků moc nezbylo. Takže nás původních je tu hodně málo a od toho se odvíjí, že se tu moc neznáme. Na zvonku už není nic napsáno a znám opravdu tak dva domy doprava a dva domy doleva a někdo před námi. Ale že bychom o sobě něco věděli, to tu nefunguje. A to tedy беру jen ty rodinné domy, nevím, jak je to výš, kde mají na Havlíčkově činžáky. Ale opravdu už se tady neznáme, jen se pozdravíme.

Považujete vaše místo bydliště za hezké, čisté a bezpečné?

Ano, ano. Tady je obrovský klid. Tady můžete sedět na zahradě nebo na dvoře a máte tu klid a nemáte pocit, že jste ve městě. Hluk je tu minimální, je tu docela i příroda, jsou tu veverky, ježci a kočky tu létají. Takže vám to přijde, že nejste ve městě. Dojedete za 20 minut na Českou, takže to je super. Rozhodně to bydlení tady doporučuji a je super. Jediné neštěstí pro ty staré lidi jsou tu ty obchody. A ještě se tu občas hádají, co kde postavit, teď se řeší na Kraví hoře nějaký multifunkční dům s byty, tak tu je nějaká panika kolem toho. Ale o tom moc nevím.

Děkuji za rozhovor!

Taky děkuji a přeji hodně štěstí s výzkumem.

Rozhovor byl uskutečněn telefonicky 16. 3. 2020.

Jak dlouho v lokalitě žiješ?

Žiju v lokalitě skoro 2 roky, bydlela jsem totiž rok na Bayerově 32 a teď jsem na Bayerově 10, tady jsem asi tři čtvrtě roku.

Proč ses přestěhovala na stejnou ulici?

Předtím jsem bydlela v Židenicích a to bylo hrozně z ruky. To první bydlení na Bayerově se nám naskytlo přes inzerát a zůstali jsme tam kvůli bytu, protože byl skvělý a pak když jsme se stěhovali, tak jsem hledala inzeráty primárně v té lokalitě. Jednak proto, abychom se nemuseli stěhovat daleko, protože jsme měli velkou matračku a hodně věcí a druhak protože jsem tam byla hodně spokojená. Mám to všechno blízko, není to jak Židenice, nebydlím daleko od centra, mám to kousek od školy. Máme 3 minuty Lidl od domu, 5 minut zastávku Pionýrská, kde jezdí jak tramvaje tak trolejbusy. Všechno máme po ruce, Lužánky a Tyršův sad. Taková ideální lokalita.

Je tam dost služeb?

Já využívám v okolí hlavně ten Lidl a kousek od domu máme drogerii Barvy laky. Dva baráky od nás je hospoda U Karla, je tu hodně hospod, je tu pěkná kavárna a kinotéka Just Wine. I ty specifický věci jako knihovna a škola jsou blízko, na Veveří do školy chodívám pěšky a mám to 10 minut.

Máš nějaký zkušenosti s parkováním?

No, auto nemáme, takže přesně nevím. Ale mám pocit, že to parkoviště je spíš narvané, ale jak kdy. Samozřejmě záleží na čase, dopoledne je to lepší, když jsou všichni v práci, ale odpoledne mi přijde, že se tam zaparkovat nedá. Kdybychom se sem chtěli stěhovat autem, tak to asi úplně nezvládneme.

Co by se dalo v lokalitě zlepšit?

Jediné, co mi vadí, je vzhledem k množství hospod je tu hodně kuřáků postávajících před nimi. My máme vchod přímo mezi dvěma vietnamskými restauracemi

a lidi postávají před nimi a když chce člověk domů, tak se musí prodírat davem kuřáků, tak to mi vadí. Hluk mi nevadí, máme okno do dvora, takže tam je slyšet akorát mateřská školka a přímo před domem máme hřiště, takže když tam v létě děti jsou tak vřeští. Ale to se s těmi hospodami nedá srovnat, tohle mi nevadí.

Když už jsi zmínila ten vnitroblok, je tam nějaká možnost využití i pro residenty?

Tam je asi desetimetrů čtverečních. Teď tam nějaká slečna si uklízela zahradu a asi tam bude něco sadit, ale odporu mají klíče asi jen ti, co bydlí dole. My jsme v prvním patře, možná, že kdybych chtěla, tak se tam nějak dostanu, ale není to pro mě úplně záměrem. Když jsme se sem stěhovali, tak mi o tom nikdo záměrně neříkal.

Zmínila jsi, že máte super byt, jak se ti vlastně líbí?

No, teď máme aktuálně klasiku - vysoké stropy, parkety, takové ty velké masivní dřevěné dveře. Výhled máme úžasný, ve vnitrobloku máme stromy, takže to se moc těším na jaro, až to bude všechno zelené. Na tom předchozím bytě jsme měli výhled na opačnou stranu směrem do ulice a viděli jsme akorát ten panelák a z těch oken se odráželo světlo nám do oken a to bylo dost nepříjemné. Tady ten náš dům je relativně starý, ale vzhledem k tomu, že to celé vlastní jedna doktorka, tak se o to docela starají. Zrovna dnes tu máme rekonstrukce a celý den tu bouchají. Celé se to tu vlastně rekonstruuje, takže se o to pořád někdo stará. Ten byt, kde bydlíme teď, je vlastně fakt změna, oproti předchozímu bydlení. Ten předchozí byt na Bayerově byl prostě klasický obyčejný byt, v rámci možností zrekonstruovaný, ale nic extra. Teď, jak máme ty vysoké stropy a parkety, tak to je úplně něco jiného, je to celé prosvětlené a je tu více prostoru.

Považuješ místo bydliště za hezké, čisté a bezpečné?

No to asi úplně ne, protože z těch hospod, tak jsou tu samozřejmě pochybné existence. Bezpečné asi jo, nikdy to nebylo tak, že bych se tu cítila nějak nesvá, maximálně kousek vedle toho Lidlu je hospoda, kde je spousta pochybných existencí a u toho Lidlu samozřejmě klasika, takové nepřátelské. Ale tady ta naše ulice je celkem fajn, tady se nebojím. Čisto v rámci možností, někdy je to tu pozvracené od těch hospod, někdy jsou tu nějaké flašky a nepořádek po lidech. Ale injekční stříkačky třeba jsem tu nikdy neviděla, to myslím, že tu vůbec není. Máme tu kousek od domu popelnice na tříděný odpad a ty těd'ka byly strašně zabordelené, protože to asi delší dobu nikdo nevyvezl, což nebylo moc příjemné. To na té kráse lokality taky moc nepřidá.

Co se ti teda nelíbí?

Někomu by mohlo chybět víc stromů. Bayerova je dlouhá a jedna půlka té ulice je dost suchá, od Dřeváka po Just Wine, ta část je hodně asfaltová. Ale my tu máme i pár stromů a to docela jde. Taky to parkoviště s auty nepůsobí nijak úžasně. Jinak hluk z dopravy třeba, ten nás neruší, nemáme tu žádný trolejbus přímo a tak. Hluk jen z těch hospod.

Myslíš, že je tam dobré zázemí pro tebe jako studenta a pracujícího?

Já pracuji v personální agentuře, která je na Kounicově, takže je to v podstatě v lokalitě, dost z té lokality vlastně těžím a mám to jen 10 minut pěšky do práce i do školy.

Myslíš, že je to vhodné bydlení i pro jinou skupinu obyvatel než jsou studenti?

Pro studenty je to super lokalita, ale v budoucnu bych tu vychovávat děti rozhodně nechtěla. A to právě kvůli tomu, že mám jiné představy o zázemí pro rodinu, chtěla bych bydlet ideálně na venkově. V rámci Brna je to pro mě nepředstavitelné kvůli

nedostatku zeleně a asi bych i tu bezpečnost přehodnotila, kdyby šlo o moje děti.

Rozhovor byl uskutečněn telefonicky 15. 3. 2020

přeparkujeme. Ale nikdy tu nebyl problém s parkováním.

Jak dlouho v lokalitě žijete?

Ted' v červnu to bude 6 roků.

Proč jste se přestěhovali zrovna tam?

My jsme byli předtím v Ostravě na výšce a věděli jsme, že chceme jít do Brna. A můj bratr studoval na VUT a bydlel na kolejích v Technologickém parku. Takže jsme tuto lokalitu poznali a věděli jsme, že je to tu fajn, že je tu bezpečno, že jsou tu všechny služby, pěkně чисто a žádné problematické skupiny. Takže jsme věděli, že je to taková lepší čtvrt' a když jsme hledali podnájem, tak jsme se zaměřili na tuto oblast. Našli jsme domek se zahradou za dobrou cenu, což bylo pro nás úplně super. Já jsem rozhodně nechtěla jít do paneláku, takže vypadla všechna sídliště. A všechny takové ty lokality, které nemají označení, jako bezpečné. Královo pole vyšlo vítězně a i co se týká ceny, protože byly čtvrtě, které byly rozhodně dražší.

Co se ti v lokalitě líbí?

V prvním momentě je to dopravní dostupnost, že se dokážeme za půl hodiny dostat kamkoliv. Také jsou blízko obchvaty, když třeba jedeme domů na Slovensko, tak se dá rychle najet na obchvat. Také blízkost MHD - je tu totiž zastávka Červinkova, Semilasso a Slovanské náměstí, což je úplný luxus. Také je tu klid, není to tu rušné, není tu noční život. Navíc naše ulice je jednosměrná, takže o to je to klidnější. A také je to možnost parkovat, můžeme parkovat před domem.

S tím parkováním míváte nějaké problémy?

Ne. My tam teď parkujeme dodávku a úplně super. Jako když je tu nějaký zápas, nebo na Slovaňáku nějaký koncert, tak se to naplní, ale to je záležitost na pár hodin. A navíc my tu většinou už parkujeme. Anebo když přijedeme pozdě, tak se to třeba naplní a na chvíli zaparkujeme někde dál a pak si to

A zpátky k těm výhodám lokality, co tě ještě napadá?

Co se týká toho, jak mám teď Adama (*tříletý chlapec, pozn. autora*) tak je dobré, že jsou tu hřiště po ruce. Dá se jít také do parku, ten park je teda nic moc, ale aspoň něco. Anebo dole, jak je nádraží je to dobré. A také je super, že je tu vlaková zastávka. Jezdíváme na výlety s Adamem a to je super.

Zmínila jsi, že park je nic moc, co tě k tomu napadá?

Určitě bych dala lepší prolézačky pro malé děti, je to strašně slabé. Přijde tam pět dětí a už je to plné. Také pískoviště je nic moc. A chybí mi tam stromy. Je to sice fajn na piknik, ale když je teplé léto, tak tam ty stromy chybí. Ten stín se strašně rychle obsadí a už tam není moc kde sedět. Dost rychle se to naplní. Je to sice velké, ale není tam vlastně moc místa. Také to občerstvení je slabé, spíš taková nouzovka. V okolí jsou tu ale fajn podniky a kavárny. Dá se tu i třeba s návštěvou, když je chceme někam vzít a nechce se nám vařit, jít do nějaké restaurace a tak, toto tu určitě je.

Co myslíš, že by zlepšilo život v okolí tvého bydliště?

Určitě stromy a lepší dětské hřiště a zaměření na malé batolata. Ta prolízka je hlavně pro ty starší děti.

Takže obecně jsi spokojená s touto lokalitou?

Velmi spokojená. Nemáme nějak potřebu odtud odejít. Máme v plánu nějaké delší cestování, takže kdybychom potom měli měnit bydlení, tak bychom se snažili zůstat v této lokalitě. Královo Pole, možná Řečkovice, Medlánky.

A co by pro vás při výběru nového bydliště bylo důležité?

Asi bych se více dívala na nějaké komunity vzdělávání pro Adama. Jsou tu školy, ale nejsem zastánce tradičního školství a i ty alternativní, které jsou tu, nejsou úplně takové, že bych s tím byla spokojená. Asi bychom se více dívali na tyto možnosti, aby bylo něco bližší. Někaké komunity, domácí vzdělávání. A určitě také lepší dostupnost do přírody. Něco, jako jsou třeba Soběšice, jak je tam to enviro centrum a lesy a tak. Je to blíž k přírodě. Je to taková ta druhá možnost, bydlet dál od Brna, ale blíž k přírodě. Jako kdyby to bylo Brno tak super.

Samotná pointa toho, jaká je tato čtvrť, že je klidná a super dostupná je skvělé, ale co se týká toho vzdělávání, tak to mi tu ještě něco chybí. Jsou tu nějaké rezervy a nechce se mi to úplně kompenzovat tím cestováním, protože to je zase čas strávený v MHD.

Čím se živíš, zabýváš? Je pro to v lokalitě zázemí?

Já pracuji jako QA testerka v IT můžu pracovat i z domu a naše firma se bude pravděpodobně do konce roku stěhovat tam, kde je bývalá Zbrojovka. Takže mně to vyhovuje, já seběhnu dolů na nádraží a za devět minut vystoupím v Židenicích a tam to bude. I teď mi tam jezdí zrychlení spoj E56 a jsem za 20 minut v práci. Manžel pracuje v centru blízko Scaly a je v práci za 12 minut zase spojem číslo 32. Pro nás je to super, dokážeme se do práce dostat relativně rychle, ale můžeme pracovat z domu, což na to tu máme klid, že nejsme rušeni tak, jako v paneláku třeba. Takže do práce, pokud není dopravní zácpa, se dostaneme rychle, manžel maximálně čtvrt hodiny, já maximálně půl hodiny.

Považuješ místo bydliště za hezké, čisté a bezpečné?

Bezpečné to rozhodně ano, čisté to víceméně je, občas jsou tu odpadky na zemi, ale to mi přijde, že je těmi koši. Že třeba zafouká a ono to vypadne ven, není to tím, že by to lidé vysloveně házeli mimo.

A nejsou tu žádné grafity a tak, takže na město je to určitě čistá a bezpečná čtvrť.

Jak myslíš, že se tam u vás bydlí seniorům?

Já mám pocit, že to je dost seniorská oblast, že tu těch starých lidí zůstalo hodně, protože to jsou vlastně ti původní obyvatelé. A mají tu i dost možností, obchody jsou tu takové malé, v Semilasse bývají nějaké programy pro ně a mají možnost se setkávat a tak. Přijde mi, že pro seniory je to tu fajn. Je tu navíc ještě poliklinika Dobrovského, byla jsem tam taky párkrát na vyšetření. Dělají tam i rentgeny a takové věci, takže pro tuto čtvrť super.

Rozhovor byl uskutečněn telefonicky 3. 4. 2020 a je přeložen ze slovenského jazyka.

Jak dlouho žiješ v Bystrci?

Bydlel jsem 24 let v Nové Bystrci na Rerychové, teď bydlím ve Staré Bystrci, taky v paneláku, na ulici Vondrákova.

Proč ses odstěhoval?

Odstěhoval jsem se, protože jsem chtěl bydlet sám. Předtím jsem bydlel s rodiči, dokud to šlo, ale už jsem se chtěl osamostatnit. Zažil jsem tam celé dětství, chodil jsem tam na základní školu, to bylo víceméně blízko, jezdil jsem tam šalinou a pak to došel pěšky. Pak jsem si zvolil nešťastně střední školu na Olomoucké, dojíždění bylo dost nepříjemné. Nezdá se to, ale na Olomouckou to bylo 40 minut.

Když jsme u toho dojíždění, co bys k tomu, ve vztahu k Bystrci, dokázal říct?

Bystrc je v nevýhodě. Já teď do práce, kterou mám v centru, jezdím autem, což je tak 30 minut cesty. Ta půl hodina do centra se mi zdá, že to už člověk pocítí, samozřejmě ve srovnání s lidmi, kteří nebydlí v Brně a dojíždí vlakem třeba hodinu nebo déle, je to dobré, ale i tak myslím, že půlhodina ty residenty už ovlivní. Já už jsem si hodně zvykl na ježdění autem, samozřejmě jde jezdit hromadnou dopravou a dá se třeba využít čas v ní, což v autě nelze. To dojíždění není překážka kvůli spojům, ty jsou na dobré úrovni, jezdí často, ale tím, že je to daleko. Problém vnímám také v návratu z Bystrce do města nočními spoji, tam je to dost zdoluhavé, i když chápu, že nemůže být tolik nočních linek. Z města do Bystrce je to v pohodě, horší je to zpět.

Přestože dojíždíš do práce, tak se ti v Bystrci líbí?

Ano líbí se mi tam, protože je tam klid. Je to tam pěkný, člověk může chodit na procházky. Nahoře je rybník, na studánky se dá dobře jít projít, také přehrada anebo obora, která je ale bohužel poslední dobou nacpaná lidmi, což je už u vchodu vidět u toho parkoviště. Tam se mi teď moc nechce chodit. Na

přehradě se lidé docela rozprostřou, ale já se necítím dobře mezi hodně lidmi, takže když jdu jednou, dvakrát na přehradu a je jich tam hodně, tak už to není pro mě. Například jak býval na přehradě minigolf, tak tam jsem chodil rád, nevím, jak to funguje teď. Také z dětství vzpomínám na prostor, který byl za ulicí Teyschlovou místo té dnešní nové výstavby. Tam byly takové duny a bylo to tam moc pěkné. Bohužel dnes, jak je to zastavěné, tak je to taková paneláková džungle. Dá se tam sice stále procházet, ale už to není ono. Jako děti jsme tam s bráchou a tatškou chodili a jezdili na kole.

Jak to vnímáš dnes, vídáš tam třeba také takové děti na kole nebo venku na hřištích?

Těžko soudit, ale když to tam rozestavěli, tak jsme se tam s bráchou šli dívat na schránky a všimli jsme si, že je tam hodně doktorů apod. Dnes to možná může být jiné, ale tipl bych si, že tito lidé spíš nebudou využívat dětská hřiště, ale spíš se půjdou projít třeba k těm rybníkům. Ale jak to rozestavěli, tak už jsme tam přestali chodit, takže nemůžu říct, že by to bylo méně využívané právě kvůli té výstavbě, mě to přestalo zajímat spíše z toho důvodu, že jsem vyrostl a měl jsem už více povinností a jiné zájmy.

Co ti na Rerychové chybělo? Chtěl bys tam například bydlet pak i s rodinou?

Právě o tom přemýšlím, nejsem zatím rodič a děti ještě neplánuji, tak přesně nevím, ale myslím, že je tam opravdu hodně školek, jsou tam dvě základky a je tam i pošta, společenské centrum. Dříve bývala pošta v obchodním centru Max a ta bývala hodně špatná, teď je to trochu lepší. Co se týče služeb, tak třeba kadeřnictví je tam určitě hodně. Přimo v našem domě kadeřnictví například je. Kaváren, obchodních domů i sportovišť je tam také hodně, třeba ve Staré Bystrci jsou tenisové kurty. Možná by šlo doplnit ještě sportoviště bazénem, přestože je v nedalekých Kohoutovicích.

A co ještě by se dalo zlepšit?

Myslím, že tam chybí tam nějaké menší knihkupectví - jsou tam vinárny, hospody, všechno možný, ale pro knihy musí člověk jedině do města. Možná o tom nevím, ale myslím, že tam vážně není. Taky, jak už jsem zmínil, ten bazén.

Čím se živíš, zabýváš? Je pro to v lokalitě zázemí?

Já teď ještě studuji, jsem na magisterském, a pracuji jako knihovník, správce elektronických a informačních zdrojů. Práci doma si umím představit, ale můj zaměstnavatel ne. Ale pokud bych se tam v okolí chtěl uplatnit v rámci svého povolání, tak si myslím, že by to spíš nešlo. Je tam sice pobočka knihovny Jiřího Mahena, ale je na mě asi malá, myslím, že to přesně, co dělám já, by se tam nedalo moc uplatnit. Ale v rámci Bystrce si myslím, že ta knihovna dostačuje. Spíš bych řekl, že to moje uplatnění směřuje do centra města.

Považuješ místo bydliště za hezké, čisté a bezpečné?

Ano, myslím, že je to lokalita vhodná pro rodiny s dětmi, není to centrum, je tam větší klid, je tam nová výstavba, takže větší kumulace lidí, ale není to tak hrozný, je tam možnost v pohodě nakoupit, (pokud zrovna není pandemie) dá se chodit na procházky - což je super. Čistota je na dobré úrovni, nevšiml jsem si žádných odpadků, občas jsem viděl vysklené či posprejované výlohy, ale vnímám to obecně pozitivně, i školky a okolí školek je dobře udržované, nejsou tam skládky, nikdy jsem je tam neviděl. Třeba když jdeš do té přírody, tak tam jdeš a vidíš přírodu a nevidíš odpadky. Ohledně bezpečnosti mě napadá, že na Rerychové je to pár metrů od zastávky tramvaje a je to dobře osvětleno. Pak ale dál u školek už osvětleno není, přesně si to nevybavuji, ale dříve to tam osvětlené nebylo a bylo to docela nepříjemné. Tam by se asi mohl člověk i bát, pomoci by se asi nějak dovolal, ale tam je to divné. Kdybych tam třeba šel jako dítě nebo jako mladší, tak bych se asi bál, ale zase nemyslím si, že

by mě tam třeba někdo přepadl. Pokud se člověk vyhne těm opuštěným místům, jako je třeba stará pošta ve Staré Bystrci, tak se, myslím, nemusí bát.

Jaké jsou sousedské vztahy, znáš se se svými sousedy?

V tom domě na Rerychové znám jen jednu starší paní, která tam často venčí pejska. Zdravíme se, ale jinak se to hrozně mění ti lidi v průběhu let. A poslední dobou spíše sleduji, že se lidé nezdraví. Ne že by se neznali, ale spíš nejsou slušní. Ještě znám jednu paní z patra, ta kouří a bylo to vždy dost cítit, někdy až do předsíně našeho bytu.

Naproti tomu teď, jak bydlím na Vondrákové, což je vedle společenského centra, tam je větší klid než na Ečerové. Tam jsem ale na bytě párkrát slyšel hádky, slečna ze sousedství byla asi nadrovaná nebo opilá a vznikla tam zvláštní situace. Také na začátku, když jsem tam začal bydlet, tak tam byly slyšet různé rány odshora a nevěděl jsem, co si o tom myslet. To vnímám jako změnu od Rerychovy. Těžko říct, zda v té starší části Bystrce jsou lidé méně solidární. Ale teď už tyto hluky nevnímám. K tomu hluku mě ještě napadlo že, na Rerychové je hodně blízko ta točna šalin, což třeba když je hodně teplo, tak je to vždy dost slyšet. Samozřejmě po delší době to člověk nevnímá.

Myslíš, že je tedy ta komunita obyvatel méně pospolitá, než tomu bylo dříve?

Ano, asi bych to takto řekl. Samozřejmě nemůžu to hodnotit úplně přesně, protože většinu dne jsem v práci nebo ve škole, ale řekl bych, že ano. Také nejsem úplně společenský člověk, abych navazoval náhodné kontakty se sousedy, ale takový pocit mám, byť je asi jen můj osobní.

Jaké vnímáš výhody bydlení v Bystrci?

Myslím, že ten klid, člověk je dál od centra, ale pořád tam může rozumně dojet. Rád se procházím v okolí, kde jednak vzpomínám na své dětství a druhak tam nebývá moc lidí, když to srovnám s parky v centru

města. Vídám tam také hodně maminek s kočárky. Také na kolo se tam dá dobře jít, teda na offroad zrovna moc ne, i když je tam jedna stezka v lese. A kolem přehrady, ale to je spíš na silniční kolo.

Velké plus je klid a čistota. A byty jsou dobré, si myslím, máme dost parkovacích míst. Když máme blokové čištění, tak také lze jakkoli normálně zaparkovat. Samozřejmě pokud jedu o půlnoci domů, tak s parkováním můžou být problémy, ale to vnímám jako svoji blbost, že jedu pozdě domů. Myslím, že to odpovídá tomu, že chceme bydlet v zeleni, ale ne mimo město.

Také mne napadá, že Vejrostova začíná hodně modernizovat sportoviště, což určitě může lákat mladé rodiny. Je tam dostatek škol a služeb, samozřejmě mi tam chybí to knihkupectví. Ve zkratce myslím, že je tam opravdu vše, co člověk potřebuje k životu. Také třeba služby typu Dáme jídlo a tak stále dodržují čas dodávky do hodiny nebo do 45 minut a není tam omezená nabídka jídel, takže to máme stejné jako bydlení v centru. Také je tam posilovna, různé jógy a další cvičení. Máme tam i dům pro seniory, který je prý hodně plný, ale to je asi aktuální téma snad všude. A také domov pro matky s dětmi v nouzi, kde jsou převážně ženy romského původu, které třeba opustil muž nebo něco takového.

Když nad tím vlastně takhle přemýšlím, tak těch výhod je opravdu hodně.

Napadají tě ještě nějaké nevýhody?

Ano, asi sezónní hluk. Krom toho, co jsem už zmiňoval, tak je blízko okruh velké ceny, který je hodně slyšet. Ještě jsem chtěl zmínit ten palouk vedle Rerychové, tak tam se řešilo, že se to zastaví a budou tam nějaké garáže a tak, ale bystrcká komunita byla pospolu a chtěla tam zachovat zeleň. Jednak kvůli venčení psů, je tam teda i jedna speciální oplocená část pro psy, a druhá věc je Archa, takové menší společenské centrum, a bývají tam dětské závody v běhu a různé podobné akce, což tam chtěli obyvatelé zachovat. To si myslím, že je fajn. Na druhé straně jsou právě tyto akce také hodně

slyšet - moderátoři i hudba celý den, což určitě může někomu hodně vadit. Také ohledně ohňostrojů, které jsou hodně blízko, tak tam je to hodně slyšet také. Myslím, že musí trpět i domácí zvířátka, což může to být fakt hodně náročné. Také v průběhu vánočních svátků, anebo když se slaví Nový rok, tak je to nepříjemný. Zase na druhou stranu, pokud je někdo fanoušek těch ohňostrojů, tak to má blízko a může se jít třeba dívat na louku k přehradě.

Možná mi tam trochu chybí nějaké dílny, rád bych chodil někam na keramiku nebo malování, ale nemám informace, že by tam něco takového bylo. Možná by mohlo být něco v tom společenském centru, ale nevím o tom. Nebo pokud by tam někdo chtěl mít do budoucna chatu, je tam pořád prostor, dá se odkoupit chata nebo se tam jet relaxovat k přehradě. Otázkou je, zda bude betonová džungle za Teyschlovou růst dál, což se obávám, že bude. Hospod je tam dost a restaurací taky. Záleží, co od nich člověk čeká, jsou tam i luxusnější restaurace, ale ty jsou dražší. Také květinářství je hodně.

Možná tam ještě chybí obchod s nábytkem, jeden tam sice je, ale je tam malá nabídka, což je v rámci Bystrce pochopitelné, ale pokud někdo nemá auto, tak vydat se do Olympie je hodně daleko a musí si to člověk nějak nechat za příplatek dovézt do Bystrce a podobně. Pokud si zařizuješ byt a kupuješ nábytek, musíš se připravit na to, že připlatíš hrozně moc za dovoz. A ještě mne napadla čajovna, ta tam taky není. Možná by se neuživila, ale myslím, že v Bystrci bydlí spousta mladých lidí, ale to se jenom domnívám.

Ještě mne napadlo, že jsou tam vlastně dvě staré pošty, které se nevyužívají. Jedna uzavřená pošta je naproti té malé knihovny, o které jsme se bavili a ta druhá u točny trolejbusů. Myslím, že to jen chátrá a nikdo s tím nic nedělá.

Osobní rozhovor byl uskutečněn 13. 3. 2020.

Obrázky

- Obr. 1: Srovnání kvality života Brno a Vídeň, zdroj: („Quality of Life Comparison”, 2009-2018)
- Obr. 2 Campbellův model, zdroj: Campbell, 1976 (úprava: autor)
- Obr. 3: Urbanistická struktura města Brna v čase (zdroj: (Zatloukal, & Šlapeta, 2009))
- Obr. 4: Doležalův situační plán z roku 1858 (zdroj: <http://vilemwalter.cz/>)
- Obr. 5: Jančův plán Velkého Brna z roku 1919 (zdroj: <http://vilemwalter.cz/>)
- Obr. 6: Nájemní bytové domy na ulici Pekařská (zdroj: (Vrabelová & Svobodová & Šlapeta, & Hroch, 2016))
- Obr. 7: Řadové rodinné domy Na Rybníčku (zdroj: (Hlaváčková & Svobodová & Valdhansová, & Koryčánek, 2017))
- Obr. 8: Urbanistická situace Sídliště Tábor z let 1931-1932 od arch. Kumpošta (zdroj: (Hlaváčková & Svobodová & Valdhansová, & Koryčánek, 2017))
- Obr. 9: Vila Tugendhat (zdroj: Brněnský architektonický manuál: <https://www.bam.brno.cz/objekt/c327-vila-tugendhat>)
- Obr. 10: Sídliště Tábor - poválečná výstavba (zdroj: Brněnský architektonický manuál: <https://www.bam.brno.cz/objekt/d063-sidliste-tabor>)
- Obr. 11: Experimentální panelové domy na ulici Křídlovická (Zdroj: (Černý, 1961))
- Obr. 12: Situace sídliště Lesná v dobovém časopise (zdroj: (Zounek, 1961))
- Obr. 13: Sídliště Vinohrady (zdroj: Brněnský architektonický manuál: <https://www.bam.brno.cz/objekt/detail?id=573>)
- Obr. 14: Vídeň v roce 1858 (zdroj: <http://www.austrianphilately.com/aroundthering/expand.htm>)
- Obr. 15: Vídeň na konci 19.století (zdroj: (Sarnitz, 2008))
- Obr. 16: Bloková zástavba ve Vídni v 2. polovině 19. století (zdroj: (Sarnitz, 2008))
- Obr. 17: Ringstrasse za Habsburků (zdroj: <https://www.habsburger.net/en/stories/ringstrasse-liberal-middle-class-arena>)
- Obr. 18: Karl-Max Hof (zdroj: <http://www.doyoucity.com/proyectos/entrada/10069>)
- Obr. 19: Situace obytného souboru Raben-Hof zdroj: (Sarnitz, 2008)
- Obr. 20: Bytové domy na Silbergasse (zdroj: (Sarnitz, 2008))
- Obr. 21: Bytové domy na Vorgartenstraße (zdroj: (Blažková, 2006))
- Obr. 22: Wohn-park Alter-Laa (zdroj: (Kohoutová, 2019))
- Obr. 23: Obytný soubor Spittelau, půdorys 3NP (zdroj: (Sarnitz, 2008))
- Obr. 24: Aspern SeeStadt, situace (zdroj: (Sarnitz, 2008))
- Obr. 25: Urbanistická struktura - historická zástavba (zdroj: archiv autora)
- Obr. 26: Urbanistická struktura - Gründerské město s vnitroblokem 1 (zdroj: archiv autora)
- Obr. 27: Urbanistická struktura - Gründerské město s vnitroblokem 2 (zdroj: archiv autora)
- Obr. 28: Urbanistická struktura - pavlačové bytové domy (zdroj: archiv autora)
- Obr. 29: Urbanistická struktura - kompaktní město (zdroj: archiv autora)

- Obr. 30: Urbanistická struktura - dělnická kolonie (zdroj: archiv autora)
- Obr. 31: Urbanistická struktura - vilová čtvrť (zdroj: archiv autora)
- Obr. 32: Urbanistická struktura - řadová zástavba rodinných domů (zdroj: archiv autora)
- Obr. 33: Urbanistická struktura - panelové sídliště (zdroj: archiv autora)
- Obr. 34: Příklady zástavby s převládající obytnou funkcí (zdroj: (Blažková, 2013))
- Obr. 35: Situace Brno - lokality (zdroj: (Matyášová, & Boušková, 2019))
- Obr. 36: Situace Brno - lokalita B1 (zdroj: archiv autora)
- Obr. 37-38: Foto: Brno - lokalita B1 (zdroj: archiv autora)
- Obr. 39: Situace Brno - lokalita B2 (zdroj: archiv autora)
- Obr. 40-41: Foto: Brno - lokalita B2 (zdroj: archiv autora)
- Obr. 42: Situace Brno - lokalita B3 (zdroj: archiv autora)
- Obr. 43-44: Foto: Brno - lokalita B3 (zdroj: archiv autora)
- Obr. 45: Situace Brno - lokalita B4 (zdroj: archiv autora)
- Obr. 46-47: Foto: Brno - lokalita B4 (zdroj: archiv autora)
- Obr. 48: Situace Brno - lokalita B5 (zdroj: archiv autora)
- Obr. 49-50: Foto: Brno - lokalita B5 (zdroj: archiv autora)
- Obr. 51: Situace Donaufelder Straße s vyznačenými soubory (zdroj: archiv autora)
- Obr. 52: Situace Vídeň - lokalita W1 (zdroj: archiv autora)
- Obr. 53-54: Foto: Vídeň - lokalita W1 (zdroj: archiv autora)
- Obr. 55: Situace Vídeň - lokalita W2 (zdroj: archiv autora)
- Obr. 56-57: Foto: Vídeň - lokalita W1 (zdroj: archiv autora)
- Obr. 58: Situace Vídeň - lokalita W3 (zdroj: archiv autora)
- Obr. 59-60: Foto: Vídeň - lokalita W3 (zdroj: archiv autora)
- Obr. 61: Situace Vídeň - lokalita W4 (zdroj: archiv autora)
- Obr. 62-63: Foto: Vídeň - lokalita W4 (zdroj: archiv autora)
- Obr. 64: dotazníkové šetření - grafické znázornění (zdroj: archiv autora)
- Obr. 65: dotazníkové šetření - míra spokojenosti obyvatel (zdroj: archiv autora)

Tabulky

- Tab. 1: Spokojenost obyvatel v ČR a Rakousku 2013 a 2018 (ZDROJ: (Litwinska, & Dantaite, 2019)
- Tab. 2: Celková spokojenost se sídlištěm (zdroj: Musil, 1985, str. 269)
- Tab. 3: Celková spokojenost s vlastní čtvrtí v sídlištích, starších městských čtvrtích a čtvrtích rodinných domků (zdroj: Musil, 1985, str. 274)
- Tab. 4: Deset nejdůležitějších vlastností obytného prostředí z hlediska celkové spokojenosti obyvatel (zdroj: Musil, 1985, str. 279)
- Tab. 5: statistická data Brno- grafické znázornění (Zdroj: archiv autora)
- Tab. 6: statistická data Vídeň - grafické znázornění (zdroj: archiv autora)
- Tab. 7: objektivně měřitelná urbanistická data Brno - grafické znázornění (zdroj: archiv autora)
- Tab. 8: objektivně měřitelná urbanistická data Vídeň - grafické znázornění (zdroj: archiv autora)
- Tab. 9: místní šetření - aktivita obyvatel (zdroj: archiv autora)

Grafy

- Graf 1: hygienické podmínky - Brno (zdroj: archiv autora)
- Graf 2: hygienické podmínky - Vídeň (zdroj: archiv autora)
- Graf 3: počet rozdaných a vybraných dotazníků (zdroj: archiv autora)

Použitá literatura

Knihy a kapitoly z knih

DISSART, J.C. a S.C DELLER, 2000. Quality of Life in the Planning Literature. J.Plann Lit 15, 1, 135-162.

DŘÍMAL, Jaroslav a Václav PEŠA, 1973. Dějiny města Brna 2. Brno, 378 s.

DULLA, Matúš, 2014. Kapitoly z historie bydlení. Praha: ČVUT Praha, 282 s. ISBN 978-80-01-05433-8.

HLAVÁČKOVÁ, Petra, Šárka SVOBODOVÁ, Lucie VALDHANSOVÁ a Rostislav KORYČÁNEK, 2017. Brněnský architektonický manuál: průvodce architekturou 1918-1945. Druhé doplněné vydání. Brno: Dům umění města Brna, 368 s. ISBN 978-80-7009-179-1.

KOHOUT, Michal, David TICHÝ, Filip TITTL, Jana KUBÁNKOVÁ a Šárka DOLEŽALOVÁ, 2016. Sídliště, jak dál?. 1. Praze, Fakulta architektury, Ústav nauky o budovách: Praha: České vysoké učení technické v Praze. ISBN 978-80-01-05905-0.

KRÁSNÝ, Jan, 1979. Statě z kompozice obytných souborů. 1. vyd. Praha: Svaz architektů ČSR, 164 s.

KUČA, Karel, 1996. Města a městečka v Čechách, na Moravě a ve Slezsku. Díl 1, A - G. 1. vyd. Praha: Libri, 874 s. : il., plány, erby. ISBN 80-85983-13-3.

KUČA, Karel, 2000. Brno: vývoj města, předměstí a připojených vesnic. Vyd. 1. Praha: Baset, 644 s. : il., mapy, plány. ISBN 8086223116.

MATYÁŠOVÁ, Jana a Linda BOUŠKOVÁ, 2019. Obytné soubory a spokojenost obyvatel. 1. Brno, 124 s. ISBN 978-80-214-5800-0.

MUSIL, Jiří, 1985. Lidé a sídliště. 1. vyd. Praha: Svoboda, 333 s.

OBERSTEIN, Ivo a Jan CACH, 2001. Názvosloví urbanismu a územního plánování: Materiál z výzkumného úkolu MSM 210000026 „Proměny urbanismu“. Praha: FA ČVUT.

OUŘEDNÍČEK, Martin, Petra ŠPAČKOVÁ a Jakub NOVÁK, 2013. Sub urbs: krajina, sídla a lidé. Vyd. 1. Praha: Academia, 338 s. : il., mapy, plány. ISBN 978-80-200-2226-4.

PLCH, Ladislav, 2003. Brno: procházky po stopách minulosti. Praha: Lidové noviny. ISBN 80-7106-652-4.

PORTIGAL, Steve, 2013. Interviewing Users: How to Uncover Compelling Insights. New York: Rosenfeld Media. ISBN 978-1-933820-11-8.

SÁNCHEZ DE MADARIAGA, Inés. a Marion. ROBERTS, 2016. Fair shared cities: the impact of gender planning in Europe. 2. Londýn: Routledge. ISBN 978-1-409-41024-9.

SARNITZ, August, 2008. Architecture Vienna: 700 buildings. Wien; New York: Springer, 592 s. : il. ISBN 978-3-211-71578-9.

SHARON, Tomer, 2012. It is our research: Getting Stakeholder Buy-in for User Experience Research Projects. 1. Waltham: Elsevier. ISBN 978-0-12-385130-7.

SCHMEIDLER, Karel, 1997. Sociologie v architektonické a urbanistické tvorbě. 1. vyd. Brno: PC-DIR, 292 s. ISBN 80-85895-11-0.

SKŘIVÁNKOVÁ, Lucie, Rostislav ŠVÁCHA a Karolína JIRKALOVÁ, 2016. Paneláci. 1: Padesát sídlišť v českých zemích: kritický katalog k cyklu výstav Příběh paneláku. 1. Praha: Uměleckoprůmyslové museum. ISBN 978-80-7101-161-3.

STACH, Oldřich, 1976. 25 let výzkumu výstavby a architektury. 1. Praha: Výzkumný ústav výstavby a architektury, 81 s.

SVOBODOVÁ, Lenka, 2013. Vídeň. 6. Praha: Ikar, 288 s. ISBN 978-80-249-2015-3.

ŠLAPETA, Vladimír a Renata VRABELOVÁ, 2014. Brněnská architektura = Brno architecture: 1918-2008. Vyd. 1. Brno: Akademické nakladatelství CERM, 170 s. : il., plány. ISBN 978-80-7204-904-2.

TODL, Luděk, Michal HEXNER a Jaroslav NOVÁK, 1985. Urbanistická kompozice I. 1. Praha: České vysoké učení technické, 75 s.

VRABELOVÁ, Renata, Petra SVOBODOVÁ, Vladimír ŠLAPETA a Pavel HROCH, 2016. Brno moderní: velký průvodce po architektuře 1890-1948. Vydání první. V Praze: Paseka, 293 stran : ilustrace, 1 mapa, plány ; 25 cm. ISBN 978-80-7432-748-3.

WITTMANN A KOL., Maxmilián, 2017. Mezi domy, mezi lidmi?. 1. Brno: CERM. ISBN 978-80-7204-955-4.

ZATLOUKAL, Pavel a Vladimír ŠLAPETA, 2009. Česká republika - architektura XX.století: Díl I. Morava a Slezsko. 1. Zlatý řez. ISBN 80-902810-2-8.

ŽIVKOVIĆ, Jelena, 2019. Urban Form and Function. Cham: Springer International Publishing, s. 1-10. DOI: 10.1007/978-3-319-71063-1_78-1. ISBN 978-3-319-71063-1. Dostupné také z: https://doi.org/10.1007/978-3-319-71063-1_78-1

Články, příspěvky ve sbornících

Abass, Z., & Tucker, R. (2018). Residential satisfaction in low-density Australian suburbs: The impact of social and physical context on neighbourhood contentment. *Journal of Environmental Psychology*, 56, pp. 36-45.

Ali, H., Al-Betawi, Y., & Al-Qudah, H. (2019). Effects of urban form on social sustainability - A case study of Irbid, Jordan. *International Journal of Urban Sustainable Development*, 11(2), pp. 203-222.

Amérigo, M., & Aragonés, J. (1997). A theoretical and methodological approach to the study of residential satisfaction. *Journal of Environmental Psychology*, 17(1), pp. 47-57.

Amole, D. (2009). Residential satisfaction in students' housing. *Journal of Environmental Psychology*, 29(1), pp. 76-85.

Analýza rozvoje České republiky. In: . (2016). Úřad vlády České republiky. Retrieved from: https://www.vlada.cz/assets/ppov/udrzitelny-rozvoj/vybory-rvur/Priloha-zapisu-c--2_CR-2030_draft-2-0_stav-k-9-9-2016_Analyza-rozvoje.pdf

Arnett, G. (2014). Which is the most satisfied city in Europe?. *The Guardian*, 2014.

Ballas, D. (2013). What makes a 'happy city'?. *Cities*, 32, pp. S39-S50.

Berauscheck, G., Dvorak, W., & Triska, B. (2013). *Building the City: Examples for and from Vienna*. Vídeň: Vienna City Administration.

Bettencourt, L., & West, G. (2010). A unified theory of urban living. *Nature*, 467(7318), pp. 912.

Blažková, M. (2013). Principy a pravidla územního plánování: Funkční složky - bydlení. *Ústav územního rozvoje*, pp. 1-122.

Bochořák, T. (1979). *Způsob života dělnických rodin v brněnské Kamenné čtvrti* (diplomová práce, Univerzita Jana Evangelisty Purkyně., Filosofická fakulta, Brno).

Campbell, A., Converse, P., & Rodgers, W. (1976). *The Quality of American Life: Perceptions, Evaluations and Satisfaction*. New York: Russell Sage Foundation.

Cao, X. (2016). How does neighborhood design affect life satisfaction? Evidence from Twin Cities. *Travel Behaviour and Society*, 5, pp. 68-76.

Cichy, M., Beigelbock, B., Eder, K., & Judex, F. (2016). Demand response of large residential buildings - a case study from "Seestadt Aspern". In: *IECON 2016 - 42nd Annual Conference of the IEEE Industrial Electronics Society*. IEEE.

Creswell, J. (2013). Research design: Qualitative quantitative and mixed methods approaches.

Černý, R., Brabec, M., & Pospíšil, M. (1961). Pokusný bytový dům o pěti podlažích v Brně. *Architektura ČSR*, 20, pp. 311-313.

Dempsey, N. (2010). Revisiting the Compact City. *Built Environment*, 2010(36), pp. 5-8.

Diener, E. (2006). Guidelines for national indicators of subjective well-being and ill-being. *Journal of Happiness Studies: An Interdisciplinary Forum on Subjective Well-Being*, 7(4), pp. 397-404.

Fornara, F., Bonaiuto, M., & Bonnes, M. (2010). Cross-Validation of Abbreviated Perceived Residential Environment Quality (PREQ) and Neighborhood Attachment (NA) Indicators. *Environment and Behavior*, 42(2), pp. 171-196.

Förster, W., Kaiser, G., Steiner, D., & Viehhauser, A. (2008). *Housing in Vienna*. (1.). Vídeň: Architekturzentrum Wien.

Galster, G., & Hesser, G. (1981). Residential satisfaction: Compositional and contextual correlates. *Environment and Behavior*, 13(6), pp. 735-758.

Ghafourian, M., & hesari. (2018). Evaluating the Model of Causal Relations Between Sense of Place and Residential Satisfaction in Iranian Public Housing (The Case of Mehr Housing in Pardis, Tehran). *Social Indicators Research*, 139(2), pp. 695-721.

Hamersma, M., Tillema, T., Sussman, J., & Arts, J. (2014). Residential satisfaction close to highways: The impact of accessibility, nuisances and highway adjustment projects. *Transportation Research Part A*, 59(C), pp. 106-121.

Hanák, T., Marović, I., & Aigel, P. (2015). Perception of Residential Environment in Cities: A Comparative Study. *Procedia Engineering*, 117(1), pp. 495-501.

Hatz, G. (2008). Vienna. *Cities*, 25(5), pp. 310-322.

Hemani, S., Das, A., & Chowdhury, A. (2017). Influence of urban forms on social sustainability: A case of Guwahati, Assam. *Urban Design International*, 22(2), pp. 168-194.

Hur, M., & Morrow-Jones, H. (2008). Factors That Influence Residents' Satisfaction With Neighborhoods. *Environment and Behavior*, 40(5), pp. 619-635.

Iñigo, J., & Mace, A. (2019). The suburban perimeter blocks of Madrid 10 years on: how residents' level of satisfaction relates to urban design qualities. *Planning Perspectives*, 34(6), pp. 999-1021.

Kohoutová, L. (2019). Betonová symfonie: Kam na výlet za neokoukanou brutalistní architekturou. *Forbes*.

Kroesen, M., Molin, E., Miedema, H., Vos, H., Janssen, S., & van Wee, B. (2010). Estimation of the effects of aircraft noise on residential satisfaction. *Transportation Research Part D*, 15(3), pp. 144-153.

Láznička. (1959). Výzkum v architektuře: Úvahy amerického odborníka. *Dokumentární zprávy Výzkumného ústavu výstavby a architektury*, V(6), pp. 36.

Litwinska, A., & Dantaite, B. (2019). How satisfied are people with their lives?: Quality of life in 2018 - Positive trend in subjective well-being. pp. 1-5.

Lukeš, Z. (2016). Karl-Marx-Hof, jeden ze symbolů takzvané rudé Vídně. In: *lidovky.cz*.

Lu, M. (1999). Determinants of Residential Satisfaction: Ordered Logit vs. Regression Models. *Growth and Change*, 30(2), pp. 264-287.

Malina, O., & Čadová, N. (2016). Spokojenost se životem: listopad 2016.

Marinoni, G. (2018). Compact City as Sustainable City. *Деміург: ідеї, технології, перспективи дизайну*, (1), pp. 6-13.

Mayr, I., & Göpflich-Millner, E. (2010). *Donau City*. Vídeň: Media Owner & publisher.

Mohit, M., & Azim, M. (2012). Assessment of Residential Satisfaction with Public Housing in Hulhumale', Maldives. *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, 50(C), pp. 756-770.

- Mridha, M. (2015). Living in an apartment. *Journal of Environmental Psychology*, 43, pp. 42-54.
- Murray, B. (1996). Living in Vienna, 1890-1939. (housing for the poor). *History Today*, 46(5), pp. 50.
- Nabielek, K., Hamers, D., & Evers, D. (2016). *Cities in Europe*. Netherlands Environmental Assessment Agency, The Hague: PBL Publishers.
- Nešpor, Z. (2017). Výzkumný ústav výstavby a architektury (1951-1994). *Sociologická encyklopedie*. Retrieved from: https://encyklopedie.soc.cas.cz/w/V%C3%BDzkumn%C3%BD_%C3%BAstav_v%C3%BDstavby_a_architektury
- Neuman, M. (2005). The compact city fallacy. *Journal of planning education and research*, 25(1), pp. 11-26.
- Ornetzeder, M., Hertwich, E., Hubacek, K., Korytarova, K., & Haas, W. (2008). The environmental effect of car-free housing: A case in Vienna. *Ecological Economics*, 65(3), pp. 516-530.
- Pavot, W., & Diener, E. (2008). The satisfaction with life scale and the emerging construct of life satisfaction. *The journal of positive psychology*, 3(2), pp. 137-152.
- Pokorná, Z., & Rozmanová, N. (2014). Vybrané pojmy urbanistické kompozice. In: *Ústav územního rozvoje*. Brno. Retrieved from: http://www.uur.cz/default.asp?ID=4738#kompozice_urbanisticka
- Riazi, M., & Emami, A. (2018). Residential satisfaction in affordable housing: A mixed method study. *Cities*.
- Rosswen. (2018). Quality of life in Europe - facts and views - overall life satisfaction. *Statistics Explained*.
- Severcan, Y. (2020). Predictors of children's satisfaction with mass housing. *Children's Geographies*, 18(1), pp. 16-29.
- Shin, J. (2016). Toward a theory of environmental satisfaction and human comfort: A process-oriented and contextually sensitive theoretical framework. *Journal of Environmental Psychology*, 45, pp. 11-21.
- Schmeidler, K. (1997). *Sociologie v architektonické a urbanistické tvorbě*. (1. vyd). Brno: PC-DIR.
- Schwarz, N. (2010). Urban form revisited—Selecting indicators for characterising European cities. *Landscape and Urban Planning*, 96(1), pp. 29-47.
- Stuhlpfarrer, A. (n. d.). Das Wohnbauprogramm des Roten Wien. In: *www.werkbundsiedlung-wien.at*. Retrieved from: <https://www.werkbundsiedlung-wien.at/en/background/the-housing-programme-of-red-vienna/>

Syeda, Z., Malik, A., Waheed, A., & Muhammad, J. (2019). Assessment of socio-economic profile and residents' satisfaction living in apartments and single unit houses in Islamabad, Pakistan. *International Journal of Strategic Property Management*, 23(5), pp. 284-297.

Turkoglu, H. (2015). Sustainable Development and Quality of Urban Life. *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, 202(C), pp. 10-14.

United Nations. (2001). Sustainable Cities Programme 1990-2000: A Decade of United Nations Support for Broad-based Participatory Management of Urban Development.

Veenhoven, R. (1991). Is happiness relative?. *Social indicators research*, 24(1), pp. 1-34.

Weidemann, S., & Anderson, J. (1985). A conceptual framework for residential satisfaction. *Altman, I & Werner, C.H., Home environments*.

Yin, Y., He, Y., Zhang, L., & Zhao, D. (2019). Impact of Building Environment on Residential Satisfaction: A Case Study of Ningbo. *Sustainability*, 11(4), pp. 1-13.

Yue, R., Lee, H., & Hart, M. (2016). The human dimension of visibility degradation in a compact city. *Natural Hazards*, 82(3), pp. 1683-1702.

Zdařilová, R. (2006). Proměny bydlení v průběhu 20. století. *Sborník vědeckých prací Vysoké školy báňské - Technické univerzity Ostrava*, IV(1), pp. 31-42.

Zhang, C., & Lu, B. (2016). Residential satisfaction in traditional and redeveloped inner city neighborhood: A tale of two neighborhoods in Beijing. *Travel Behaviour and Society*, 5, pp. 23-36.

Zounek, F., Rudiš, V., & Veselý, I. (1961). Nová obytná čtvrť v Brně. *Architektura ČSR*, 20(6), pp. 459-461.

Webové stránky

Analýza rozvoje České republiky [online], 2016. In: . Úřad vlády České republiky, s. 1-62 [cit. 2020-05-15]. Dostupné z: https://www.vlada.cz/assets/ppov/udrzitelny-rozvoj/vybory-rvur/Priloha-zapisu-c--2_CR-2030_draft-2-0_stav-k-9-9-2016_Analyza-rozvoje.pdf

Bevölkerungsstand - Statistiken [online]. In: . [cit. 2018-10-12]. Dostupné z: <https://www.wien.gv.at/statistik/bevoelkerung/bevoelkerungsstand/index.html>

Brno 2050.cz: Jaké je Brno v roce 2017? [online], 2017. [cit. 2018-08-25]. Dostupné z: <http://brno2050.cz/wp-content/themes/brno2050/img/pdf/kompletni-zprava.pdf>

Bytový dům Rezidence Martinů, 2013. In: Archiweb.cz [online]. [cit. 2020-02-07]. Dostupné z: <https://www.archiweb.cz/b/bytovy-dum-rezidence-martinu>

Data Brno: Mapa kvality života [online]. [cit. 2018-09-16]. Dostupné z: <https://data.brno.cz/>

From the "Austrian State Treaty" (1955) to the European Union (1995) - History of Vienna. In: <https://www.wien.gv.at/> [online]. [cit. 2020-02-05]. Dostupné z: <https://www.wien.gv.at/english/history/overview/international.html>

KOHOUTOVÁ, Lucie, 2019. Betonová symfonie: Kam na výlet za neokoukanou brutalistní architekturou. Forbes [online]. [cit. 2020-05-18]. Dostupné z: <https://www.forbes.cz/betonova-symfonie-kam-na-vylet-za-neokoukanou-brutalistni-architekturou%ef%bb%bf/>

LUKEŠ, Zdeněk, 2016. Karl-Marx-Hof, jeden ze symbolů takzvané rudé Vídně. In: Lidovky.cz [online]. [cit. 2020-01-31].

MALINA, Ondřej a Naděžda ČADOVÁ, 2016. Spokojenost se životem: listopad 2016 [online]. Centrum pro výzkum veřejného mínění, Sociologický ústav AV ČR [cit. 2018-09-13]. Dostupné z: https://cvvm.soc.cas.cz/media/com_form2content/documents/c2/a2136/f9/ov161221a.pdf

Numbeo: Quality of Life Index 2018 Mid-Year [online], 2018. [cit. 2018-09-16].

Pavlačové domy: Domov brněnského dělnictva. [online]. In: <https://www.gotobrna.cz/misto/pavlacove-domy/>. [cit. 2020-02-20].

Pocitové mapy [online], 2016. [cit. 2018-08-31]. Dostupné z: <https://www.pocitovemapy.cz/brno-2016/#11/49.1974/16.6041>

Projekt Brno - Kamechy zaujme osobitostí i začleněním do přírody, 2007. In: Časopis stavebnictví [online]. [cit. 2020-02-07]. Dostupné z: https://www.casopisstavebnictvi.cz/projekt-brno-kamechy-zaujme-osobitosti-i-zaclenenim-do-prirody_N1157

Quality of Life Comparison, 2009-2018. In: Numbeo: Cost of Living [online]. [cit. 2018-09-14]. Dostupné z: https://www.numbeo.com/quality-of-life/compare_cities.jsp?country1=Czech+Republic&country2=Austria&city1=Brno&city2=Vienna

Quality of life in Europe - facts and views - overall life satisfaction [online], 2015. Evropská Unie [cit. 2020-05-15]. DOI: 10.2785/59737. ISSN 978-92-79-43616-1. Dostupné z: <https://ec.europa.eu/eurostat/documents/3217494/6856423/KS-05-14-073-EN-N/742aee45-4085-4dac-9e2e-9ed7e9501f23>

Www.werkbundsiedlung-wien.at [online]. [cit. 2020-01-31]. Dostupné z: <https://www.werkbundsiedlung-wien.at/en/background/the-housing-programme-of-red-vienna/>

Víceúčelový komplex ORION. Archiweb.cz [online]. [cit. 2020-01-28].

Výstavba sociálního bydlení a bytová kolonie Werkbundu. Www.wien.info [online]. [cit. 2020-01-31]. Dostupné z: <https://www.wien.info/cs/sightseeing/architecture-design/social-housing>

Projekty

GA17-26104S, Vliv charakteru a umístění urbanistické struktury na udržitelný rozvoj území, zahájení: 01.01.2017, ukončení: 31.12.2019

GA15-05237S, Význam volných prostorů pro udržitelný urbánní rozvoj, zahájení: 01.01.2015, ukončení: 31.12.2017